При поддержке:

Одесский национальный морской университет
Московский государственный университет путей сообщения (МИИТ)
Украинская государственная академия железнодорожного транспорта
Научно-исследовательский проектно-конструкторский институт морского флота
Институт морехозяйства и предпринимательства
Луганский государственный медицинский университет
Харьковская медицинская академия последипломного образования
Бельцкий Государственный Университет «Алеку Руссо»
Институт водных проблем и мелиорации Национальной академии аграрных наук
Одесский научно-исследовательский институт связи

Входит в
INDEXCOPERNICUS ICV: 66.23

Международное периодическое научное издание

International periodic scientific journal

SWorld Научные труды

Scientific papers

World

Выпуск №47, 2017

Issue №47, 2017

Том 5

Философия и филология
История
Искусствоведение, архитектура и строительство
Туризм и рекреация
Медицина, ветеринария и фармацевтика

Иваново
«Научный мир»
2017

ISSN 2224-0187 (Print)
ISSN 2410-6720 (Online)

УДК 08
ББК 94
Н 347

Главный редактор: ***Гончарук Сергей Миронович,*** доктор технических наук, профессор, Академик

Председатель Редакционного совета: ***Шибаев Александр Григорьевич,*** доктор технических наук, профессор, Академик

Научный секретарь Редакционного совета: ***Куприенко Сергей Васильевич,*** кандидат технических наук

Редакционный совет:

Ворожбитова Александра Анатольевна, доктор филологических наук, профессор, Россия
Лыткина Лариса Владимировна, доктор филологических наук, доцент, Россия
Попова Таисия Георгиевна, доктор филологических наук, профессор, Россия
Коваленко Елена Михайловна, доктор философских наук, профессор, Россия
Светлов Виктор Александрович, доктор философских наук, профессор, Россия
Майданюк И.З., доктор философских наук, доцент, Украина
Липич Т.И., доктор философских наук, доцент, Россия
Стовпец А.В., кандидат философских наук, доцент, Украина
Стовпец В.Г., кандидат филологических наук, доцент, Украина
Безденежных Татьяна Ивановна, доктор экономических наук, профессор, Россия
Граповская Людмила Николаевна, доктор экономических наук, профессор, Украина
Дорохина Елена Юрьевна, доктор экономических наук, доцент, Россия
Климова Наталья Владимировна, доктор экономических наук, профессор, Россия
Кочинев Юрий Юрьевич, доктор экономических наук, доцент, Россия
Курмаев Петр Юрьевич, доктор экономических наук, профессор, Украина
Лапкина Инна Александровна, доктор экономических наук, профессор, Академик, Украина
Пахомова Елена Анатольевна, доктор экономических наук, доцент, Россия
Резников Андрей Валентинович, доктор экономических наук, доцент, Россия
Савельева Нелли Александровна, доктор экономических наук, профессор, Россия
Соколова Надежда Геннадьевна, доктор экономических наук, доцент, Россия
Стрельцова Елена Дмитриевна, доктор экономических наук, доцент, Россия
Рылов Сергей Иванович, кандидат экономических наук, профессор, Украина
Батыргареева Владислава Станиславовона, доктор юридических наук, Украина
Гетьман Анатолий Павлович, доктор юридических наук, профессор, Академик, Украина
Кафарский Владимир Иванович, доктор юридических наук, профессор, Украина
Кириченко Александр Анатольевич, доктор юридических наук, профессор, Украина
Степенко Валерий Ефремович, доктор юридических наук, доцент, Россия
Тонков Евгений Евгеньевич, доктор юридических наук, профессор, доктор педагогических наук, Россия ***Шепитько Валерий Юрьевич,*** доктор юридических наук, профессор, Академик, Украина
Шишка Роман Богданович, доктор юридических наук, профессор, Украина
Яровенко Василий Васильевич, доктор юридических наук, профессор, Россия
Латыгина Наталья Анатольевна, доктор политологических наук, профессор, Украина
Сирота Наум Михайлович, доктор политологических наук, профессор, Россия
Кокебаева Гульжаухар Какеновна, доктор исторических наук, профессор, Казахстан
Отепова Гульфира Елубаевна, доктор исторических наук, профессор, Казахстан
Тригуб Петр Никитович, доктор исторических наук, профессор, Украина
Элезович М. Далибор, доктор исторических наук, доцент, Сербия
Кантарович Ю.Л., кандидат искусствоведения, Украина
Аверченков Владимир Иванович, доктор технических наук, профессор, Россия
Антонов Валерий Николаевич, доктор технических наук, профессор, Академик, Украина
Быков Юрий Александрович, доктор технических наук, профессор, Россия
Захаров Олег Владимирович, доктор технических наук, профессор, Россия
Капитанов Василий Павлович, доктор технических наук, професор, Украина
Калайда Владимир Тимофеевич, доктор технических наук, профессор, Академик, Россия
Коваленко Петр Иванович, доктор технических наук, профессор, Академик, Украина
Копей Богдан Владимирович, доктор технических наук, профессор, Украина
Косенко Надежда Федоровна, доктор технических наук, доцент, Россия
Круглов Валерий Михайлович, доктор технических наук, профессор, Академик, Россия
Кудерин Марат Крыкбаевич, доктор технических наук, профессор, Казахстан
Ломотько Денис Викторович, доктор технических наук, профессор, Академик, Украина
Лебедев Анатолий Тимофеевич, доктор технических наук, профессор, Россия
Макарова Ирина Викторовна, доктор технических наук, профессор, Россия
Морозова Татьяна Юрьевна, доктор технических наук, профессор, Россия
Рокочинский Анатолий Николаевич, доктор технических наук, профессор, Украина
Ромащенко Михаил Иванович, доктор технических наук, профессор, Академик, Украина
Павленко Анатолий Михайлович, доктор технических наук, профессор, Украина
Пачурин Герман Васильевич, доктор технических наук, профессор, Академик, Россия
Першин Владимир Федорович, доктор технических наук, профессор, Россия
Пиганов Михаил Николаевич, доктор технических наук, профессор, Россия
Поляков Андрей Павлович, доктор технических наук, профессор, Академик, Украина
Попов Виктор Сергеевич, доктор технических наук, профессор, Россия
Семенцов Георгий Никифорович, доктор технических наук, профессор, Академик, Украина
Сухенко Юрий Григорьевич, доктор технических наук, профессор, Украина
Устенко Сергей Анатольевич, доктор технических наук, доцент, Украина
Хабибуллин Рифат Габдулхакович, доктор технических наук, профессор, Россия
Червоный Иван Федорович, доктор технических наук, профессор, Академик, Украина
Шайко-Шайковский Александр Геннадьевич, доктор технических наук, профессор, Академик, Украина
Щербань Игорь Васильевич, доктор технических наук, доцент, Россия
Иржи Хлахула, доктор геолого-минералогических наук, профессор, *Чехия*
Федоришин Дмитро Дмитрович, доктор геолого-минералогических наук, *профессор, Украина*
Анимица Евгений Георгиевич, доктор географических наук, профессор, Академик, *Россия*
Сухова Мария Геннадьевна, доктор географических наук, доцент, *Россия*
Визир Вадим Анатольевич, доктор медицинских наук, профессор, Украина
Федянина Людмила Николаевна, доктор медицинских наук, профессор, Россия
Токарева Наталья Геннадьевна, кандидат медицинских наук, доцент, Россия
Ахмадиев Габдулахат Маликович, доктор ветеринарных наук, профессор, Академик, Россия
Бушуева Инна Владимировна, доктор фармацевтических наук, профессор, Украина
Волох Дмитрий Степанович, доктор фармацевтических наук, профессор, Украина
Георгиевский Виктор Петрович, доктор фармацевтических наук, профессор, Академик, Украина
Гудзенко Александр Павлович, доктор фармацевтических наук, профессор, Украина
Тихонов Александр Иванович, доктор фармацевтических наук, профессор, Украина
Шаповалов Валерий Владимирович, доктор фармацевтических наук, профессор, Украина
Шаповалова Виктория Алексеевна, доктор фармацевтических наук, профессор, Украина
Шаповалов Валентин Валерьевич, кандидат фармацевтических наук, доцент, Украина
Рыщенко Оксана Александровна, кандидат фармацевтических наук, доцент, Украина
Антрапцева Надежда Михайловна, доктор химических наук, профессор, Академик, Соросовский доцент, Украина
Бажева Рима Чамаловна, доктор химических наук, профессор, Россия
Гризодуб Александр Иванович, доктор химических наук, профессор, Украина
Ермагамбет Болат Толеуханович, доктор химических наук, профессор, Казахстан
Максин Виктор Иванович, доктор химических наук, профессор, Украина

Н 347 **Научные** труды SWorld. – Выпуск 47. Том 5. – Иваново: Научный мир, 2017 – 105 с.

Журнал предназначается для научных работников, аспирантов, студентов старших курсов, преподавателей, предпринимателей. Выходит 4 раза в год.
The journal is intended for researchers, graduate students, senior students, teachers and entrepreneurs. Published quarterly.

УДК 08
ББК 94

© Коллектив авторов, 2017

Информация для Авторов

Международный научный периодический журнал "Научные труды SWorld" издается с 2005 г. и успел получить большое признание среди отечественных и зарубежных интеллектуалов. Сегодня в журнале публикуются авторы из России, Украины, Молдовы, Казахстана, Беларуси, Чехии, Болгарии, Литвы Польши и других государств.

Основными целями журнала "Научные труды SWorld" являются:

- возрождение интеллектуального и нравственного потенциала;
- помощь молодым ученым в информировании научной общественности об их научных достижениях;
- содействие объединению профессиональных научных сил и формирование нового поколения ученых-специалистов в разных сферах.

Журнал целенаправленно знакомит читателя с оригинальными исследованиями авторов в различных областях науки, лучшими образцами научной публицистики.

Публикации журнала "Научные труды SWorld" предназначены для широкой читательской аудитории – всех тех, кто любит науку. Материалы, публикуемые в журнале, отражают актуальные проблемы и затрагивают интересы всей общественности.

Каждая статья журнала включает обобщающую информацию на английском языке.

Требования к статьям:

1. Статьи должны соответствовать тематическому профилю журнала, отвечать международным стандартам научных публикаций и быть оформленными в соответствии с установленными правилами. Они также должны представлять собой изложение результатов оригинального авторского научного исследования, быть вписанными в контекст отечественных и зарубежных исследований по этой тематике, отражать умение автора свободно ориентироваться в существующем библиографическом контексте по затрагиваемым проблемам и адекватно применять общепринятую методологию постановки и решения научных задач.

2. Все тексты должны быть написаны литературным языком, отредактированы и соответствовать научному стилю речи. Некорректность подбора и недостоверность приводимых авторами фактов, цитат, статистических и социологических данных, имен собственных, географических названий и прочих сведений может стать причиной отклонения присланного материала (в том числе – на этапе регистрации).

3. Все таблицы и рисунки в статье должны быть пронумерованы, иметь заголовки и ссылки в тексте. Если данные заимствованы из другого источника, на него должна быть дана библиографическая ссылка в виде примечания.

4. Название статьи, ФИО авторов, учебные заведения (кроме основного языка текста) должны быть представлены и на английском языке.

5. Статьи должны сопровождаться аннотацией и ключевыми словами на языке основного текста и обязательно на английском языке. Аннотация должна быть выполнена в форме краткого текста, который раскрывает цель и задачи работы, ее структуру и основные полученные выводы. Аннотация представляет собой самостоятельный аналитический текст и должна давать адекватное представление о проведенном исследовании без необходимости обращения к статье. Аннотация на английском (Abstract) должна быть написана грамотным академическим языком.

6. Приветствуется наличие УДК, ББК, а также (для статей по Экономике) код JEL (https://www.aeaweb.org/jel/guide/jel.php)

7. Принятие материала к рассмотрению не является гарантией его публикации. Зарегистрированные статьи рассматриваются редакцией и при формальном и содержательном соответствии требованиям журнала направляются на экспертное рецензирование, в том числе через открытое обсуждение с помощью веб-ресурса www.sworld.education.

8. В журнале могут быть размещены только ранее неопубликованные материалы.

Положение об этике публикации научных данных и ее нарушениях

Редакция журнала осознает тот факт, что в академическом сообществе достаточно широко распространены случаи нарушения этики публикации научных исследований. В качестве наиболее заметных и вопиющих можно выделить плагиат, направление в журнал ранее опубликованных материалов, незаконное присвоение результатов чужих научных исследований, а также фальсификацию данных. Мы выступаем против подобных практик.

Редакция убеждена в том, что нарушения авторских прав и моральных норм не только неприемлемы с этической точки зрения, но и служат преградой на пути развития научного знания. Потому мы полагаем, что борьба с этими явлениями должна стать целью и результатом совместных усилий наших авторов, редакторов, рецензентов, читателей и всего академического сообщества. Мы призываем всех заинтересованных лиц сотрудничать и участвовать в обмене информацией в целях борьбы с нарушением этики публикации научных исследований.

Со своей стороны редакция готова приложить все усилия к выявлению и пресечению подобных неприемлемых практик. Мы обещаем принимать соответствующие меры, а также обращать пристальное внимание на любую предоставленную нам информацию, которая будет свидетельствовать о неэтичном поведении того или иного автора.

Обнаружение нарушений этики влечет за собой отказ в публикации. Если будет выявлено, что статья содержит откровенную клевету, нарушает законодательство или нормы авторского права, то редакция считает себя обязанной удалить ее с веб-ресурса и из баз цитирования. Подобные крайние меры могут быть применены исключительно при соблюдении максимальной открытости и публичности.

ЦИТ: 217-107
DOI: 10.21893/2410-6720.2017-47.3.107
УДК 009.1(=161.2):94(477)

ПОСТКОЛОНИАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ УЧЕНЫХ УКРАИНСКОЙ ДИАСПОРЫ
POSTCOLONIAL STUDIES OF THE SCIENTISTS OF THE UKRAINIAN DIASPORA

к.п.н., доц. Воропаева Т.С. / c. p.s., as.prof. Voropayeva T.S.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Владимирская 60, 01601
Taras Shevchenko National University of Kiev, Kiev, Vladimirskaya Street 60, 01601

Аннотация. В статье затрагиваются проблемы, связанные с постколониальными исследованиями ученых, которые представляют восточную и западную украинскую диаспору. Эти проблемы были вызваны крахом колониальной системы и созданием постколониального пространства, что стало одним из важнейших событий XX века. Феномен колониального господства рассматривается через призму имперской организации.

Ключевые слова: колонизация, империя, постколониальные исследования, диаспора, постколониальные проблемы, процесс деколонизации, Украина.

Вступление.

Со второй половины XX в. в социогуманитаристике наблюдается активизация постколониального дискурса в виде публицистических, научно-популярных, научных и художественных текстов (созданных авторами, которые, как правило, были выходцами из бывших колоний европейских государств), а также становление постколониальных исследований. Известно, что постколониальные исследования, как новая сфера междисциплинарного взаимодействия философии, истории, политологии, социологии, культурологии, психологии и литературоведения, начали утверждаться в конце 1980-х годов и были направлены на изучение соотношений «империи – колонии», «центр – периферия», имперское (порабощающее) – колониальное (порабощенное) и др. Благодаря этим исследованиям понятие «постколониализм» распространилось и на изучение специфики пограничья, восстановление свободы и субъектности колонизированных («лишенных собственного голоса») этносов.

Известно, что основателями постколониальных исследований считаются Франц Омар Фанон, Эдвард Вади Саид, Гоми Бхабха, Гаятри Чакраворти Спивак, Мике Баль, Эме Сезер и др. В их трудах содержится информация об основных идеях и концептах постколониального дискурса, о специфике изучения диалога «Восток – Запад», о тесных связях постколониальных исследований с философской мыслью Европы второй половины XX в.

Ученые, которые представляют восточную и западную украинскую диаспору, давно обсуждают вопросы, связанные с колониальным прошлым и постколониальным настоящим Украины. Они подчеркивают, что актуальность постколониальных исследований в начале XXI в. не вызывает сомнений. Очень важными являются проблемы, связанные с постколониальными проблемами,

возникшими в украинском обществе после 1991 г., а также с процессами деколонизации украинского общества.

Основной текст.

Цель данной статьи – проанализировать постколониальные исследования ученых, которые представляют восточную и западную украинскую диаспору. Эти проблемы были вызваны крахом колониальной системы и созданием постколониального пространства, что стало одним из важнейших событий XX века. Мы предлагаем рассматривать феномен колониального господства через призму имперской организации.

Известно, что методологическая основа постколониальных исследований была заложена Э. Саидом в его работах «Ориентализм» (1978), «Культура и империализм» (1993), которые базировались на понятиях «ориентализм» и «дискурс» (последний термин был предложен М. Фуко в работах «археология знания» (1969) и «Наблюдать и наказывать» (1975)). При этом в книгах Э. Саида прежде всего звучал «голос угнетенных». Автор не скрывал, что истоки постколониального дискурса находятся в глубине истории, в XIX в., а порой и в XVIII в. (в частности, в Великобритании еще в 1840-е гг. возникло новое направление в политической экономии – теория колонизации, в рамках которой ученые изучали экономические и социально-экономические проблемы колонизации, стремились выработать рекомендации для английского правительства). Э. Саид связывал данный дискурс с гуманистической традицией И.-Г. Гердера, опираясь на демократическую традицию А. Грамши.

Разноаспектный анализ колониального прошлого украинского народа и других народов мира представлен в исследованиях таких ученых, как Д. Андриевский, С. Величенко, Б. Винар, В. Голубничий, Г. Грабович, О. Грабович, С. Екельчик, М. Кирчанов, Б. Кравцив, В. Кравченко, Т. Кузьо, Е. Маланюк, А. Мотыль, О. Оглоблин, М. Павлышин, Н. Полонская-Василенко, О. Субтельный, Н. Шаповал, Ю. Шерех, М. Шкандрий, Р. Шпорлюк и др. Научные труды представителей западной украинской диаспоры (где антиколониальный мотивы были актуализированы еще в эпоху национального пробуждения украинцев (конец XIX в. – начало XX в.), а постколониальный дискурс утверждался в процессе полемики с имперским и неоколониальным дискурсом) сегодня стали базой для новых постколониальных исследований в Украине. М. Шкандрий подчеркивает: «мне кажется совершенно очевидным, что постколониальные исследования ... являются тем участком, на который следует обратить внимание украинским ученым. Концепты, методы, идеи и образцы, заимствованные из постколониальных исследований, могут ощутимо стимулировать анализ украинского культурного опыта» [5, p. 83].

Ученые, которые представляют восточную и западную украинскую диаспору, чаще всего цитируют труды Ф. Фанона («Черная кожа, белые маски», «Проклятьем заклейменные»), Э. Саида («Ориентализм», «Культура и империализм»), Г. Бхабхи («Нация и нарратив», «Месторасположение культуры»), Г. Спивак («Могут ли угнетенные говорить?»), А. Мемми («Колонизаторы и колонизированные»), Э. Сезера («Дискурс колониализма»). Хотя некоторые исследования представителей западной украинской диаспоры

появились гораздо раньше 1970 – 1980 гг., в частности, можно назвать книги: 1) Н. Шаповала («Межнациональное состояние украинского народа» (1934), «Великая революция и украинская освободительная программа» (1928); 2) Е. Маланюка («Очерки по истории нашей культуры» (1954), «Малороссийство» (1959), «Книга наблюдений» в двух томах (1962, 1966)); 3) Д. Андриевского («Российский колониализм и советская империя» (1958)); 4) Б. Винара («Экономический колониализм в Украине» (1958), «Украинская промышленность: Студии советского колониализма» (1964); «Материалы к истории экономических исследований в эмиграции: 1919–1964» (1965)); 5) В. Голубничего («Три лекции про экономику Украины» (1969)) и др.

Еще в 1950-е – 1960-е годы на страницах диаспоральных газет, журналов и научных книг утвердилась идея об устойчивых коннотациях между российским империализмом и советским колониализмом. В 1980 – 1990-е годы к пост(колониальной) парадигме обратились многие ученые (представляющие западную украинскую диаспору), которые заложили основы колониальных студий в украинской социогуманитаристике. В 1980-х – 2000-х годах были изданы работы: 1) М. Шкандрия «Литературная политика и литературные дебаты в Украине, 1971 – 1981 гг. Украина после Шелеста (1983); «Мыкола Хвылёвый. Культурный ренессанс в Украине. Памфлеты» (1986); «Модернисты, марксисты и нация: украинская литературная дискуссия 1920-х годов» (1992); «Россия и Украина. Литература и дискурс империи от времени Наполеона до постколониальной эпохи» (2002); 2) М. Павлышина «Постколониальные особенности современной украинской культуры» (1992); 3) А. Мотыля «От Имперского распада к имперскому коллапсу: падение советской империи в сравнительной перспективе» (1992); «Дилеммы независимости: Украина после тоталитаризма» (1993); 4) Г. Грабовича «Украиноведение: формирование контекста» (1995); 5) Т. Кузьо «Украина: государственное и национальное строительство» (1998); 6) С. Екельчика «Национализм украинский, белорусский и словацкий» (1998); «Сталинская империя памяти: российско-украинские отношения в советском историческом воображении» (2004); 7) С. Величенко «Проблема российского колониализма в украинской научной мысли» (2002); «Постколониализм и украинская история» (2004).

Известный российский учёный, представитель восточной украинской диаспоры М. Кирчанов отмечает, что начало 1990-х гг. было ознаменовано глубоким политическим и экономическим кризисом в Восточной Европе, который разрушил СССР и ликвидировал советскую колониальную империю [1]. Автор анализирует в своих работах соотношение между политическим транзитом и постколониальной теорией, подчеркивая, что после 1991 г. литературные критики (представители западной украинской диаспоры), используя «колониальный дискурс-анализ», применяли термин «постколониальный» относительно независимой Украины, что предусматривает ее прежний колониальный статус [6, pp. 3-76, 133-145]. М. Кирчанов подчеркивает, что политические аналитики, представляющие западную украинскую диаспору, также определяют Украину до 1991 г. как

колонию, указывая на неутешительные последствия российского правления в Украине после 1991 г., на угрозу, которую представляет зависимость Украины от российских энергоносителей, а также на сходство Украины с бывшими колониями «третьего мира» [2, pp. 16, 63; 3, pp. 99, 127].

Ученые, которые представляют украинскую диаспору, анализируют процессы формирования национального дискурса, конструирования украинской национальной идентичности в контексте имперской истории, особенности процессов деколонизации, которые являются основой стабильности общественно-политической, экономической и социокультурной систем государства. Одним из самых важных заданий, стоящих перед современным украинским обществом, является деколонизация ментальности, мировоззрения, самосознания граждан Украины. Ведь сегодня многие сферы современного украинского общества нуждаются в деколонизации и европеизации. В связи с этим изучаются сложившиеся в рамках социальной философии подходы к оптимизации процессов деколонизации. В современных условиях процесс деколонизации украинского общества зависит от активизации социальной ответственности, индивидуальной и коллективной субъектности, от умения избавиться от колониальных комплексов и стереотипов, а также от способности политиков и граждан находить адекватные пути решения постколониальных проблем в различных сферах жизни.

Заключение и выводы.

Был проведен комплексный анализ постколониальных исследований ученых, которые представляют восточную и западную украинскую диаспору. Ученые диаспоры доказали, что колонии были мощными стимулами для развития и обогащения Российской империи, что колониальная политика всегда осуществлялась с использованием сильной идеологической базы и инструментов массовой пропаганды. Проведенное исследование позволило выявить пространство общих представлений ученых западной и восточной украинской диаспоры по поводу колониального статуса Украины: 1) обе группы ученых изучают колониальное прошлое и постколониальное настоящее Украины; 2) и первая, и вторая группа ученых доказывают, что колониальный и антиколониальный дискурсы сочетались в истории Украины, отражая как тенденции формирования национальной идентичности и стремление к созданию национального государства, так и попытки «вписать» лояльные настроения в общеимперский контекст; 3) обе группы ученых считают, что в рамках украинской культуры «открылось» уже достаточно большое постколониальное пространство.

Постколониализм в Украине – это сложный феномен, имеющий различные проявления во внутренней и внешней политике страны. Политико-правовое, социально-экономическое и социокультурное развитие Украины может быть интерпретировано в категориях постколониальных студий. Реализация европейского выбора Украины невозможна без преодоления постколониального наследия, без отказа от пережитков колониального прошлого в общественной жизни.

Литература:

1. Кирчанов М. В. Украина на современном этапе: тенденции развития внутренней и внешней политики. – Воронеж: Центр изучения Центральной и Восточной Европы, 2006. – 38 с.

2. Kuzio T. Ukraine: State and Nation Building. – London: Routledge, 1998. – 298 p.

3. Motyl A. Dilemmas of Independence: Ukraine after Totalitarianism. – New York: Council on Foreign Relations, 1993. – 240 p.

4. Shkandrij M. Russia and Ukraine: Literature and the Discourse of Empire from Napoleonic to Postcolonial Times. – Montreal & Kingston: McGill-Queen's University Press, 2001. – 284 p.

5. Shkandrij M. The Postcolonial Moment in Ukrainian Writing // From Sovietology to Postcoloniality. Poland and Ukraine from a Postcolonial Perspective / J. Korek (ed.). – Stockholm: Södertörns högskola, 2007. – pp. 83–92.

6. Ukraine in the 1990s: Proceedings of the First Conference of the Ukrainian Studies Association of Australia, Monash University, 24–26 January 1992 / Ed. M. Pavlyshyn and J. E. M. Clarke. – Melbourne: Monash University, Slavic Section, 1992. – pp. 3–145.

7. Velychenko St. Post-Colonialism and Ukrainian History // Ab Imperio. – 2004. – No 1. – pp. 391–404.

Abstract

Introduction. *In the introduction, the relevance of research into the processes of colonization and decolonization of Ukrainian society is justified. The article touches upon the problems associated with postcolonial studies of scientists who represent the eastern and western Ukrainian diaspora.* ***Main text***. *The purpose of the article is to analyze the postcolonial studies of scientists who represent the eastern and western Ukrainian diaspora. These problems was caused by the collapse of the colonial system and creation of the postcolonial space which became one of the most important events of the 20th century. The phenomenon of colonial domination is discussed through the prism of imperial organization. The article attempts to identify the space of general representations of scientists of the western and eastern diaspora concerning the colonial status of Ukraine. In the article features of processes of decolonization which are a basis of stability of the socio-political, economic and socio-cultural systems of the state are considered. The author analyze the established within the social philosophy approaches to the issue of optimization of decolonization processes. In modern conditions the process of decolonization of Ukrainian society depends on the ability of politicians and citizens to find adequate ways to solve postcolonial problems in various spheres of life.* ***Conclusions***. *A complex analysis of the postcolonial studies of scientists who represent the eastern and western Ukrainian diaspora has been carried out. The scientists of the diaspora proved that the colonies were powerful incentives for the development and enrichment of the Russian Empire. Colonial policy was carried out with usage of strong ideological basis and tools of mass propaganda.*

Key words: colonization, empire, postcolonial research, diaspora, postcolonial problems, the process of decolonization, *Ukraine.*

References:

1. Kirchanov, M. V. (2016), *Ukraina na sovremennom etape: tendentsii razvitiya vnutrenney i vneshney politiki* [Ukraine at the present stage: trends in the development of domestic and foreign policy], Tsentr izucheniya Tsentralnoy i Vostochnoy Evropy, Voronezh, Russia.

2. Kuzio, T. (1998), *Ukraine: State and Nation Building*, Routledge, London UK.

3. Motyl, A. (1993), *Dilemmas of Independence: Ukraine after Totalitarianism*, Council on Foreign Relations, New York USA.

4. Shkandrij, M. (2001), *Russia and Ukraine: Literature and the Discourse of Empire from Napoleonic to Postcolonial Times*, McGill-Queen's University Press, Montreal & Kingston, Canada.

5. Shkandrij, M. (2007), "The Postcolonial Moment in Ukrainian Writing", in Korek J. (ed.), *From Sovietology to Postcoloniality. Poland and Ukraine from a Postcolonial Perspective,* Södertörns högskola, Stockholm, pp. 83–92.

6. *Ukraine in the 1990s, Proceedings of the First Conference of the Ukrainian Studies Association of Australia, Monash University, Slavic Section,* Melbourne, Australia, 24–26 January 1992, pp. 3-145.

7. Velychenko, St. (2004), "Post-Colonialism and Ukrainian History", *Ab Imperio*, vol. 1, January, pp. 391–404.

Статья отправлена: 14.05.2017 г.
© Воропаева Т. С.

ЦИТ: 217-041
DOI: 10.21893/2410-6720.2017-47.3.041
УДК 37.036.376

СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД: ОТ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ТЕОРИИ К ИННОВАЦИОННЫМ ТЕХНОЛОГИЯМ

д.ф.н., проф. **Попович О.В.**
ORCID: 0000-0002-1411-39-09
Маріупольський державний університет, Маріуполь, вул.Будівельників 129а, 87500
d.f.n., prof. Popovich O.V.
ORCID: 0000-0002-1411-39-09
Mariupol state university, Mariupol, Budivelnikiv 129a, 87500

Аннотация. В статье рассматриваются философские проблемы методологического основания системного похода и возможности его реализации в теории обучения на материале разных педагогических систем.

Ключевые слова: социальная практика, системный поход, педагогическая технология, модульное обучение.

Теоретическое знание выступает ключевой категорией в проектах постиндустриального социума. Это основной ресурс, источник всех поведений, основа просвещения образовательных технологий обучения. Однако, знание, каким бы оно ни было, есть способ, который ведет к цели. Общество, полагающее теоретическое знание основным ресурсом, предполагает способность не просто к развитию, но и к формированию самой логики развития, законов и методов возможных обновлений, а следовательно, не может не преследовать цель, обоснованную научно.

Социальная практика, сам характер деятельности человека на современном этапе развития общественных отношений предполагет в качестве своей предпосылки системность знаний об объекте деятельности. Однако, и сам объект не может быть представлен «по ту сторону» деятельности – он должен быть представлен как «человеческая чувственная деятельность».

Таким образом, системность знаний отражает прежде всего системный характер человеческой деятельности, в универсальных и необходимых формах,

которой и осваивается мир. В гносеологическом плане деятельность осуществляется двояко – как познание и как практика. Формируясь на полюсе субъекта, системность, будучи характеристикой его деятельности по производству знаний, не носит произвольного, случайного или субъективного характера. Она коренится в логической организации знаний, в их внутренней последовательности, упорядоченности, отражающих объекты деятельности. Способ и форма видения объектов задаются практикой.

В современной философской литературе данння ситуация осознана и зафиксирована, в частности, в развитии системной ориентации и системного подхода. Одним из важнейших оснований последнего является трактовка соотношения целого и его частей. В самом общем плане системный поход выступает в качестве метода исследования объектов, как частей целого, т.е. в их взаимной связи. Целое должно удовлетворять ряду свойств [1].

Нас интересуют возможности приминения системного похода в педагогике. Системный поход к ученому процессу и его организации нуждаются в разработке, поскольку имеющиеся теории обучения не опираются на соответствующую методологию, и прежде всего, на принципы историзма, детерминизма и структурно-функциональный принцип.

В соответствии со структурно-функциональным принципом в составе изучаемого как системы объекта следует выделить его части. В современных теориях обучения зачастую в этих целях используется простое деление объекта. Например, технологический поход в педагогике, сформировавшийся под влиянием философии техники, реализуется в системе требований, включающей целенаправленность (выделение отдельных целей для каждого этапа обучения), планирование учебного процесса, его активизацию посредством введения технических средств обучение и т.д. Упор сделан на выделение всех частей, составляющих систему обучения. Однако, процесс выделения частей не может быть механическим. Он должен бать регламентирован так, чтобы выделялись такие части, которые необходимы для сохраниения самой системы, и выполняют в ней определенную функцию. Иначе говоря, в результате мы должны получать элементы действительной структуры системы.

В соответствии с принципом детерминизма, необходимо выявлять причинно-следственные святи между элементами структуры системы. Тогда измененния в одном элементе должны быть поняты как причина и условие изменения во втором элементе и т.д. Причинно-следственная связь элементов системы будет иметь последовательный характер. Например, в теории формирования умственных действий П.Я.Гальперина [2], умственные действия представлены как система из шести элементов, кажный из которых является предпосылкой возникновения другого. Так, мотивационная основа действия, ориентовочная основа действия, формирование действия в материальной форме, громкая социальная речь, формирование действия «во внешней речи про себя» и энтериоризация являются элементами любого умственного действия, причём каждый эдемент занимает определенное место в ряду возникновения и развития.

В соответствии с принципом историзма, следует рассматреть систему в

развитии, выделяя различные его этапы и соответствующие им периоды времени.

Одной из гносеологических предпосылок системного рассмотрения является абстрагирование от внешней границы (или среды) объекта, представляющего систему. Подлинно научный метод отражения должен учитывать и среду развертывания системы, поскольку среда – общее свойство гносеологических систем. Педагогические системы находяться под влиянием социальной среды. В зависимости от того, какие элементы испытывают непосредственное воздействие социальной среды, происходит перестройка других элементов и самой системы.

Попытаемся выделить элементы структуры педагогической системы как системы взаимодействия преподавателя и студента. Указанное взаимодействие осуществляется в двух основних аспектах: информационном и мировоззренческом, что предполагает определение парадигмы образования. После того, как парадигма определена, устанавливаются цели обучения и воспитания (в широком плане) и формируются задачи. Затем выделятся методы, адекватные намеченным целям, и способы решения задач, а так же средства и формы обучения в рамках избранных методов.

Учебная информация также должна быть системой знаний. В соответствии со структурно-функциональным принципом её следует разбивать на элементы, т.е. учебные курсы, а в рамках курсов – проблемы и вопросы (блоки информации по темам). Между курсами должны соблюдатся преемственные связи, в результате чего объём знаний по исходным проблемам будет расширяться, и не будет дублирования материала. Отсюда становится ясной теоретическая и практическая важность выявления этих связей и использования их в процес ее обучения.

В отечественной педагогике не однократно предпринимались попытки представления педагогического процесса как системы. Методологическим основанием служила концепция ассоциативно-рефлекторной теории обучения, разработаная Ю.А.Самариным, в которой процесс обучения разделяется на четыре взаимосвязаных этапа. На первом этапе происходит формирование локальных ассоциаций у обучаемых (локальные ассоциации трактуются как изолированные представления). На втором этапе формируются группы ассоциаций, ограниченные определенным учебным разделом. Третий этап характиризуется становлением внутрипредметных ассоциаций, обеспечивающих некоторую подвижность знаний в рамках учебной дисциплины. На четвертом этапе вырабатываются межпредметные ассоциации, на базе которых формируются завершенные знания и навыки [3].

Одной из попыток создания системы педагогического процесса явилась система обучения С.П.Баранова, с нашей точки зрения, не удовлетворяющая современному пониманию системности. Наиболее существенным её недостатком является то, что структура процесса обучения рассматривается и в психологическом аспекте, и в педагогическом одновременно, парадигма образования не вполне определена.

Более совершенной нам представляется система, построенная

Ю.К.Бабанским [4]. Последний выделяет в структуре системы обучения следующие компоненты. Первый, *целевой,* компонент обеспечивает осознание педагогами и принятие учениками целей и задач изучения темы, раздела и учебного предмета в целом. Второй - *стимулирующе-мотивационный* компонент предполагает, что педагог осуществляет стимулирования у *обучающихся* интереса потребности в решении задач, поставленных перед учащимися в рамках данного цикла обучения. При этом стимулирование должно порождать внутренний *процесс* возникновения у обучающихся положительных мотивов обучения.

Третий компонент определяется учебным планом, поэтому Ю.*К.*Бабанский называет его *содержанием обучения.* Затем следует четвертый – *операционно-деятельностный* компонент, наиболее непосредственно отражающий, по нашему мнению, процессуальную сущность обучения. Именно в деятельности педагогов и обучаемых, и их взаимодействии, *и* реализуется задача усвоения обучающимися социального опыта посредством разнообразных методов, средств и форм обучения.

Пятый компонент - *контрольно-регулировочный* - предполагает самоконтроль со стороны учащихся за степенью усвоения материала, правильностью выполнения заданий. Шестой компонент рассматриваемой системы - *оценочно-результативный* - предполагает оценку педагогами и самооценку учениками достигнутых в процессе обучения результатов. Процесс обучения функционирует наиболее эффективно тогда, когда находится оптимальная мера соотношения между связями управления и самоуправления. (*Решение проблемы* управления учебной деятельностью может быть построено на базе алгоритмического подхода к построению процесса обучения, берущего начало в недрах теории программированного обучения, утвердившегося с появлением работ швейцарского психолога и педагога Ж.Пиаже).

Процесс обучения состоит из преподавания и учения. В.П.Беспалько, рассматривая процесс обучения как диалектический, описывает его двумя алгоритмами: алгоритмом функционирования и алгоритмом управления [5]. Под алгоритмом функционирования он понимает сложную систему, закономерно развертывающихся операционных предписаний, выполнение которых постепенно ведёт к обученности на заданном уровне.

В обобщенной схеме алгоритма функционирования выделяются следующие этапы. На первом определяется исходный уровень качества знаний учащихся и уточнение целей обучения и воспитания. На втором - выясняются мотивация личности и её подкрепление. На третьем - происходит усвоение учащимися плана (схемы) учебной деятельности. На четвёртом - осуществляется собственно учебная деятельность. На пятом - происходит обобщение изученного материала, причём действие идёт не по схеме, как на третьем этапе, а с анализом усвоенного и его синтезом на более высоком уровне. Шестой этап - предполагает определение итогового качества и принятие решения относительно дальнейшего обучения.

Алгоритм управления предусматривает последовательное воздействие на систему обучения извне с целью поддержания или изменения алгоритма ее

функционирования. Управление может быть разомкнутым, если не ставится задача определения промежуточных состояний управляемого объекта. (Считается, что система достигает намеченной цели, если отсутствуют взаимные возмущения и выполняются все предписания алгоритма функционирования). Возможно задание управления циклического характера, осуществляемого при постоянной обратной связи, анализе выходных характеристик системы и коррекцией ее деятельности в случае отклонения от заданного алгоритма функционирования. Возможно использование смешанного управления, в рамках которого на каких-то этапах одного и того же процесса реализуется управление по разомкнутой схеме, а на других - по цикличной.

Управление обучением тесно связано с представлением информации обучаемым. В этом аспекте составитель программного обучения должен различать рассеянные и направленные деформационные процессы. Если точно не учитывается, принимается или нет обучаемыми информация, направляемая к ним информационным источником, то процесс носит рассеянный характер. В направленном информационном процессе информация представляется конкретному обучаемому с учетом его особенностей и возможностей.

Нам представляется, что особого внимания при рассмотрении проблемы системности в обучении заслуживает классификация дидактических систем, предпринятая на основе теории управления познавательной деятельностью П. Я. Гальперина, в частности, предложенные В.П.Беспалько концепции последовательности формирования опыта человека, единства алгоритма функционирования и алгоритма управления, лежащие в основе т.н. модульного обучения.

Модульное обучение, с нашей точки зрения, наиболее адекватно отражает системный подход в педагогике. При построении теории модульного обучения П.А.Юцявичене [6] педагогическая система рассматривается в соответствии с принципом системности как целостная, а учебный процесс - как целенаправленная, активная деятельность обучающихся и педагогов, в которой последние осуществляют управляющую функцию, а первые самоуправляющую. В системе модульного обучения применение специфических принципов предполагает корреляцию с общедидактическими. Определяющими общее направление обучения, цели, содержание и методику его организации, являются принципы модульности, структуризации обучения, динамичности, деятельности, гибкости, осознанной перспективы, разносторонности и методического консультирования, паритетности.

Все названные принципы реализуются посредством применения педагогических правил.

Принцип модульности определяет модульный подход к обучению в плане его содержания, организационных форм и методов. В соответствии с данным принципом, обучение строится по отдельным «функциональным узлам» - модулям, предназначенным для достижения конкретных дидактических целей. Реализация принципа модульности обеспечивается педагогическими правилами, предполагающими, что учебный материал следует конструировать в виде модульной программы (или модуля), обеспечивая достижение каждым

обучающимся поставленных перед ним дидактических целей. При этом учебный материал, охватываемый модулями, должен быть настолько закончен, чтобы обеспечивать возможность конструирования содержания обучения в соответствии с комплексной дидактической целью составить из отдельных модулей единое содержание. Учебный материал определяет соединение различных видов и форм обучения, подчиненных достижению намеченной цели. Модуль выступает как основное средство обучения, являющееся законченным блоком информации, включающим в себя целевую программу действий и методическое руководство, которое обеспечивает достижение поставленных дидактических целей.

Принцип структуризации содержания обучения на обособленные элементы требует рассмотрения учебного материала в рамках модуля не только как целостное, но и как имеющее собственную структуру, состоящую из обособленных элементов. Этот принцип имеет определённое сходство с принципом деления учебного материала на части (порции, шаги) в программированном обучении. Однако, существует и принципиальное отличие в программированном обучении происходит деление материала на небольшие, тесно связанные между собой, изложенные в обязательном порядке постепенного их усложнения порции, тогда как в модульном обучении перед каждым элементом ставится вполне определенная деятельностная дидактическая цель, а содержание обучения представляется в объеме, обеспечивающим её достижение.

Элементы модульного обучения могут быть как взаимосвязанными, так и самостоятельными. П.А.Юцявичене разделяет точку зрения И.Прокопенко на структуризацию содержания обучения, принимающую в качестве единицы более мелкую структурную часть, отвечающую конкретной *деятельной* дидактической цели. Из таких элементов, отвечающих единой интегрированной дидактической цели, строится модуль.

Реализация данного подхода составителем модульной системы обучения предполагает выполнение следующих педагогических правил. Во-первых, выделение структуры частных целей в интегрированной дидактической цели. Во-вторых, обеспечение достижения каждой частной цели учебным материалом каждого элемента. В-третьих, соединение совокупности элементов, служащих для достижения отдельных подцелей (частных целей) одной интегрированной дидактической цели, в единый модуль.

Принцип динамичности предполагает свободное изменение содержания модулей с учетом динамики социального заказа. Во всех педагогических системах учебный материал должен регулярно перерабатываться и обновляться. Соблюдение этого принципа обеспечивается следующими педагогическими правилами. Во-первых, содержание каждого элемента, а значит, и каждого модуля может изменяться или дополняться. Во-вторых, элементы различных модулей могут составлять новые модули. Модуль должен представляться в форме, обеспечивающей возможность замены его элементов.

Принцип деятельности предполагает, что обучаемые владеют способностью осуществлять самостоятельную деятельность на базе системы

знаний. В последнее время пристальное внимание общества и исследователей в области педагогики обращено на тот факт, что во всех звеньях образования существует проблема недостаточного формирования действенных знаний у обучаемых. Выход из создавшегося положения может быть найден в формулировании целей обучения в форме перечня тех или иных видов деятельности, которые должен уметь выполнять обучаемый. Для воспитания самостоятельного, творческого подхода к решению задач необходимо переориентировать учебную деятельность с результата на метод деятельности, ведущий к достижению этого результата.

П.А.Юцявичене считает, что необходимо обучать не только видам деятельности, но и способам действий. Этот вид обучения может позволить, как считают многие авторы, сформировать оперативные знания у обучаемых.

Реализации указанного принципа предполагает выполнение следующих педагогических правил. Во-первых, цели должны формироваться в терминах методов деятельности (практической, познавательной, умственной) и способов действий. Во-вторых, для достижения поставленных целей возможно как дисциплинарное, так и междисциплинарное построение содержания модулей. В-третьих, обучение должно организовываться на основе проблемного подхода к усвоению знаний, обеспечивая творческое отношение к учению. В-четвёртых, необходимо ясно показывать возможности переноса знаний из одной сферы деятельности в другую.

Принцип гибкости требует построения модульной программы и, соответственно, модулей, таким образом, чтобы обеспечить возможность приспособления содержания обучения и путей его усвоения к индивидуальным потребностям обучаемых. Известно, что обучающиеся по-разному усваивают знания, имея различные способности и скорость формирования мыслительных операций и их переноса. Это обуславливает необходимость индивидуализации учебного процесса. Модульное обучение открывает возможность индивидуализации содержания обучения (и собственно процесса обучения) без уменьшения количества обучающихся в группах и без повышения трудоемкости педагогического труда путём рационализации. Суть рационализации состоит в обеспечении гибкости построения 1 ивидуализированного содержания обучения и простоты выбора обучающимися путей индивидуального темпа его усвоения. Вместе с тем, обеспечивается возможность постоянной коррекции процесса обучения путём контроля и самоконтроля. Для реализации принципа гибкости необходимо соблюдать следующие педагогические правила.

Во-первых, для индивидуализации содержания обучения по критерию базовой подготовленности необходимо проводить входную диагностику знаний. Во-вторых, входная диагностика знаний должна строиться таким образом, чтобы по её результатам можно было построить индивидуализированную структуру конкретного модуля. В-третьих, исходя из индивидуализиронных целей обучения, необходимо проводить анализ потребности в обучении со стороны обучаемого и других заинтересованных лиц. В-четвёртых, для индивидуализации и содержания обучения можно

пользоваться комплексным критерием его построения, включающим базовую подготовленность и индивидуализированные цели обучения. В этом случае индивидуализация должна производиться двухступенчато, начиная с исходной диагностики знаний, и заканчивая анализом потребности в обучении. В-пятых, необходимо обеспечивать индивидуальный темп усвоения.

Методическая часть модуля должна строиться таким образом, чтобы обеспечивалась индивидуализация технологии учения. Необходимо также обеспечить индивидуальный контроль и самоконтроль после достижения определённой цели обучения.

Принцип осознанной перспективы требует глубокого понимания и осознания обучающимися близких, средних и отдалённых перспектив учения. При его реализации следует соблюдать следующие педагогические правила. Во-первых, каждому обучающемуся в начале обучения необходимо предоставить целиком всю модульную программу, разработанную на продолжительный этап обучения. Во-вторых, в модульной программе точно указать комплексную дидактическую цель, которую обучающийся должен осознать как лично значимый и ожидаемый результат. В-третьих, модульная программа должна включать в себя программу учебных действий для достижения намеченной цели (т.е. обучающийся должен обеспечиваться путеводителем для достижения близких, средних и отдалённых перспектив). В-четвёртых, в начале каждого модуля нужно приводить описание интегрированных целей учения в качестве результатов деятельности. В-пятых, в начале каждого элемента следует указать частные цели учения в качестве результатов деятельности.

Принцип разносторонности методического консультирования требует обеспечения профессионализма в познавательной деятельности обучаемого и педагогической деятельности педагога. П.А.Юцявичене пути внедрения этого принципа описывает следующими педагогическими правилами. Во-первых, учебный материал должен представляться в модулях с использованием личных объяснительных методов, облегчающих усвоение информации. Во-вторых, модулями должны придусматривать различные методы и пути освоения содержания обучения, которые обучающийся может либо выбирать мсвободно, либо, опираясь на них, или личный опыт, строить собственный, оригинальный путь освоения. В-третьих, В модулях следует осуществлять методическое консультирование педагога по организации процесса обучения. В качестве альтернативних решений когут представляться различные методы и организационные схемы обучения, а так же наиболее подходящие для усвоения порции конкретного содержания. В-четвёртых, педагогу представляется возможность свобідного выбора методов и организационных схем обучения.

В тех случаях, когда педагог строит модуль самостоятельно, желательно, что бы в его содержание он включал используемые им методы обучения, что создаст дополнительные условия для обмена опытом между педагогами преподающими эквивалентные (и родственные) курсы. Принцип паритетности в модульном обучении требует субъект-субъектного взаимодействия педагога и обучаемого. Создатели модульной системы считают, что наиболее эффективно

педагогический процесс обучения может протекать тогда, когда сам обучающийся развивает максимальную активность, а педагог выполняет консультативно-корректирующую функцию, реализуемую на основе индивидуального подхода к каждому обучающемуся. Этот принцип требует соблюдения определенных педагогических правил. Во-первых, модульная программа должна обеспечивать возможность самостоятельного усвоения знаний обучающимся до определенного уровня, Во-вторых, модульный принцип должен освобождать педагога от выполнения чисто информационной функции и создать условия для более яркого проявления консультативно-корректирующей функции, В-третьих, модульная программа должна создавать условия для совместного выбора педагогом и обучающимся оптимального пути обучения. Таким образом, педагог в процессе модульного обучения должен делегировать некоторые функции управления модульной программе, в которой эти функции трансформируются в функции самоуправления. Вышеперечисленные принципы модульного обучения тесно взаимосвязаны, опираются на общедидактические принципы, и в то же время обеспечивают более эффективную реализацию последних. Модульное обучение влияет на весь процесс обучения, реализуя новый подход к его организации к построению содержания обучения, к взаимодействию педагога и обучающихся в педагогическом процессе, к организации различных форм и методов обучения. В организации модульного обучения особое место принадлежат модулям или их комплексам - модульным программам, являющимися основным средством. Большинство принципов модульного обучения связано со спецификой построения модулей, но так как процесс подготовки модульных программ и соответствующих модулей является трудоемким, требующим большой педагогической компетентности, П.А.Юцевинече сочла целесообразным сформулировать так же принципы и правила построения модульных программ, раскрывающих специфику самого процесса. Среди них описаны общие принципы построения модульных программ, такие как принципы целевого назначения информационного материала, принцип сочетания комплексных инструкций и частых дидактических целей, принцип полноты учебного материала и модуле, принцип относительной самостоятельности элементов модуля, принцип реализации обратной связи, принцип оптимальной передачи информационного и методического материала. Реализация принципа целевого назначения информационного материала позволяет выделить несколько подходов к построению информационного банка модуля и соответствующих им типов модульных программ. Познавательный подход позволяет вычленить модульные программы познавательного типа (именно такого подхода придерживался Дж. Рассел); деятельный подход - модульные программы операционного типа. Последний подход можно подразделить еще на два: рецептно-деятельный подход, определяющий модульные программы рецептно-операционного типа, страдающие недостатками, свойственными технократической педагогики, и системно-деятельный подход, на базе которого строятся модульные программы системно-операционного типа, предназначенные для развития умственной деятельности и опирающиеся на

систему знаний. К специфическим принципам построения модульных программ познавательного типа относятся следующие: во-первых, принцип предметного подхода к построению содержания обучения, во-вторых, принцип фундаментальности содержания обучения в модуле. При построении модульных программ операционного типа необходимо придерживаться следующих специальных принципов: принципа деятельностного подхода к формированию комплексной дидактической цели; принципа функциональности содержания обучения. Процессе построения модульной программы начинается с определения ее структуры. Прежде всего, формируется комплексная дидактическая цель, которая и будет реализовываться модульной программой. Обычно название модульной программы соответствует комплексной цели. На основе комплексной дидактической цели определяются интегрирующие дидактические цели, характеризующие структуру модульной программы. Для реализации каждой интегрирующей цели строится конкретный модуль. За этапом определения структуры модульной программы следует этап определения структуры отдельных модулей. Интегрирования дидактическая цель структуризуется на составные цели, ложащиеся в основу структуры модуля, включающей автономные или взаимосвязанные учебные элементы. За этими построения структуры модуля следует этап формирования содержания модулей. Его реализация осуществляется в четырех направлениях: направлении представления целей учения, направления формирования содержания обучения, направлении управления учебными действиями и методическим обеспечением процесса усвоения, а также направлении обеспечения обратной связи.

Данная статья является итогами работы, посвященой комплексному исследованию проблемы создания модульно-тьюторской технологи обучения на материале изучения философско-психологических дисциплин студентами технических специальностей. В статье рассмотрено новое концептуальное направление реформирований высшего образования в Украине – модульно-тьюторское обучение. В работе презентуется алгоритм построения модульно-тьюторских программ обучения гуманитарных дисциплин.

Литература

1. Афанасьев.А.И. Параметрическая теория систем в практике преподавания философии / А.И.Афанасьев // Уемовские чтения 1 – 4. – 1992. - С. 203-204.

2. Гальперин П.Я. Психология / П.Я.Гальперин // М.: Книжный дом «Университет», 2000. – 112с.

3. Самарин Ю.А. Очерки психологии ума / Ю.А.Самарин //М.: Изд-во АПН, 1982. – С.259-260.

4. Педагогика / Под ред. Ю.К.Бабанского. – М.: Просвещение, 1983. – 134с.

5. Беспалько В.П. Слагаемые педагогических технологий / В.П.Беспалько // М.: Книжній дом «Университет», 1989. –

6. Юцявичене П.А. Теория и практика модульного обучения / П.А.Юцявичене // Каунас: «Швиеса», 1989. – 328с.

7. Попович О.В. Філософська дидактика: історія і сучасність /

О.В.Попович // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Серія «Філософія. Політологія. Соціологія.» збірник наукових праць – Київ, 1994. – С.65-71.

Annotation. In this article consider philosophical problems of the methodological foundation of the systematic trip and the possibility of implementation in the theory of learning on the basis of the material of different pedagogical systems.

Key words: social practice, systemic expedition, pedagogical technology, modular training.

ЦИТ: 217-031
DOI: 10.21893/2410-6720.2017-47.3.031
УДК: 271-9

СПАСО-ПРЕОБРАЖЕНСЬКА ПУСТИНЬ - ПЕРЛИНА НА ОКОЛИЦІ КИЄВА

SPASO-PREOBRAZHENSK MONASTERY - PEARL ON THE OUTSKIRTS OF KIEV

д.м.н., проф. Дудка П.Ф., / d.m.s., prof. Dudka P.F.
к.м.н. Тарченко І.П. / PhD Tarchenko I.P.
к.м.н. Добрянський Д.В. / PhD Dobrianskiy D.V.
ORCID0000-0002-9513-9966
Тарченко Н.В. / Tarchenko N.V.
Резнікова Н.М. / Reznikova N.M.
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця
Київ, бульвар Т. Шевченка, 1301601
O.O. Bogomolets National Medical University
Kyiv, T. Shevchenko boulevard, 1301601

Анотація. В статті описується історія Спасо-Преображенської пустині, яка розпочинається з 1852 року, за пророцтва блаженного старця Феофіла. Подається матеріал на основі історико-археологічних досліджень колишньої святині, підготовленими істориком А Ізотовим з дозволу настоятеля монастиря о. Мойсея. 15 вересня 2005 року Митрополит Київський та всієї України Блаженніший Володимир (Сабодан) благословив зареєструвати громаду Спасо-Преображенської пустині та почати її відновлення .В даний час побудований невеликий храм на честь родоначальника пустині преподобного Феофіла Христа ради юродивого, побудований Братський корпус, відновлена Свята купіль, ведуться проектні роботи з відновлення Спасо-Преображенського храму.

Ключові слова: пустинь, скит, печера, купель, водогон, цвинтар, храм, шпиталь.

Abstract. The article describes the history of the monastery that starts from 1852 with the prophecy of the blessed Elder Theophilus. The material is based on historical and archaeological researches of the former sanctuary which is prepared by the historian A. Izotov with the permission of the abbot Moses. In September 15, 2005 the Metropolitan of Kyiv and All Ukraine Blessed Volodymyr (Sabodan) blessed to register a community of Spaso-Preobrazhensk monastery and to begin its reconstruction. As of today, the small temple in honor of the founder of the monastery St. Theophilus fool-for-Christ has been built, the Fraternal housing has been built,

the Holy font has been restored, and reconstructive works on restoration of Spaso-Preobrazhensk monastery have been carried out.

Keywords: monastery, font, cave, bath, cemetery, church, hospital.

1. Вступ. Київ – надзвичайно таємниче місто, яке і досі зберігає багато загадкового в нашому історичному минулому. Відвідуючи Китаївську пустинь, насолоджуючись її природою, особливою енергетикою цієї землі, ми завітали в маленький скит, що заходиться поруч. Тут спочиває вічним сном братія Києво-Печерської Лаври і мешканці навколишніх сіл: Мишоловки, Болгарського хутора та ін. За великим парканом будівництво храму, багато будівельних матеріалів, мовчазна охорона. Все секретно. Праворуч – маленький монастир, з казковими неповторними будівлями церковної лавки, Братського корпусу, церквою, пасікою. Територія невелика. Поруч клінічний шпиталь Держприкордонслужби України. Медичний заклад з'явився на місці колишнього цвинтаря, де століттями покоїлися братчики монастирів.

Рис. 1 Спасо-Преображенська пустинь. 2016 р.

Познайомилися з настоятелем монастиря о. Мойсеєм. Нам дуже пощастило, що на шляху духовних пошуків в країну милосердя ми зустріли таку надзвичайно цікаву і доброзичливу людину, відчули близькість поглядів, бажання служити людям [1].

У січні 2005 р., після численних прохань місцевих жителів про відновлення Спасо-Преображенської церкви, почався збір архівних відомостей про колишню Спасо-Преображенську пустинь. Саме о. Мойсей був ініціатором цих робіт. В даний час ця робота завершена. Нас ознайомили з матеріалами історико-археологічних досліджень колишньої святині, підготовленими А. Ізотовим, які ми використали при створенні даного матеріалу [4, 5, 6, 7].

2. Постановка проблеми. Метою написання цієї статті стало бажання розповісти широкому загалу читачів про різні історичні аспекти становлення Спасо-Преображенської пустині.

3. Літературний огляд. Зусиллями братії Спасо-Преображенської пустині, її настоятеля отця Мойсея (Нікуліна) в 2013 році з'явилася на світ надзвичайно цікава книга, яку в 1906 році уклав священик, церковний письменник Володимир Зноско, зібравши різні випадки з життя блаженного Феофіла, розповіді старожилів - киян, келійників старця, ченців Києво-Печерської Лаври,

Свято-Михайлівського та інших монастирів [3]. Понад тридцять років служив старець яскравим світильником правди і Євангельської істини для всіх православних християн, і ціле десятиліття був прикрасою чернецтва Києво-Печерської Лаври.

Отже, за описанням автора, вранці 14 серпня 1852 року блаженний Феофіл поїхав з Китаївської пустині до Лаври. Це було напередодні свята Успіня. Коли він проїжджав по лісу біля того місця, де в майбутньому буде стояти Преображенська пустинь, бичок його звернув з дороги та пішов праворуч у ліс. Старець зайнятий читанням Псалтирі, як би не помітив цього. Чоловіки, які йшли з селища до лісу з сокирами побачили цю помилку та звернулись до старця: — «Батюшка! Ваш бичок заблукав. Дивіться — він не туди йде….».

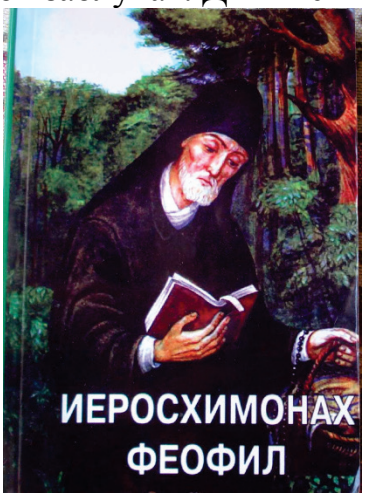

Рис. 2. Книга, видана зусиллями братії Спасо-Преображенської пустині про життя блаженного старця.

Феофіл, відірвавшись від читання, повернувся до чоловіків та відповів: «Нехай собі йде. Він краще нас знає, чого йому там треба. Це для того, щоб я тут Богу помолився». З цими словами старець зліз з воза, взяв у чоловіка сокиру, зрубав маленьке деревце та витесав з нього невеликий хрест. В 50-х роках минулого сторіччя на місці Преображенської пустині був густий ліс, тому нікому не спадало на думку про можливість будівництва тут пустині, але Феофіл прозрів тут майбутню благодать Божу і як Андрій возвів хрест на висотах Києва, так і старець поставив свій хрест на тому місці і сказав: «Пам'ятайте, друзі! На цьому місці буде побудований монастир. І багацько живих та мертвих буде поселятися у нім…». Що було пророковане, те і збулося. В 1872 році на тому місці, де був поставлений Феофілом хрест, покладено початок Преображенської пустині, та крім живих людей, що шукають спокою для душі, стали оселятися там і мертві тілом для вічного спокою свого, в очікуванні настання Страшного Суду Божого.

4. Основной текст. Наприкінці XVIII - на початку XIX століття формується, на захід від Китаївської пустині, сучасний хутір Самбурки. Між хутором Самбурки та Китаївською пустинню в другій половині XIX століття з'являється Болгарський хутір.

У 1863 році архієпископ отримує згоду київського митрополита Арсенія та

переїжджає у будинок, який зводять спеціально для нього між Китаївською та Голосіївською пустинями.

Рис. 3. Територія навколо Болгарського хутора. 2007 р.

Рис. 4. План на облаштування огорожі в кам'яних стовпах і цоколю на північній ділянці Спасо-Преображенського цвинтаря Києво-Печерської Лаври. 1893.

Китаєво-цвинтарний скит. Офіційно в 1869 році за рішенням Духовного собору Києво-Печерської лаври, Китаївській пустині надаються землі на захід від неї під влаштування цвинтарю, бо на її території вже не вистачало вільного місця для поховання братії Лаври. Через рік після указу Синоду військовим інженером О. Середою розробляється проект будівництва нової кам'яної церкви для відправлення служби. Церкву закладено в 1872 році. Одночасно з нею зводиться й корпус для братії. Будівництво церкви та корпус для братії, стало початком формування Спасо-Преображенського скиту, який на перших етапах мав назву «Китаєво-цвинтарний скит». Він став останнім духовним осередком, закладеним на південній околиці Києва, гармонійно увійшовши в братство її монастирських осередків. До цього часу вже завершувалося формування Китаївської пустині та Феофанівського скиту, були сформовані Голосіївська пустинь та скит в урочищі Церковщина.

Спасо-Преображенський скит крім свого головного функціонального призначення, разом з Голосіївською та Китаївською пустинями, відігравав й роль господарсько-економічного осередку, постачаючи до Києво-Печерської лаври продукти харчування: рибу, молоко, вино тощо.

1873 року була освячена церква на честь Преображення Господнього. Це прямокутна споруда, видовжена з заходу на схід, із зсунутим до вівтарної апсиди світловим барабаном та дзвіницею над входом, яка мала восьмикутний об'єм із шатровим завершенням. В нижній частині шатер був декорований кокошниковим пояском [8].

Рис. 5. Храм Преображення Господнього. 19ст.

Рис. 6. Спасо-Преображенська пустинь. Листівка початку 20ст.

Печерний комплекс в минулому. В межах колишньої території Спасо-Преображенського скиту наприкінці XIX століття був заснований також й останній в тодішній Російській імперії печерний скит. Печеру самостійно копав впродовж 10 років один монах. У своїй праці історик В. Щербина зазначав, що "за своїми розмірами та виглядом вона була схожа на печеру Досифія на Китаївському городищі". Землею, яку він виносив з печери, було засипано провалля [8].

Рис. 7. Дорога від Китаївського монастиря до Спасо-Преображенської пустині. 2016р.

Рис. 8. Центральний вхід до пустині. 2016р.

У своїй книзі Т. Бобровський, посилаючись на матеріали спелеологічних досліджень Інституту археології НАН України, подав описання печер, виявлених у 1968 р. внаслідок обвалу, що трапився за 100 м на північний схід від колишньої церкви скиту [2]. Сьогодні це сучасна територія шпиталю. Так було відкрито значну ділянку цього комплексу, яка мала складний, практично лабіринтовий характер, утворений двома магістральними галереями з численними, подекуди заваленими відгалуженнями.

Ширина галерей складала 0,7-1 м, висота — понад 1,5 м. Загальна

довжина обстеженої ділянки сягала близько 130 м, а глибина її залягання — 3-4 м від сучасної поверхні. У стінах галерей зафіксовано декілька ніш - аркосолій, а також 4 камерні приміщення (2-2,5х1,5х1,5 м), що слугували, ймовірно, келіями та каплицями [7]. На сьогодні цей печерний комплекс частково знищений через зведення сучасних будинків та споруд протягом 1980-х - 2006 років.

Рис. 9. Храм преподобного Феофіла

Рис. 10. Залишки старого водогону. 2016р.

Система водопостачання.

Рис. 11. Свята купель. 2016р.

Рис. 12. Надпис на Святій Купелі. 2007р.

В квітні місяці 2004 року ігумен Мойсей (Нікулін) виявив фрагмент дерев'яного брусу на глибині близько 50 см від поверхні в межах невеликого болота. Для з'ясування характеру виявленого артефакту, у травні-червні того ж року було проведено розчистку території довкола виявленого брусу з пониженням рівня ґрунту. В результаті проведених робіт, було з'ясовано, що цей брус є фрагментом збірника води біля Китаївського струмка, який входив до системи водопостачання. Розчищена споруда мала добре збережений стан, незважаючи на її практично 100-літній вік. Вона становила дерев'яну

конструкцію, виконану з дубового брусу (30х30 см), заглиблену в землю на 3 метри, маючи загальний об'єм 100 м³.

На сьогодні, колишній збиральник води перетворився в купель. Вода в купелі збагачена сріблом, зберігається постійна температура і літом, і взимку (приблизно 7-8 C^0). Люди в ній отримують душевне і фізичне зцілення.

Отже, на території скиту знаходилися споруди: Спасо-Преображенська церква, дзвіниця, Братські корпуси, некрополь, готель для богомольців, печери, пасіка, пекарня, свічний завод, винодільний цех, скотний двір, чотири водозбірника з паровою машиною. За часів радянської влади все це було знищено.

Старий цвинтар. Поруч з покинутим невеличким пустирем, де ми знайшли залишки стародавнього водогону, очікує своєї долі зарослий бур'янами старий цвинтар. Сумно нахилилися хрести, зруйновані огорожі, горбики без розпізнавальних знаків. Іноді могили виявляєш тільки тоді, коли зачепишся за них. Подивишся під ноги – а там могилка, або те, що від неї залишилося. Як часто ми забуваємо, що кожне поховання - це доля людини, і у кожного вона своя. На деяких хрестах на старих потертих табличках зберігся загадковий надпис: «Безсмертний». Немає прізвища, є тільки слово. Значить – заслужила людина за життя залишатися безсмертною для всіх нас. Отже, старий цвинтар сумує…

Рис. 13. Старий цвинтар.

Видатні особистості. У Спасо-Преображенській пустині прожив чотири з половиною роки (з 30 квітня 1891 року по 15 листопада 1895 року) Преподобний Олексій (Шепельов).

Тут був похований Христа ради юродивий старець Паїсій (Яроцький), рясофорний інок Києво-Печерської Лаври. Територія, де знаходився братський цвинтар та могила блаженного Паїсія знаходиться в приватному прибудинковому секторі. Доля могили старця невідома.

Знищення пустині. Після революції монастирі та церкви, як релігійні установи, були закриті, а їхнє майно перейшло у власність держави. З січня 1924 року будинки скиту у вигляді оренди повністю відійшли до Київської секції наукових працівників Академії наук. На території скиту з`явився будинок відпочинку для наукових працівників [8, 10].

У 1939 році Спасо-Преображенську церкву зруйнували.

Рис. 14. Казкова пасіка монастиря. 2014р.

За історичною традицією і символічно пасіка завжди була в монастирі. Сьогодні мед - джерело харчування для насельників монастиря, вдячних батюшці за його турботу. 2014 р.

Рис. 15. Церковна лавка. 2014р.

На початку 1980-х років скит остаточно був знищений. Лишилися лише руїни споруди водогону та залишки цегли під земною поверхнею від колишніх будівель і споруд скиту. На місці монастирського цвинтаря в ті ж 1980-і роки побудували клінічний шпиталь Держприкордонслужби України. Північну частину його території віддали у приватну власність. Вільною під забудову залишилася земельна ділянка орієнтовною площею 0,285 г.

5. Заключна частина. Відбудова.

В січні 2005 г. на прохання місцевих мешканців про відновлення зруйнованої пустині, ігуменом Моісеєм (Нікуліним) почався збір архівної інформації про Спасо-Преображенську пустинь, про що ми згадували раніше.

15 вересня 2005 року Митрополит Київський та всієї України Блаженніший Володимир (Сабодан) благословив зареєструвати громаду Спасо-Преображенської пустині та почати її відновлення під благочинієм протоієрея Мирослава (Бариляка).

В даний час побудований невеликий храм на честь родоначальника пустині преподобного Феофіла Христа ради юродивого, побудований Братський корпус, відновлена Свята купіль. Працює церковна лавка, ведуться проектні роботи з відновлення Спасо-Преображенського храму.

Історико-архівні документи, малюнки, світлини ми отримали з благословення о. Мойсея, за що ми йому дуже вдячні.

Література:

1. Спасо-Преображенская пустынь. Электронный ресурс. http://valerybek.wixsite.com/spas-pp/about_us.

2. Бобровський Тимур. Підземні споруди Києва від найдавніших часів до середини XIX століття (спелео-археологічний нарис). - К., «Артек», 2007. - С. 68-69.

3. «Територія колишнього Спасо-Преображенського скиту» (керівник проекту І.В. Абрамова, відповідальний виконавець А.О. Ізотов). Київ, 2007р.

4. Зноско В. Христа ради юродивый иеросхимонах Феофил, подвижник и прозорливец Киево-Печерской Лавры (с историческими комментариями). Репринтное изд. 1906 г. - К.: 2001. - С. 119-120.

5. Щербина В. Преображенський скит у Китаєві в його колишньому і сучасному стані. - К., 1928. - С. 8.

6. Ізотов Анатолій. Літопис Китаївського історико-архітектурного комплексу в постатях // Музей історії Києва. Київ і кияни. Матеріали щорічної практичної конференції. Випуск 4. -К.: Видавництво „Кий", 2005. - С. 31.

7. Сургай О. Болгарский хутор. Йосип Сокольский – Лаврский "винодел" и непрощенный "перебежчик" // Киевский телеграф. - 2006. - 23-29 июня. - № 25. - С. 10.

8. Ізотов Анатолій. Роль київських зодчих у формуванні Китаївського монастирського комплексу XVIII - початку XX століть // Мистецтвознавство України. Збірник наукових праць. Випуск п'ятий. - К.: Музична Україна, 2005. - С. 395.

9. Ізотов А.О. Преображенський скит у Китаєво. З історії однієї знищеної пам'ятки в контексті її відтворення // Доля музейних зібрань. XI Могилянські читання. Міжнародна конференція. - К., 2006.

10. Никодимов И.В. Воспоминания о Киево-Печерской лавре (1919-1943 гг.). Изд. 3-е, стереотипное. -К.: Киево-Печерская Успенская лавра, 2005. - С. 176.

11. Титов Ф. Краткое историческое описание Киево-Печерской лавры и других святынь и достопримечательностей города Киева.- К.: Типография Киево-Печерской Успенской лавры, 1911.

Статья отправлена: 04.05.2017 г.

ЦИТ: 217-042
DOI: 10.21893/2410-6720.2017-47.3.042

ВЕДУЩИЕ МОТИВЫ ОПИСАНИЙ ПЕЙЗАЖА В АНГЛИЙСКОМ ХУДОЖЕСТВЕННОМ ДИСКУРСЕ
LEADING MOTIFS OF LANDSCAPE DESCRIPTION IN THE ENGLISH BELLES-LETTRES DISCOURSE

c.ph.s., as.prof. Pasichnyk H.P. / к.фил.н., доц. Пасичник Г.П.
ДВНЗ "Ужгородский национальный университет", Ужгород, пл. Народная, 3, 88000

Abstract. In the boundaries of the modern cognitive investigations the study of the landscape description of English belles-lettres discourse has been performed, and prospects for further scientific investigation have been determined. A landscape description is interpreted as a discourse that has been identified in the course of the research. The motif diversity has been analyzed, and their thematic classification has been carried out. Author's individual and intentional thematic preferences of the landscape description have been clarified, as well as some reasons of this choice.

Key words: English belles-lettres discourse, landscape description, landscape description discourse, belles-lettres preferences.

Introduction.

The research has been carried on from the standpoint of the cognitive- discourse paradigm of the contemporary linguistics and is dedicated to the evolvement of the landscape description themes in the English belles-lettres discourse (hereafter EBLD) of the 19th – beginning of 20th centuries. Commonsensical directives to the geographical environmental representation in the EBLD lead to the logical depiction of the weather-climatic phenomena, earth-forms and/or some items with the help of typical compositional forms. Landscape description (hereafter LD) is interpreted as a landscape description discourse (hereafter LDD), because discourse is a text together with its extralingual – pragmatic, socio-cultural, psychological and other factors [4, p. 136]. Like a portrait and interior descriptions LD is a part of a speech genre "description", the specificity of which lies in the actualization of the narrative space of the fiction. Thus, LD is a micro-text, integrated into the higher order unity – macro-text (belles-lettres work), and via it – into a certain discourse.

Main body.

Different aspects of the landscape description in the EBLD have been under study by both foreign and native linguists (1; 2; 3; 4; 5; 7; 8). These investigations raise a question concerning the usage of this or that theme, its preferential appliance and the author's individual definite choice.

Topicality of the study consists in the fact that anthropocentric linguistic paradigm gives new methodological opportunities for the integral analysis of the speech and cogitative activity of a human being. Moreover, discourse becomes an object of such analysis and, in turn, it gives the possibility to expand our notion concerning the cognitive base of the language and speech. ***The goal*** of the research is to find and determine regularities of the motifs of LDD, which set the following ***tasks***: to study their thematic types and to classify them accordingly, to trace the progress in the development of their subject matters, format (compositional and tonal

arrangement), symbolism and expressive means, thus to discover English authors' preferences and intentions in the EBLD. Landscape descriptions from the English authentic novels of the 19th – beginning 20th centuries by J. Eliot, J. Galsworthy, T. Hardy and Ch. Dickens serves as ***the material*** of investigation. The choice of the aim and tasks is caused by the modern research criteria and the problem setting.

Following M. Poliuzhyn [6: 37] we may speak about the correlation of the pragmatic text structure with a certain succession of mental events, and their superficial manifestation. LD's subject matter is cognitively correlated with a generalized and thematically integrated knowledge, which makes possible this sort of classification.

The 19th century authors' skills have been working in the period of the realistic novel formation, so various literary genres have been mixed in EBLD. To describe an object or phenomenon in the logic plane, LD inclusively, means to enumerate its characteristics, e.g. (1) *It was the last morning in February, with a* ***low grey sky****, and a* ***slight hoar-frost*** *on the* ***green border of the road*** *and on the* ***black hedges*** [11: 375];

In the first sentence (1) features, indicating the specificity of the February weather *(low grey, slight hoar-frost*), are recurrently given. To emphasize the reality of described events, LD has a strict time fixation (*the last morning in February*). At first sight LD is the reflection of the reality, without any human being. The novelists of the 19th - 20th centuries have discovered new facets of the natural environment, making an attempt to depict the inner connection between nature and a personage. So, the motif of the above LD is fully in tune with the hero's mood.

Teleology of the literary image psychology is based on the subordination to the single object, while all the applied linguistic means "work" on it. So, in the following fragment (2): *It was* ***warm*** *–* ***very warm*** *for the* ***end of September****. A pleasant* ***air*** *– a smell of* ***grass*** *.... It must be the river down there! Peaceful – and to think – !* [13-IV: 309] the depicted autumn landscape (*warm – very warm*, *end of September, grass, air, river*) harmonizes with the heroe's feelings (*pleasant, peaceful*). Although the aesthetics might seem to be of greater importance, such kinds of the landscape portrayals are very much about the unity of the outer and inner worlds. Landscape discourse often (2) becomes an impetus for the personage's daydreams, redirecting him/her from reality. Nature is lulling a hero, opening behind the existing boundary (*a smell of grass*) another world, where he finds peace. Several micro-themes (concerning Forsyte, season, air, grass, river) are united in one LD, presenting ideas and imagery, that come from real events. So, LD is not a mere means to reflect a weather-climatic and scenery surrounding, but means to form an entirely complete discourse. The writer dips into the personage's inner world, consequently only these pictures and states, which are more appropriate to the mood of narration are noticed.

Therefore, it is possible to distinguish two sides of the landscape descriptions: objective, i.e. representation, the sight of a certain earth-forms or cities, and subjective – an expression of the human's feelings and emotional experiences in the images of nature.

Creating LD, English prose writers prefer to depict details of the surrounding scenery, selecting one principal (monothematic) or several heterogeneous

(polythematic) characteristics. The process of the author's choice is not a chaotic, but is subordinated to the total significant design of the novel [2: 5], simultaneously revealing his/her individual creed.

The world around is limitless and spontaneous, having a tendency to transit into a completely disordered state, e.g. (3) *It was a* ***wood*** *of* ***beeches*** *and* ***limes*** *– just a sort of wood most* ***haunted by the nymphs****... but if you look with a too curious sacrilegious eye, they vanish behind the silvery* ***beeches*** [11: 127]. The view is sublime with time of day, angle of the depiction and lighting all contributing to the dramatic reinterpretation of a recipient. The author uses symbolism such as a beech and a lime as a metaphor for renewal and as a provider of a female form (nymph),

Defining parameters of the notion '*landscape*' ("a verbal depiction of nature – of a field, a forest, a village, a city, mountains, rivers, seas, sky" [9; 10]) facilitates the portrayal of the wide sphere of things in the physical environment – ranging from the specificity of water resources, flora and fauna to the character of weather-climatic conditions and the sky with air and its objects.

Among **the monothematic landscape description discourse** colour-, character-, water-, flora-, zoo, air-, urban-centric and pastorals are dominant.

Water-centric LDD specializes in depicting big and little water reservoirs with the attached territories. They fall into ***riverscapes***, ***marines / seascapes***, etc. An example of the latter is the following fragment: (4) *The* ***sea, with its reputation for never being in the same mood****, blue, wet, increasing,* ***had for her a distressing sameness*** [13-IV: 195].

The above-given extract (4) focuses on the inner experience of Fleur, her anxiety and disappointment, distress and grief. The sea becomes a secondary mean of a person's feelings. Owing to analogies (*with its reputation for never being in the same mood, had for her a distressing sameness*) the *sea* integrates with the girl's concept about sufferings. The image of the *sea* acquires here symbolic features, and its size coincides with her pain. Repetition of the affricate [*s*] resembles the noise of sea waves, intensifying the sensation of despair and melancholy. Marine-centric LDD frequently serves for aggravation of the hero's inner emotions and/or as an introduction, a certain overtone for the further events.

Flora-centric LDD depicts chiefly the world of plants, e.g. (5a) *There were the tall* ***hollyhocks*** *beginning to flower, and dazzle the eye with their pink, white and yellow; there were the* ***syringas and Guelder roses****...; there were leafy walls of scarlet* ***beans*** *and late* ***peas*** [11: 211]; (5b) *In front of a long high southerly wall on which were trained* ***peach-trees****, the two walked up and down in silence. Old Jolyon had planted some* ***cupressus-trees****, at intervals, between this* ***grassy*** *terrace and dipping* ***meadow*** *full of* ***buttercups*** *and* ***ox-eyed daisies****; for twelve years they had flourished, till their dark spiral shapes had quite a look of Italy.* ***Birds*** *fluttered softly in the wet* ***shrubbery****; the* ***swallows*** *swooped past, with a steel-blue sheen on their swift little bodies; the* ***grass*** *felt springy beneath the feet, its green refreshed; and* ***butterflies*** *chased each other...* [13-II: 204-205/.

Fragment (5a) reproduces the beauty the English country flower gardens, but it is done in accordance with J. Eliot own vision. Given example is concentrated on a gradual and comprehensive description of the initial stage of the *hollyhock* blossom,

blooming flowers, beans and peas. Thus the author introduces the visage of a spring garden to the reader. The world of plants (5b) is given exclusively as an attribute of the natural surrounding, however its diversification activates the recipient's creative image, making LDD more expressive. The leading representative of the flora-centric LDs is Th. Hardy.

Air-centric/ "plein air" LDD fixes an attention on the state of celestial bodies, weather forms, atmospheric conditions and different kinds of illumination. French term *"plein air"* (*open air*) is borrowed from the pictorial art, identifying the picture with rich changes of colour, caused by an active role of the light and air. The latter ones are most skillfully used by J. Galsworthy, e.g. (6) *The **air** beat in from the sea, **fresh air**, **strong** and **salt**. Ancestral! Soames took some deep breaths, savouring it, as one might an old wine. Its **freshness** went a little to his head, so **impregnant with ozone or iodine*** [13-IV: 279].

The focal point of an extract (6) is concentrated on the sea air, which is '*savoured*' by a personage. A frame repetition (*fresh*) with numerous metaphors (*savouring; impregnant with ozone*) intensifies vividness of the depicted natural environment. The whole range of lexical units (including nouns: *sun, moon*) visualizes light effects, helps the reader's own interpretation of light and colour.

It is possible to distinguish the following subtypes among the ***air-centric/ "plein air" LDDs***:

- ***odour/ aroma LD***, in which the air is not only the space above the earth, but a container of smells, e.g. (7a) *The **sappy scent** of the bracken stole forth from the wood… pigeons were cooing, and from afar on the **warm breeze** came **the rhythmic chiming of church bells*** [13-I: 101]. The recipient feels the pathos of the wood. The effect is increased by peculiar sounds and scents. We'd like to stress that aroma LDs are usually contexts with a superior dramatic expression.

- ***solar / sunny LD*** is focused on the position of the *sun* in the sky (sunrise, sunset) and its constituents (sunshine, sunrays, warmth, etc.), which is realized through visual effects, especially due to the play of the light and darkness, e.g. (7b) *The **sunshine** was on them: that **early autumn sunshine** which we should know was not summer's, even if there were not the touches of yellow on the lime and chestnut: **the Sunday sunshine**, too, which has more than autumnal calmness for the working man: **the morning sunshine**, which still leaves the dew-crystals on the fine gassamer webs in the shadow of the bushy hedgerows* [11: 481].

The picture is given through the hero's perception. Fourfold repetition of the lexeme "*sunshine*" widens the depicted scenery, resembling an impressionist's pictorial art, which influences the reader suggestively.

- precipitation LD with different kinds of moisture in air or falling from sky, which is possible to subdivide into a ***vapour /foggy***, ***snowy*** and ***rainy LDs***, with dominative humidness and the downpour of different kinds of water (e.g. frozen water in the form of snow, hail, etc.) or other substances. Precipitation LD is illustrated by the following fragment: (7c) *The **sky** was dark and gloomy, the air was **damp and raw**, the streets were **wet and sloppy*** [15: 713].

LD (7c) is represented in a panchronic space, having no direct indication on the concrete time, since such gloomy, dark and damp weather may be under any season

and part of day.

- ***cloudskype LD***, describing clouds with or without weather conditions.

- *day LD*, prevailingly depicts natural objects and phenomena during the day time, e.g. (7d) *But on that little **pond** the **leaves** floated in peace, and praised Heaven, with their hues, the **sunlight** haunting over them* [13-I: 303].

- *night LD* illustrates characteristics of the scenery or area at night, e.g. (7e) *The night was very **dark**. A **damp** mist rose from the river, and the marshy ground about; and spread itself over the **dreary** fields. It was **piercing** cold, too; all was **gloomy** and **black*** [14: 156]. Lexical units '*mist*' and '*cold*' make weather conditions more concrete, which are visualized by the gradual adjectives '*dark – damp – dreary – gloomy – black*'. We have noticed, that Ch. Dickens prefers dark and gloomy tints, therefore the moon and its light, the sunset, winter season, etc. are mainly found in his LDDs.

Colour-centric LDD is based on a particular prevailing colour, which has various functional roles, e.g. (8a) *The atmosphere turned pale, the birds shook themselves in the hedges.... The huge **pool of blood** in front of her already assuming the iridescence of coagulation; and when the sun rose, a hundred prismatic hues were reflected from it* [16: 44]; (8b) *... the sun was on the point of setting, and was sending level **crimson** rays among the great trunks of the old oak* [11: 284].

Semantic dominant of the both given above examples is red colour. It helps to emphasize a desperate state of a personage (8a), while in the second a menacing fairness of the sunset warns about coming events (8b). Many English authors have been inspired to look for moments in time such as dappled light. That is why a colour palette is present in many LDDs, and is distinguished by its variety.

Urban-centric LDD specializes on depicting characteristics of buildings, streets, etc. The study of the urban parameters of LDD gives reasons to consider this LD variant comparatively younger than the traditional pastoral sceneries (idyllic portraying of the country or its life and inhabitants).

(9) *The neighbourhood was a dreary one at that time; as oppressive, sad, and solitary by night, as any about **London**. There were neither **wharves** nor **houses** on the melancholy waste of **road** near the great blank Prison. A sluggish **ditch** deposited its **mud** at the **prison walls*** [12: 682].

Urban-centric LDs may be either conformable or contrary to the internal state/ mood of a hero and/or the narration in general, may be a background, which underlines the verification of the depicted. The region near the London jail is described (9): negative mood is increasing due to the enumeration of both absent (*wharves*, *houses*) and present (*sluggish ditch*, *mud*) items in the cited example.

Animal / zoo-centric LDD is marked by description of animal/s without human beings, e.g. (10) *And now the half-weaned **calves** that have been sheltering themselves in a gorse-built hovel against the left-hand wall, come out and set up a silly answer to that terrible bark, doubtless supposing that it has reference to buckets of milk* [11: 70-71].

LDD - pastoral stands out as an indicator and moderator of the atmosphere of goodness and peace owing to canonically obligatory details, giving the possibility to qualify it as a monothematic one.

(11) *He went out and down to the* ***river*** *and stood watching it flow, tranquil and bright in this golden autumn weather, which had lasted so long. Soames'* ***cows*** *were feeding opposite* [13-IV: 323]. Main classical elements of this extract are a calm river, the sun and cows (the latter have historically become a prerogative of the very pastoral, not zoo-centric LD), helping to achieve aesthetically pleasing balance and harmony.

Character-centric LDD discloses personage's personality by the subordination of separate details to the context according to the author's conception. Such verbal paintings are peculiar to the memoir novels, and reveal the specificity of the author's creative method. This is confirmed by the following fragment: (12) *Those* ***beeches*** *and smooth* ***limes*** *– there was something enervating in the very sight of them; but the strong knotted old* ***oaks*** *had no bending languor in them* [11: 135]. Scenery elements are presented from many sides one by one (12), helping to accumulate qualitatively dissimilar information and direct to the complex interpretative solutions beyond the scene.

As far as a **polythematic landscape description discourse** is concerned, different topical domains are interlacing in it. The following LDD is a general description of the surrounding, including a few diverse characteristics of the scenery, weather and time, e.g. (13) *The* ***sun*** *was down now, behind the* ***house****, and over the "prospect" a* ***luminous haze*** *had settled, emanation of the long and prosperous day. Few* ***houses*** *showed, but* ***fields and trees*** *faintly glistened, away to a loom of* ***downs*** [13-I: 385]. A semantic dominant here – is an image of objects during sunset, and its main function is time indication, which serves a communicative marker for text comprehension.

Thus, one of the aspects that deserve our attention within the present research is relations between the LDD major theme and the mood of the character. Direct correlation of the personage internal state and the system of the LDD external details has been discovered.

In particularly, a depressed and sad state of a hero is distinctly connected with the following natural elements and phenomena:

– with a certain part of day (*evening, night, sunset, twilight*) or a season (*autumn, winter*), which is determined by the remoteness from the life source – the sun;

– with impediments for sight and hearing, i.e. objects which interfere the perception of depicted, e.g. *fog, haze, mist, silence*;

– with a moon, its light (*moonlight*) and its semantic properties – mysterious, pale, horrific;

– with a cloudy, dull, grey and rainy / snow scenery (*mud, mire, wet, sleet*);

– with the descriptions of decay, decline and aging, e.g. *a scally crumbling vegetation, yellow nearly black* (Ch. Dickens);

– with depictions of a cemetery, e.g. (14) *still and quiet, ... the pale moonlight, the cold hoar-frost glistened on the tombstones* (Ch. Dickens).

In addition to above-mentioned, it has been observed that the dominating themes of LDD depends on its functional role in various types of texts are traced within the limits of the genre-compositional classification. For instance, most of the above

examples (1-16) focus on psychological characteristics of a man – mental abilities, moral qualities, personality features. Relevant scale gradual signs are involved into description of each parameter. The core of landscape structures here may be some axiological characteristics, such as, e.g. “good” – “bad”, “sad” – “cheerful”, etc. These gradual markers help to set a psychological contact with a reader, facilitating its adequate vision.

Despite the author’s preference to mono- or polythematic LDD, s/he is always aiming at the suggestive (emotional or persuasive) effect on his/her reader. This impact becomes possible due to the presence of a human being (personage) in or out of the frame. Natural phenomena depiction in EBLD causes an appropriate recipient’s response – anxiety, fear, sorrow, joy, etc. Another aspect of the suggestive influence is an individual world of the reader, more precisely – his/her subjective empiric experience. Accordingly, this provides the clarity of each landscape description, which is manifested, first and foremost, in the special features of the structure of LD discourse.

Conclusions.

Landscape description discourse as a constituent of the English belles-lettres discourse is structurally, contently and functionally complete speech product, which belong to the personal discourse with all typical features (chronotop, aim, style line, speech, emotional tone, art information, anthropocentrism, fiction, strategy, variety and a certain genre). It has, first of all, a communicative tendency. English writers of the 19th – beginning of 20th centuries have turned to the world of nature, trying to create a realistic novel, and its compositional speech forms, inclusively. Thus, LD has ceased to be a decorative pastoral or an arrangement of trees and lakes, with mythological flavouring, but has been enriched semantically and functionally. Depending on cognitive-discourse directives and ways of particularization there are two types of LDD – monothematic and polythematic. Accentuation of one compositional characteristic occurs in the monothematic LD discourse. Accordingly, a polythematic LDD may be qualified as: colour-/ “plein air”, character-, water-, flora-, zoo-, air-, urban-centric and pastoral LDs, etc., which can be also subdivided into different sub-types, e.g. odour/ aroma LD, sunny LD, river LD, etc. Diverse topical domains with several scenery or weather characteristics are intercrossed in the polythematic LDD. Mono- or polythematic LD discourses are being elevated to the status of a suggestive (emotional or persuasive) effect on the recipient.

Author’s attitude to human beings, his ideas and feelings, his way of perception and vision, internal mood and world outlook are integrally united in the LD discourse by various means. These factors dictate the choice of LDD themes. Apropos, Ch. Dickens prefers dark colour LDs, whilst Th. Hardy’s predilections to floristic landscape descriptions is well-known, and they have been applied as a psychological portrait and characteristic of a personage, as a background and an overtone to narration, as an intensifier of the hero’s mood and inner state.

LDD in the EBLD has developed from sketchy backgrounds to panoramic multi-thematic descriptions, ceasing to be a merely decorative mirror of an outer space, but a psychological element of the narration. The desire to combine the author’s psychoanalytic view with a personage’s mind in depicting earth- , weather-

and/or atmospheric forms is observed in the LD discourse of that time.

Thus, a future research may also consider a wide range of topics and issues to trace the correlation of belles-lettres genres and themes of LDs, as well as formation of notional tools for such kind of investigation.

References:

1. Белый А. Пушкин, Тютчев и Баратынский в зрительном восприятии природы. СПб.: Азбука-классика, 2001.

2. Колегаева И.М., Розанова Е.А. Композиционно-речевая структура текста и способы ее языкового маркирования; [Материалы к спецкурсу]. Одесса: Астропринт, 1997.

3. Кухаренко В.А. Интерпретация текста; [Учебник для студентов]. Одесса: Латстар, 2002.

4. Лингвистический энциклопедический словарь / [гл. редактор В.Н. Ярцева]. – М. : Сов. энциклопедия, 1990.

5. Онишук И.Ю. Описание пространства как способ создания эффекта эмоционального напряжения в романе Брема Стокера “Дракула” [Записки з романо-германської філології], вип. 15, Одеса : Фенікс– 2004, pp. 164–178.

6. Полюжин М.М. Про теоретичні засади когнітивного підходу до дискурсивного аналізу [Studia Germanica et Romanica], Т. 1, № 3, Донецьк: ДонНУ, 2004, pp. 32–42.

7. Саводник В.Ф. Чувство природы в поэзии Пушкина, Лермонтова и Тютчева. СПб: Азбука-классика, 2001.

8. Эпштейн М.Н. Природа, мир, тайник Вселенной: Система пейзажных образов в русской поэзии. М.: Высшая школа, 1990.

9. New Webster Dictionary and Thesaurus of the English Language. Danbury: Lexicon Publication, Inc., 1993.

10. Oxford Advanced Learner’s Dictionary. GB : OUP, 2000.

11. Eliot, G. Adam Bede. NY : Everyman’s Library, 1911.

12. Dickens, Ch. David Copperfield. GB : Library of Classics.

13. Galsworthy, J. The Forsyte Saga. M. : Изд-во иностр. литературы, 1956. [vol. I. – 440 p.; vol. II. – 335 p.; vol. III. – 290 p.]

14. Dickens, Ch. Oliver Twist, or, the Parish boy’s Progress. NY: Everyman’s Library, 1992.

15. Dickens, Ch. The Posthumous Papers of the Pickwick Club. N.Y.: Everyman’s Library, 1998. – 401 p.

16. Hardy, Th. Tess of D’Urbervilles. USA : A Signet Classic, 1980.

Анотація. *У межах сучасних лінгво-когнітивних студій розглянуто переважаючі теми опису пейзажу в англомовному художньому дискурсі та визначено перспективи подальших наукових розвідок. Опис пейзажу інтерпретується як дискурс, що встановлено у ході дослідження. Проаналізовано розмаїття мотивів описів пейзажу, проведено їх тематичну класифікацію, висвітлено тематичний індивідуально-авторський та інтенціональний преференціоналізм опису пейзажу й деякі причини такого выбору.*

Ключові слова: *англомовний художній дискурс, опис пейзажу, дискурс опису пейзажу, художній преференціоналізм***.**

Статья отправлена: 8.05.2017 г.

© Пасичник Г.П.

ЦИТ: 217-085
DOI: 10.21893/2410-6720.2017-47.3.085
УДК 821.111.09 Грін(045)

ФОРМИ ХРОНОТОПУ ПОСТКОЛОНІАЛЬНОГО РОМАНУ «ТИХИЙ АМЕРИКАНЕЦЬ» Ґ. ҐРІНА
FORMS OF CHRONOTOPE IN THE POSTCOLONIAL NOVEL «THE QUIET AMERICAN» OF G. GREENE

к.ф.н., доц. Назаренко Н. І. / c.p.s., as.prof. Nazarenko N. I.
магістрантка Івахненко М. І. / master Ivakhnenko M. I.
Маріупольський державний університет Маріуполь, пр. Будівельників, 129 а,87500
Mariupol State University Mariupol, Budivelnykiv Ave., 129 a, 87500

Анотація. *Стаття присвячена дослідженню художнього втілення концептів часу і простору в постколоніальному романі «Тихий американець» англійського письменника Ґ. Ґріна. На базі наукових розвідок М. Бахтіна щодо часо-просторової організації тексту детально розглянуто типи та функції хронотопу, єдність і взаємодія яких відіграють важливу роль у загальній системі образів.*

Ключові слова: *хронотоп, постколоніальний роман, Ґрін, зовнішній хронотоп, внутрішній хронотоп, емблематичний хронотоп, композиційний час, внутрішньо психологічний час, сюжетний час, соціально-історичний час.*

Вступ. Художня модель хронотопу є невід'ємною та складовою частиною осмислення цілісності постколоніального роману «Тихий американець». Актуальність дослідження вказаної проблематики знаходить свій прояв відразу в контексті декількох чинників, серед таких варто відзначити наступні: по-перше, незважаючи на писемницький доробок науковців, критиків про творчість Ґ. Ґріна, не можна стверджувати про ліміт її вивчення. Це питання перебувало в полі зору С. Белза [1], В. В. Івашевої [2, 3, 4], А. Кеттла [5], Н. П. Кубаревої [6], Н. М. Соловйової [7], Ноя Трупкаєва [8], Р. Е. Хьюза [9] та інших. По-друге, дискусійні питання щодо змісту поняття «хронотоп», його сутності, класифікації, значення не можна вважати в повному обсязі опрацьованими в цілому. Що стосується практичного напрямку, мається на увазі вищенаведений термін у поєднанні з твором «Тихий американець», то в цьому векторі існує прогалина.

Основний текст. У літературознавстві поряд з терміном «хронотоп» фігурує терміносполука «часопросторова художня система» – це двомірна модель образної картини світу, складниками якої є час і простір, які перебувають у нероздільній єдності і взаємопов'язаності. Зосереджуючись на функціональних аспектах усталеного поняття при написанні твору, автор ґрунтується знаннями законів природи, соціально-психологічними, а нерідко й ідеологічними настановами. За М. Бахтіним, «хронотопи є організаційним центром основних сюжетних подій роману. У хронотопі зав'язуються і розв'язуються сюжетні вузли» [10, с. 160]. Він, як формально-змістова категорія, визначає образ людини в літературі, завжди включаючи в себе ціннісний момент: «Усі абстрактні елементи роману – філософські і соціальні

узагальнення, ідеї, аналізи причин і наслідків – тяжіють до хронотопу» [10, с. 406].

Опираючись на теоретико-методологічну базу хронотопу, розроблену М. Бахтіним, проаналізуємо поетику його структурних вимірів на прикладі визначного роману Ґ. Ґріна «Тихий американець» («The Quiet American», 1955).

С. Белза у передмові до збірки романів Ґ. Ґріна зазначив: «Навряд чи можна назвати твори англійського письменника «художнім літописом» епохи, але, прочитані у хронологічній послідовності, вони дають реальне уявлення про коло тих питань і явищ – часто болючих, – які хвилюють мислячих людей починаючи з 20-х років нашого століття» [1, с. 3].

Просторові виміри художніх систем Ґ. Ґріна відзначаються масштабністю та панорамністю (зовнішній хронотоп). Окреслимо, що простір є обмеженим в романі, який охоплює територію В'єтнама, проявляючись в наступному, а саме: географічне розташування країни (*«…the hot wet crachin had settled on the north…»* [11, с. 93]), соціальне життя (*«…and day or night the street was packed and noisy. In its strange medieval way, under the shadow and protection of the Prince Bishop, it had been the most living town in all the country, and now <…> it was the most dead»* [11, с. 27]), власна історія, закони; міста (Нам-Дінь, Сайгон, Тонкін, Фат-Д'єм, Шолон); місця проживання героїв (*«Pyle had a flat in a new villa near the rue Duranton, off one of those main streets…»* [11, с. 15]), перебування (*the bar of the Continental, the House of Five Hundred girls, Le Club, the Imperial Bar*); математичні величини (*«I must have dined within fifty yards of his body»* [11, с. 15]).

Відзначимо, що зовнішній хронотоп корелюється з внутрішнім хронотопом, а саме: характерами, смаками, інтересами, духовним станом персонажів, відбиваючись у дихотомії «свій / чужий». Зазначимо, за національною приналежністю Ґ. Ґрін – уродженець Великобританії, країни з давніми колоніальними традиціями. Тобто, він є представником імперії. Незважаючи на цей біографічний факт, світоглядна позиція майстра художнього слова не дозволяє йому трактувати імперське як «своє», поважаючи право в'єтнамського народу на самовизначення. З одного боку, колонія для в'єтнамського народу є вітчизною, а імперія – ворогом; з іншого боку, для ініціатора проамериканської «третьої сили» Олдена Пайла територія цієї країни стає застосуванням на практиці його «високих» ідей, а для Томаса Фаулера В'єтнам став ріднішим за Англію. Це засвідчує, зокрема, діалог:

- *I said, I'm going back.* [Fowler]
- *Home? – Pietri asked, throwing a four-two-one.*
- *No. England.* [11, с. 40].

Важливо підкреслити, що, на тогочасну думку Ґ. Ґріна, В'єтнам – це «*a land of rebellious barons. It was like Europe in the Middle Ages*» [11, с. 21]. Письменник акцентує відсталість та гальмування економічного розвитку цієї країни: будинки освічувалися лише свічками або тьмяними гасовими лампами. Особливо відчутний анахронізм в описах рисових плантацій: «*Small naked boys sat on the buffaloes which waded genital-deep among the irrigated fields; where the gold harvest was ready the peasants in their hats like limpets winnowed the rice*

against little curved shelters of plaited bamboo. The cars drove rapidly by, belonging to another world» [11, с. 48]. Створюючи вищенаведений опис локального простору, письменник, поєднуючи візуальні засоби із відтворенням звуків, запахів, передав різнобарв'я відчуттів і вражень.

Для створення ефектів самобутності колонії письменник використовує етнографічні та антропологічні елементи. Відтворюючи колорит В'єтнаму, він описує побут, одяг (велорикші, солом'яні конусоподібні капелюхи («*…the mollusk hats of the girls…*» [11, с. 14]), в'єтнамські сорочки, взуття «*…the gold and the young green and the bright dresses of the south, and in the north the deep browns and the black clothes and the circle of enemy mountains and the drone of planes…*» [11, с. 14]); традиції («*At least once a year the Caodaists hold a festival at the Holy See in Tanyin, <...>, to celebrate such and such a year of Liberation, or of Conquest, or even a Buddhist, Confucian or Christian festival*» [11, с. 48]), вірування («*he (A/N the Bishop) built a grollo in her honour (A/N Our Lady of Fatima) in the Cathedral precincts, and he celebrated her feast day every year with a procession*» [11, с. 27]), забобони («*It was a superstition among them that a lover who smoked would always return, even from France*» [11, с. 7]); мову («*He explained in almost unintelligible Vietnamese French that I was needed immediately...*» [11, с. 8]) і характерні реалії цієї країни («*Here the police had the last word: they could withdraw my order of circulation, <...> These were the open legal methods, but legality was not essential in a country at war…*» [11, с. 8]). Наратор, яким у романі виступає Фаулер, також акцентує на певних типових антропологічних відмінностях в'єтнамців від європейців: жовта шкіра, низький ріст, вузькі очі.

Важливу художню функцію виконують у романах Ґ. Ґріна емблематичні хронотопи, зокрема хронотоп дороги, зустрічі, віддзеркалюючись високою емоційно-ціннісною інтенсивністю. «*На дорозі пересікаються, – підкреслював М. Бахтін, – в одній часовій і просторовій точці просторові і часові шляхи найрізноманітніших людей <...> Тут можуть виникнути будь-які контрасти, зіткнутися і переплестися різні долі*» [10, с. 392]. З розвитком сюжету твору читач має можливість споглядати складне переплетіння долей англійця Фаулера, американця Пайла та в'єтнамської дівчини Фуонг. На перший погляд, ця ситуація здається досить тривіальним чоловічим змаганням за місцеву красуню, але підтекст виявляється значно складнішим. Фаулер, позбавившись своєї інертної байдужості, в полоні якої він був на початку твору, розуміє приховану хижацьку (імперіалістичну) суть «гарного хлопчини» Пайла та відчуває необхідність зупинити терористичні акти, які організовує американець.

Художній простір роману політопічний, він «організовується навколо двох і більше точок локалізації подій, створюється відстанями між цими точками. Для формування такого текстового простору важливі ідеї відстаней, ідея переміщення з однієї точки в іншу (простір дороги)» [12, с. 110]. Наприклад, відправною точкою відліку подорожі Фаулера є Сайгон, точкою зупинки героя за межами Сайгона – Фат-Д'єм. Підтвердження цієї думки знаходимо в романі: «*The road was cut between Nam Dinh and Hanoi <...> Then when I reached Hanoi*

the correspondents had been flown up for briefing on the latest victory <...>» [11, с. 36]. Шлях Томаса репрезентується як рух через основні просторові об'єкти: церква, канали, пліт, болотиста стежка. Вони є сенсоутворювальними. Дорога стає шляхом, нерозривно пов'язаним з осмисленням ключових подій. Побачивши всі жахи несправедливої війни, він приходить до висновку: «*I hate war*» [11, с. 31]. Тобто, замість того, щоб повернутися до батьківщини і спокійно продовжувати писати статті, він приймає виважене рішення – допомагати в'єтнамському народові: «*I was to be a reporter no longer: I was to have opinions*….» [11, с. 39]. Його вибір не супроводжувався сумнівами або розщепленням його власного «Я». Відстороненість Фаулера від політики розмивається в міру розвитку роману. Порівнюючи його свідомість на початку, де він є байдужим, «механічним» і «неживим» реєстратором фактів з передової, та в кінці подорожі, можна прийти до наступних узагальнень: пройшовши складний шлях внутрішньої боротьби і ломки, розум та свідомість героя зазнали серйозних змін.

На своєму шляху Фаулер зустрічає людей із найрізноманітніших прошарків суспільства, із протилежними життєвими позиціями, які так чи інакше впливають на його долю, на вибір певної життєвої позиції, і, навпаки, він відіграє певну роль у житті інших. Його дорога пересікається із дорогою антиподу Пайла, для якого основна мета у житті – «*…to do good, not to any individual person but to a country, a continent, a world*…» [11, с. 10]; генералом Тхе – це людина-засіб, за допомогою якої реалізується нова американська політика (неоколоніалізм). У розмовах із цими персонажами Фаулер викристалізовує власний світогляд, намагається збагнути священність людського життя, провести межу між свободою і поневоленням, духовними і матеріальними цінностями, зрештою, прокладає власну життєву дорогу, метою якої обрав служіння ідеям гуманізму та національної незалежності.

Для характеристики часової структури роману Ґ. Ґріна потрібно простежити його різновидності: композиційний, внутрішньо психологічний, сюжетний, соціально-історичний часи.

Визначальним аспектом постає композиційний час кожного персонажа, тобто відтинок часу, охоплений певною дією. Так, наприклад, відповідаючи на питання про перебування Фаулера «*between six and ten*» на допиті французької поліції, очолюваної Віго, Ґ. Ґрін вказує точний час кожної миті із життя дійової особи: «*I had a drink at the Continental at six. The waiters will remember. At six forty-five I walked down to the quay to watch the American planes unloaded.* <...> *Then I went into the cinema next door.* <...> *From there I took a trishaw to the Vieux Moulin, I suppose I arrived about eight thirty-and had dinner by myself.* <...> *Then I took a trishaw back about a quarter to ten.* <...> *I was expecting Pyle at ten, but he didn't turn up*» [11, с. 10]. Прикметно, що дія відбувається уночі, що підсилює драматизм сюжету.

Необхідно зосередити увагу на тому, що зовнішній «авантюрний» час не співпадає із внутрішнім психологічним часом Фаулера. Ґ. Ґрін використовує прийом інтроспекції. Англійський репортер пригадує минуле і порівнює свій теперішній душевний стан із тодішнім; повертаючись у минуле, він має

можливість оцінити свій прогрес: «*Perhaps I should have seen that fanatic gleam, the quick response to a phrase, the magic sound of figures: Fifth Column, Third Force, Seventh Day. I might haye saved all of us a lot of trouble, even Pyle, if I had realised the direction of that indefatigable young brain*» [11, с. 14].

Часові рамки сюжету можна розподіли на декілька щаблів: один рік від першого знайомства англійського репортера з американцем «білий слон» (прізвисько Пайла) до смерті останнього; «сімейні» стосунки Фаулера з Фуонг тривали два роки, але підкреслимо, що він познайомився, коли їй було 18 років. У першій главі вказано, що на день смерті Пайла їй було 22 роки; «сімейні» стосунки Пайла з Фуонг тривали один місяць; у площині історичного життя народу – чотири роки. Значущість розкривається через ознаки: відкритість, тобто включеність до ширшого потоку часу, розвиток подій на фоні певної історичної епохи.

Аналізуючи спосіб викладу подій, відзначимо, що роман має багатосуб'єктний виклад: події сюжету передані у баченні насамперед Фаулера («*From the bell tower of the Cathedral, the battle was only picturesque <…> From the plain the mortar-bursts rose unchangingly, the smoke as solid as stone, and in the market the flames burnt palely in the sunlight. <…> The tiny figures of the parachutists moved in single file along the canals, but at this height they appeared stationary. <…> The war was very tidy and clean at that distance*» [11, с. 27]), кореспондента Білла Гренджера («*Great victory north-west of Hanoi. French recapture two villages they never told us they'd lost. Heavy Vietminh casualties*» [11, с. 20]), а також з перспективи Пайла. Що стосується долі Фуонг, її сестра Хей в діалозі з Пайлом про дітей, забігає в майбутнє: «*…It is very sad that my sister has no parents to rejoice in her children. When the day comes…*» [11, с. 25]. Продовжуючи попередню думку Фаулер розмірковує: «*…This month, next year, Phuong would leave me. If not next year, in three years…*» [11, с. 26].

Можна стверджувати, що майстер художнього слова не в повному обсязі відтворив соціально-історичний час, але з великою точністю відбив головні закономірності Першої Індокитайської війні (1946-1955). Причина політичної ситуації полягала в утвердженні гегемонії США. В пролозі роману фіксується авторська точка зору, що «*навіть історичні події, і ті були мною зміщені. Наприклад, велика бомба вибухнула біля «Континенталя» раніше, а не слідом за велосипедними бомбами*» [11, с. 1]. Як відомо з біографії письменника, Ґ. Ґрін, працюючи репортером у В'єтнамі впродовж чотирьох років (1951-1955), зібрав численний матеріал та поклав в основу роману «The Quiet American». Даний факт зафіксован в одному з його інтерв'ю [13, с. 194]. На сторінках роману образ війни створюється завдяки історичними подіями (національно-визвольний рух в'єтнамського народу – В'ет-Мін), обставинами («*…then the censors would hold my telegram till the French had filed theirs…*» [11, с. 12]), роздумами персонажів («*…perhaps he had been enlisted in one of the private armies which flourished round Saigon-the Hoa-Haos or the Caodaists or General The…*» [11, с. 8]) тощо.

Висновки. Підсумовуючи вищенаведене, можна дійти до наступних висновків: художня модель хронотопу англомовного постколоніального роману

«Тихий американець» Ґ. Ґріна – складно-структуроване явище і характеризується наступними рисами. По-перше, простір окреслюється наступними елементами: масштабністю та панорамністю (зовнішній хронотоп), характерами, смаками, інтересами, духовним світом персонажів (внутрішній хронотоп, дихотомія «свій / чужий»), етнографічними та антропологічними елементами (ефект екзотичності), емблематичними хронотопами (дороги, зустрічі). По-друге, споглядаючи модифікації часу − композиційний, внутрішньо-психологічний, сюжетний, соціально-історичний, − читач має змогу змоделювати і переключитися з теперішнього періоду на минулі/майбутні моменти життєвих шляхів колоритних дійових осіб. Як наслідок, взаємозалежні часопросторові ланки не існують окремо один від одного, а є одним цілим, які безперервно змінюються, розвиваються під впливом різноманітних передумов в загальній побудові твору. По-третє, проявляється трилінійна будова ключових домінант: політична-історична-соціальна, які є ядром основних сюжетних подій, підсилюючи антиколоніальний дискурс і підкреслюючи атмосферу напруги висвітлених явищ.

Література:

1. Бэлза С. Путешествия по «Гринленду» // Грин Гр. Тихий американец. Наш человек в Гаване. Комедианты / Пер. с англ. Е. Голышевой и Б. Изакова. – М. : Правда, 1986. – С. 3-18.

2. Ивашева В. В. Что сохраняет время : Литература Великобритании (1945-1977). Очерки. – М. : Советский писатель, 1979. – 336 с.

3. Ивашева В. В. Английская литература XX век / В. В. Ивашева. – М. : Просвещение, 1967. – 476 с.

4. Ивашева В. В. Английские диалоги : этюды о современных писателях / В. В. Ивашева. – М. : Сов. писатель, 1971. – 552с.

5. Кеттл А. Введение в историю английского романа / А. Кеттл. – М. : Прогресс, 1966. – 446с.

6. Кубарева Н. П. Зарубежная литература второй половины XX века / Н. П. Кубарева. – М. : Моск. лицей, 2002. – 342 с.

7. Соловйова Н. М. «Я не вигадав цей світ…» (Грем Грін. Життя, творчість) / Н. М. Соловйова. – К., 1969. – 47 с.

8. Thrupkaew Noy Paved with Good Intentions : The Quiet American and the Din of Imperialism [Electronic resource] / Noy Thrupkaew // The American Prospect. Volume : 14. Issue: 4. – April, 2003. – Access mode: http://prospect.org/article/paved-good-intentions

9. Hughes R. E. The Quiet American : The Case Reopened / R. E. Hughes // Renascence. – XII. – Autumn, 1959. – P. 41-49.

10. Бахтин М. Формы времени и хронотопа в романе : Очерки по исторической поэтике // Вопросы литературы и эстетики. Исследования разных лет / М. Бахтин. – М. : Художественная литература, 1975. – 502 с.

11. Graham G. The Quiet American / G. Graham. – New York : Penguin, 1973. – 111 с.

12. Бабенко Л. Г. Лингвистический анализ художественного текста.

Теория и практика: учебник. Практикум / Л. Г Бабенко., Ю. В. Казарина. – 2-е изд. – М. : Флинта, Наука, 2004. – 496 с.

13. Интервью с Грехемом Грином // Вопр. лит. 1965. – №4. – С. 194.

Abstract

The topic of this article is devoted to the research of interrelation of time and space in the postcolonial novel «The Quiet American» by G. Green. The problem of chronotope is one of the central issues in modern literary criticism. The interest of scientists is conditioned by the constant renewal of the representations of this term. Based on the materials of the Russian scientist M. Bakhtin about the chronotope, the classification of elements is considered in detail, the unity and interaction of which play an important role in the general system of characters. Time and space permeate the consciousness of the novel's personages influencing their thoughts. For all that, on the one hand, the category of the chronotope is concrete, measurable, on the other hand, is relative and conventional. Moreover. under the influence of key dominants − political, historical, social and national coloring − the writer significantly expands the boundaries of perception, interpretation and analysis, allowing readers to penetrate deeper into the essence of his creation. Thus, further research of the chronotope in the novel «The Quiet American» is a promising direction. This study allows us to understand more deeply the features of constructing a figurative picture of the writer's world, to reveal the peculiarity of his concept of existence, to understand the trends and regularities of the historical-artistic process of a particular period.

Key words: chronotope, postcolonial novel, Greene, external chronotope, inner chronotope, emblematic chronotope, compositional time, internally psychological time, plot time, socio-historical time.

References:

1. Belza S. Travelling on the «Greenland» // Green Gr. Quiet American. Our man in Havana. Comedians / Trans. from English. by E. Golysheva and B. Izakov. – M. : Pravda, 1986. – P. 3-18.

2. Ivasheva V. V. What saves time : Literature of Great Britain (1945-1977). Essays. – M. : Soviet writer, 1979. – 336 p.

3. Ivasheva V. V. English Literature XX century / V. V. Ivasheva. – M. : Enlightenment, 1967. – 476 p.

4. Ivasheva V. V. English Dialogues: Etudes about contemporary цriters / V. V. Ivashev. – M. : Sov. writer, 1971. – 552 p.

5. Kettle A. Introduction to the history of the English novel / A. Kettle. - M. : Progress, 1966. – 446 p.

6. Kubareva N. P. Foreign literature of the second half of XX century / N. P. Kubareva. – Moscow : Moscow. lyceum, 2002. - 342 p.

7. Solovyov N. M. «I have not invented this world…» (Graham Greene. Life, creativity) / N. M. Solovyov. – M., 1969. – 47 p.

8. Thrupkaew Noy Paved with Good Intentions : The Quiet American and the Din of Imperialism [Electronic resource] / Noy Thrupkaew // The American Prospect. Volume : 14. Issue : 4. – April, 2003. – Access mode: http://prospect.org/article/paved-good-intentions

9. Hughes R. E. The Quiet American : The Case Reopened / R. E. Hughes // Renascence. – XII. – Autumn, 1959. – P. 41-49.

10. Bakhtin M. The forms of time and chronotope in the novel : Essays on historical poetics // Questions of literature and aesthetics. Studies of different years / M. Bakhtin. – Moscow : Fiction, 1975. – 502 p.

11. Graham G. The Quiet American / G. Graham. – New York : Penguin, 1973. – 111 p.

12. Babenko L. G. Linguistic analysis of the literary text. Theory and practice : a textbook. Practical work / L. G. Babenko., Yu. V. Kazarina. – 2 ed. – M. : Flint, Nauka, 2004. – 496 p.

13. Interview with Graham Green // Questions of lit. 1965. – № 4. – P. 194.

Стаття відправлена: 13.05.2017 р.

© Назаренко Н.І., Івахненко М.І.

ЦИТ: 217-020
DOI: 10.21893/2410-6720.2017-47.3.020
УДК 398.2.

ВАРИАНТЫ СВЯТОЧНЫХ ГАДАНИЙ С ЗЕРКАЛОМ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ РУССКИХ ПОЭТОВ И ПИСАТЕЛЕЙ XIX – НАЧ. XX ВЕКА

VARIANTS OF CHRISTMAS MIRROR-GAZING IN THE WORKS BY RUSSIN POETS AND WRITERS OF 19TH – EARLY 20TH CENTURES

Мартыненко Л.Б., Стронская Д.Д. / Martynenko L.B., Stronskaya D. D.
Кубанский государственный университет
Краснодар, Ставропольская 149, 350040
Kuban state university
350040, Krasnodar, Stavropolskaya Str.,149

Аннотация. В данной статье рассматриваются варианты святочных гаданий с зеркалом в творчестве В.А.Жуковского, А.С.Пушкина, М.Погодина, А.А.Фета, В.Чаушанского, К.С.Баранцевича, А.А.Ахматовой. Сопоставление авторских вариантов гаданий с текстами, приведенными в фольклорно-этнографических трудах, позволяет сделать выводы о творческом подходе русских поэтов и писателей к народной обрядовой традиции.

Ключевые слова: Святки, одиночные гадания, зеркало, свеча, два прибора, приглашение ужинать, суженый, месяц, зачураться, варианты.

Abstract. In the article different variants of Christmas mirror-gazing found in the works by V.A Zhukovsky, A.S. Pushkin, M. Pogodin, A.A. Fet, V.Chaushansky, K.S.Barantsevich, A.A. Akhmatova have been studied. Comparative analysis of the authors' variants of mirror-gazing with those mentioned in the ethnographic works results in the conclusion concerning the creative approach of Russian writers and poets to the folk ritual traditions.

Key words: Christmastime, sole fortune-telling, mirror, candle, two settings, invitation to supper, syzjenyi, moon, zachurat'sya, variants.

Вступление.

Проблема творческого обращения к различным жанрам фольклора русских поэтов и писателей XIX - начала XX века является очень актуальной в отечественном литературоведении. В этой связи, на наш взгляд, весьма важно больше внимания уделить особенностям фольклоризма Жуковского, Пушкина, Фета, Погодина, Чаушанского, Баранцевича, Ахматовой.

Обзор литературы.

Тема святок и святочных гаданий в достаточной степени освещена в этнографических трудах М.Д.Чулкова, И.П.Сахарова, И.М.Снегирёва, М.Забылина, С.В.Максимова и др. Однако сравнительно немного научно-критических работ обращено к проблеме использования святочных гаданий в произведениях русских поэтов и писателей XIX – нач. XX века. Как правило, исследователи анализируют святочные гадания при изучении какого-нибудь одного произведения. Например, Ю.М.Лотман рассматривает девичьи святочные гадания в комментарии к роману А.С.Пушкина «Евгений Онегин»,

А.С.Семенко в монографии «Жизнь и поэзия В.А.Жуковского» кратко характеризует святочные гадания в балладе «Светлана» и т. д.

Представляет интерес статья Р.В.Иезуитовой «Литература второй половины 1820-х – 1830-х годов и фольклор», где кратко раскрывается функция святочных гаданий в балладах В.А.Жуковского «Светлана», А.А.Дельвига «Сон», а также в повестях М.Погодина «Суженой» и А.А.Бестужева-Марлинского «Страшное гадание». Малоизученной остается святочная тематика таких произведений как цикл стихотворений «Гадания» А.А.Фета, повесть М.Погодина «Суженой», рассказы К.С.Баранцевича «Гусарская сабля» и В.Чаушанского «Ночь под Новый год», стихотворение А.А.Ахматовой «Заклинание».

Основной текст.

Издавна на Руси были очень популярны святочные девичьи гадания. Святки – это зимние праздники от Рождественского Сочельника до Крещения Господня с 24 декабря по 6 января по старому стилю (6-19 января по новому стилю). Это время считалось самым подходящим для гаданий, так как связь между явью и навью ослабевала. «Самое же гадание в древности было служение богине Гаде (фортуне, богине счастия)» [8, с.14], при котором открывали тайну или что-нибудь предугадывали. Способы гадания бывают естественные и искусственные (какие встречаются и у греков, римлян и славян), а также одиночные и коллективные.

Гадание – это сложное действо, которое должно было выполняться по определенным правилам. Девушки должны были распустить косы, снять с себя нательные кресты и пояса, выходили из дома не перекрестясь, шли молча, иногда босиком или в одной рубашке, шли к месту гадания тайком, чтобы никто не видел. Кроме того, предпринимали защитные меры против нечистой силы: очерчивали вокруг себя круг кочергой, лучиной, ножом, надевали на голову глиняный горшок. А при коллективных гаданиях держали друг друга за мизинцы.

Для гадания избирались «нечистые» места, где, как считалось, обитает нечистая сила: заброшенные дома, нежилые помещения (баня, овин, хлев, подвал, чердак, сени), кладбища; места, осмысляемые как пограничное пространство между «своим» и «чужим» миром (печь, порог, угол дома, забор, ворота, перекрестки, межи, места возле воды, проруби, колодцы и т.п.).

Самые смелые девушки обращались к одиночным гаданиям «на суженого»: с зеркалом и с воловьей шкурой. Интересно, что в святочное время, «по верованию северных народов, являлся дух Юлеветтен в образе черноликого юноши с женской повязкой на голове, закутанного в черный длинный плащ» [8, с.6] (а у русских это был «суженый-ряженый»). Самым «страшным» было гадание с зеркалом. Этот оккультный предмет считался проводником в потусторонний мир.

Одним из первых к описанию святочных гаданий обратился еще в конце XVIII века М.Д.Чулков в своем труде «Абевега русских суеверий». Он подробно описывает два типа гадания с зеркалом. Под номером два он представляет усложненное гадание, в котором совмещаются гадание с зеркалом

и приглашение ужинать: «Сидя в пустой горнице, смотрятся в зеркало: девица приходит в пустую комнату одна, принеся с собою два прибора, зеркало и свечу, ставит все оное в порядке на стол и, сев против зеркала, гадает: «Суженый, ряженый, приди ко мне ужинать» [12, с.194]. Далее говорится, что за пять минут до прихода «суженого», зеркало начинает тускнуть, его необходимо протереть полотенцем. И, когда появится «некто» и будет смотреться в зеркало через плечо гадающей, необходимо закричать: «Чур сего места!». Чулков отмечает, что самые смелые девушки дожидаются того момента, когда «суженый» сядет за стол и положит на него какую-нибудь свою вещь и только потом «зачураются». Именно этот тип гадания творчески используют В.А.Жуковский в «Светлане», А.С.Пушкин в «Евгении Онегине» и М.Погодин в повести «Суженой».

Баллада «Светлана» - одно из первых произведений русской литературы, в котором была ярко отражена тема святочных гаданий. Известно, что по первоначальному замыслу В.А.Жуковского баллада называлась «Святки». И действительно, сразу же после зачина, данного в сказочной форме «Раз в крещенский вечерок…», поэт приводит шесть различных видов коллективных святочных гаданий, не раскрывая их смысла, ведь они были очень популярны на Руси. Главная героиня баллады отказывается от веселых коллективных гаданий и решается на «страшное» гадание с зеркалом, так как хочет узнать о своем суженом: «Вот в светлице стол накрыт /Белой пеленою; /И на том столе стоит /Зеркало с свечою; /Два прибора на столе… /Стукнет в двери милый твой /Легкою рукою; /Упадет с дверей запор; /Сядет он за свой прибор /Ужинать с тобою… /Вот красавица одна; /К зеркалу садится; /С тайной робостью она /В зеркало глядится; /Темно в зеркале; кругом /Мертвое молчанье; /Свечка трепетным огнем /Чуть лиет сиянье…Робость в ней волнует грудь, /Страшно ей назад взглянуть, /Страх туманит очи…»[3, с.532].В.А.Жуковский стремится как можно лучше передать «народный колорит» в своем произведении. Он неслучайно выбрал гадание с зеркалом: ведь оно может повлиять на судьбу девушки. Если внимательно посмотреть этнографические источники, то можно найти неточность в описании подготовки героини к гаданию. Светлана стала гадать в светлице, что ни в коем случае делать нельзя – там образа! Необходимо не только снимать кресты и развязывать узлы, но и гадать в бане. Кроме того, Светлане снится страшный сон: «Ах!..и пробудилась. /Где ж?.. У зеркала одна /Посреди светлицы»[3, с.536]. Это еще раз доказывает неточность гадания: девушка должна внимательно вглядываться в «зеркальный коридор», чтобы узнать о своем будущем.

А.С.Пушкин в своем романе «Евгений Онегин» о святках выражается очень точно: «Гадает ветреная младость, /Которой ничего не жаль… /Гадает старость сквозь очки /У гробовой своей доски» [7, с.86]. В отличие от Светланы, Татьяна охотно участвует в коллективных девичьих гаданиях. Но все предсказания её не удовлетворяют: ни пропетая подблюдная песня, сулящая утрату, ни узор воска, ни одинокая луна в зеркале, и уж совсем не романтично звучит имя «суженого» - Агафон. Поэтому по совету няни - крестьянки героиня собирается «ночью ворожить» в бане: «Тихонько приказала в бане /На два

прибора стол накрыть» [7, с.87]. Но потом Татьяна испугалась и гадать не стала. Скорее всего, зеркало, оставшееся «под подушкою пуховой», повлияло на её чудный сон.

Итак, очевидно, что Пушкин вводит в контекст своего романа тот же тип гадания с зеркалом, что и Жуковский, т.е. предполагались зеркало, свеча и два прибора.

М.Погодин в своей повести «Суженой» очень досконально описывает вариант гадания с зеркалом и двумя приборами. Его героиня не желает выходить замуж за богатого вдовца, но и не хочет огорчать родителей. «Унылая Дуня брала притворное участие в шумных играх (и гаданиях!) веселых подруг своих и беспрестанно поглядывала на стенные часы…Дуня твердо была уверена, что узнает будущую жизнь свою в полученном гадании» [6, с.176]. В одиннадцать часов она отправляется ворожить в холодную баню. Там действует так, как научила ее старая нянька: вместо молитвы произносит «какие-то чародейные, непонятные для неё самой слова, затем: зажгла она лучину, придвинула стол углом к стене, накрыла чистой скатертью наизнанку, поставила, крест – накрест ножами, два прибора и три кушанья, странным образом изготовленные…потом поставила зеркало в углу между приборами…села перед ним…и громким голосом…расстановисто…произнесла ужасные слова: суженый, ряженый, приди ко мне ужинать!» [6, с.178]. В полночь зеркало потускнело, и явился «суженый», с которым девушка обменялась кольцами, а затем зачуралась. Судьба героини сложилась счастливо именно благодаря этому гаданию: она сумела убедить родителей, что её настоящий жених не богатый суровый вдовец, а пригожий Иван Гостинцев, ловко сумевший путем подкупа няньки пробраться к гадающей девушке.

Интересно отметить, что и в наше время помнят усложненное гадание с зеркалом. Так, в 2001 году в городе Лабинске Краснодарского края было записано следующее гадание: «В темноте садятся перед зеркалом, зажигают свечку, ставят тарелку с едой. И, глядя в зеркало, говорят: «Суженый, ряженый, приди ко мне ужинать». Он и появится.» [4, с.173].

Однако в этнографических трудах И.П.Сахарова, И.М.Снегирёва, М.Забылина гадание с зеркалом и приглашение ужинать рассматриваются как самостоятельные типы одиночных девичьих гаданий. Лирическая героиня цикла «Гадания» А.А.Фета осуществляет именно такой вариант гадания с зеркалом: «Зеркало в зеркало, с трепетным лепетом, /Я при свечах навела; /В два ряда свет – и таинственным трепетом /Чудно горят зеркала» [10, с.103]. Она боится, что «лохматый с глазами свинцовыми выглянет вдруг из-за плеч», но все равно продолжает ворожбу, чувствует присутствие духа: «тяжкое что-то над шеею белою /Плавает, давит меня!» и прогоняет его: «Суженый! золото, серебро!..Чур меня, /Чур меня – сгинь, пропади!» [10, с.103]. В стихотворении «Ночь крещенская морозна» за основу взято гадание с наведением зеркала на месяц, которое впервые упомянуто М.Д. Чулковым под номером восемнадцать: «Ходят на перекресток с зеркалом и, имея за плечами месяц, смотрят в зеркало, загадав: «Суженый, ряженый, покажися мне в зеркале», - который так же приходит, как и в пустой избе» [12, с.196]. В стихотворении Фета девушка

просит сестрицу пойти с ней гадать в морозную ночь, та соглашается: «Я с тобою, – за избою /Наводи да наводи!». Поэт очень оригинально использует народное гадание, он даже не упоминает, что ворожат с зеркалом, у него – «будто зеркало – луна». Но и так все понятно: девушка увидела «раскрасавца молодого». Точно так же гадала пушкинская Татьяна: «Татьяна на широкий двор /В открытом платьице выходит, /На месяц зеркало наводит; /Но в темном зеркале одна /Дрожит печальная луна» [7, с.87].

Героиня рассказа В.Чаушанского «Ночь под Новый год», Маша Ивлева, не поехала на Новогодний бал вместе со своими родными, а осталась дома. Няня посоветовала ей погадать: «да…возьми зеркало, зажги две свечи воску ярого и сядь. «Суженый, суженый, посмотри на меня», - проговори и жди, не спускай только глаз с зеркала, вот он и явится…» [11, с.234]. Маша приказала протопить хорошенько баню и в полночь отправилась ворожить. Но вместо того, чтобы увидеть суженого, девушка отчетливо увидела, как жуткие страшилища тянут возок с ее родными к омуту, где они тонут. И несмотря на то, что она «очнулась» и побежала к мельнику просить о помощи – семью уже было не спасти. Такие рассказы наводят на мысль о том, что всякое гадание – есть договор с нечистой силой. И что каждый, кто захочет узнать свое будущее, может здорово за это поплатиться. В данном случае, Марья Ивановна, как и любая другая девушка, хотела погадать, но она не задумывалась о последствиях «страшного» гадания. А няня была уверена, что виноваты сами утонувшие, потому что «не к добру надевали срамотные одежды». В известной книге С.В.Максимова «Нечистая, неведомая и крестная сила» в главе «Новый год» указывается, что: «Все виды гаданий (в особенности, так и называемое, «страшное» гадание с зеркалом) считаются благочестивыми людьми за грех. Но еще больший грех совершают те, кто рядится и надевает «хари» (маски). В особенности, это развлечение считается неприличным для женщин и девушек.» [5, с. 271-272].

В рассказе К.С.Баранцевича «Гусарская сабля» сцена гадания с зеркалом представлена очень лаконично. Гусар Сергей Донцов из-за разбушевавшейся метели случайно попал в чужой помещичий дом накануне Рождества. В поисках кого-нибудь из домочадцев или слуг он опять же случайно вошел в комнатку, где «у стола, спиною… сидит перед зеркалом девушка» [2, с.428]. Гадающая, увидев гусара в зеркале, упала в обморок. Он пытался привести её в чувство и отстегнул свою саблю, чтобы не мешала. Сабля в дальнейшем стала объектом разрыва между Донцовым и его женой. Девушка, увидав «суженого» в зеркале, влюбилась в образ молодого, высокого и статного гусара. Как удивился Сергей, когда спустя много лет, он нашел свою саблю в шкафу. Он не ожидал, что та, «гадающая» девушка с зеркалом, окажется его супругой. Но огромным разочарованием для него было и то, что жена все эти годы любила юношу-гусара из видения, а не его самого. Кстати, Агния жениха своего не узнала. Баранцевич по-своему интерпретирует известный и часто встречающийся в святочных быличках сюжет: его герой не губит жену, но происходит не менее страшное: угасли его прежние чувства.

А.Ахматова свое стихотворение «Заклинание» создает по типу заговорной

формулы. Оно представляет собой контаминацию отрывка заговора «от тоски», приведенного в сборнике М.Забылина: «Идут восемь старцев со старцем незванных, непрошенных» [8, с.294], и необычно звучащего традиционного приговора святочного гадания: «Незваный, /Несуженый, – /Приди ко мне ужинать» [1, с.176]. А то, что «несуженого» зовут под «пасхальный звон», еще раз подчеркивает необычность происходящего.

Заключение и выводы.

Итак, поэты и писатели XIX – нач. XX века творчески использовали в своих произведениях различные варианты святочных гаданий с зеркалом, которые способствовали воссозданию народного колорита и наполняли эти произведения таинственностью и мистицизмом.

Литература:

1. Ахматова А.А. Заклинание // Сочинения: в 2-х т. Т.1 Стихотворения и поэмы /вступ.ст. М.Дудина; сост., подгот. текста и коммент. В. Черных. М.: Худож.лит., 1986. – С.176.
2. Баранцевич К.С. Гусарская сабля // Чудо рождественской ночи: Святочные рассказы / сост., вступ.ст., примеч. Е.Душечкиной, Х.Барана. СПб.: Худож.лит., 1993. – С. 424 – 437.
3. Жуковский В.А. Светлана // Русские поэты; Антология русской поэзии в шести томах / сост. В.И. Коровин и Ю.В. Манн. М.: Дет.лит., 1989. Т.1. – С. 531 – 537.
4. Календарный обрядовый фольклор Кубани. Святочный цикл / сост. Л.Б.Мартыненко, Л.А.Степанов. Краснодар: Кубанский гос. ун-т, 2009. – 192 с.
5. Максимов С.В. Нечистая, неведомая и крестная сила. СПб. ТОО «ПОЛИСЕТ», 1994. – 448 с.
6. Погодин М. Суженой. Повести. Драма. М.: Сов. Россия, 1984. – 430 с.
7. Пушкина А.С. Евгений Онегин // Собр. соч.: в 10 т. М.: Правда, 1981. Т. 4. – С.5-182.
8. Русский народ. Его обычаи, обряды, предания, суеверия и поэзия / собр. М.Забылиным. Репринтное воспроизведение издания 1880 г. М.: «Книга Принтшоп», 1989. – 607 с.
9. Сказания русского народа, собранные И.П.Сахаровым: Сборник / вступ.ст., подгот. текста В.Аникина. М.: Худож. лит., 1990. – 398 с.
10. Фет А.А. Гадания // Стихотворения, поэмы, переводы / сост., вступ. ст. и коммент. А.Тархова. М.: Правда, 1985. – С.102-105.
11. Чаушанский В. Ночь под Новый год // Чудо рождественской ночи: Святочные рассказы / сост., вступ.ст., примеч. Е.Душечкиной, Х.Барана. Спб: Худож. лит., 1993. – С. 232-253.
12. Чулков М.Д. Абевега русских суеверий // Сказания о чудесах: Т.1. Русская фантастика XI – XVI вв. / сост., послесл. и коммент. II раздела Ю.М. Медведева. М.: Сов. Россия, 1990. – С. 193-197.

Статья отправлена: 30.04.2017 г.

© Мартыненко Л. Б., Стронская Д. Д.

ЦИТ: 217-095
DOI: 10.21893/2410-6720.2017-47.3.095
УДК 94(37)(092)

РЕФОРМАТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ІМПЕРАТОРА ЮЛІАНА
THE EMPEROR JULIAN`S REFORMATIVE ACTIVITIES

Маркович М. М. / Markovych M. M.
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Дрогобич, Івана Франка 24, 82100
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Drohobych, Ivan Franko st. 24, 82100

Анотація. У статті досліджено внутрішню політику імператора Юліана. Показано, що імператор звільнив зі свого двору тисячі кухарів, євнухів і зайвих чиновників. Розкрито способи боротьби Юліана з корупцією. Під час правління імператора Юліана, було скорочено кількість agentes in rebus і curiosi. Юліан намагався зменшити пряме втручання префектів преторія і їхніх чиновників у міські справи. Встановлено, що землі міст, які перебували у власності держави, були повернуті містам. Недостачі по збору земельних податків були скасовані, і це дозволило Юліану збільшити збір поточних податків. Доведено, що всі реформи Юліана позитивно вплинули на рівень життя в імперії.

Ключові слова: Римська імперія, імператор, Констанцій II, Юліан, податкова реформа, реформа державної пошти.

Вступ. Міжусобна війна між Констанцієм II і Юліаном могла закінчитися з негативними наслідками для імперії. Тому в багатьох античних джерелах зустрічається думка про те, що смерть Констанція II спричинена втручанням долі, адже імператору не вдалося переконати Юліана відмовитися від титулу Августа. Якби відбулася ця міжусобна війна, то імперія ризикувала втратити значні військові сили у внутрішніх сутичках, і це дало б персам ще більший шанс для завоювання.

Огляд літератури. Реформаторська діяльність імператора Юліана не викликала такої зацікавленості у дослідників, як його релігійна політика. Попри те, окремі аспекти внутрішньої політики знайшли своє відображення в історичній науці. Д. Фурман розглядає процес боротьби Юліана з корупцією в імперії і стверджує, що імператор зазнав поразки у цьому напрямку, оскільки бюрократична система пізньої Римської імперії була надзвичайно корумпована і формально обмежувала владу імператора [8, 71]. Фергюс Міллар позитивно оцінює звільнення Юліаном головних лікарів від куріальних обов'язків [4, 95]. Найбільш повно розкриває реформаторську діяльність Юліана Л. Маршалл і робить висновки про те, що адміністративна політика позитивно вплинула на подальший розвиток Римської імперії [3, 56 – 77]. Законодавчу діяльність імператора оцінює К. Пак [6, 90 – 100].

Коли Юліан дізнався про смерть свого кузена і про його заповіт, він віддав наказ Іовіану привезти тіло Констанція II в Константинополь. Юліан за традицією організував похорони свого попередника з усіма почестями (Amm.

Marc. 21, 16, 20) (Lib. Or. 18, 120 – 121). Незважаючи на те, що правління Юліана було недовгим, його адміністративна політика добре задокументована в пізній Римській імперії. Можливим поясненням цього може бути його сильна опозиція до християнства [3, 56].

11 грудня 361 року Юліан стає одноосібним правителем Римської імперії. Його шанобливо привітав сенат разом з народом (Amm. Marc. 22, 2, 4). Одним із перших заходів Юліана у внутрішній політиці було проведення судового процесу для чиновників попереднього режиму. Цей судовий процес відбувався в місті Халкедон. Суд очолив Сатурн Секунд Саллюстій, якого імператор Юліан призначив префектом преторія Сходу в кінці 361 року (Amm. Marc. 22, 3, 1). У число суддів входили ще: Флавій Невітта – магістр кінноти, Іовін – магістр кінноти Іллірика, Агілон – магістр піхоти, Арбеціон – магістр піхоти, Клавдій Мамертин – префект преторія Іллірика. Намагаючись показати відсутність бажання помститися тим хто співпрацював з його попередником, Юліан утримався від посади головуючого судді і призначив своїх військових генералів для виконання цього завдання. Число засуджених в Халкідоні було незначним порівняно з попередніми чистками імператорів [3, 58]. З тих кого судили, більшість зазнала вигнання. Проте, історики засуджують страту Урсула – коміта державного казначейства. Деякі з них дотримуються думки про те, що Юліан після приходу на престол не володів абсолютною владою [3, 58]. Страту Урсула також називають компромісом між Юліаном і східною армією. Можливо, він погодився на такий крок, аби забезпечити собі підтримку армії Констанція II [3, 59]. За свідченням Амміана Марцелліна, Урсул став жертвою розгніваних військових, оскільки він після захоплення Аміди у 360 році розкритикував армію. Були також страчені: Євсевій – євнух імператора Констанція II, який мав вплив на будь які його рішення, Аподемій – *agens in rebus* попередника Юліана і нотарій Павло. Всі три зазнали страти за участь у вбивстві рідного брата Юліана – Галла (Amm. Marc. 22, 3, 7 – 11) (Lib. Or. 18, 153). Після завершення судових процесів суд був розпущений.

Імператор Юліан відзначався аскетичним способом життя. Він задовольнявся скромною їжею, не виявляв ніяких примх, пов'язаних з розкішшю. Одного разу він покликав до себе цирульника і був шокований, оскільки по вигляду прийняв його за чиновника. Коли він запитав останнього, скільки йому платять за його ремесло, то у відповідь отримав: «двадцять раціонів хліба, стільки ж раціонів фуражу для коней і великий річний оклад» (Amm. Marc. 22, 4, 9). Розкіш була характерною для попередників Юліана і при дворі було багато допоміжного персоналу. На це йшли великі затрати з державної казни. Лібаній нараховує одну тисячу кухарів, приблизно стільки ж цирульників, ще більше виночерпіїв, розпорядників трапези, євнухів та іншого персоналу. Імператор звільнив і вигнав з двору всю прислугу, на яку йшли колосальні затрати (Lib. Or. 18, 130).

Інтерес Юліана в скороченні придворного персоналу не зупинився біля дверей імператорського палацу, він поширився на всю адміністрацію імперії [2, 65]. Разом з тим із імператорського двору були звільнені секретарі та нотарії, які зловживали своїми обов'язками. Їх функції були доволі важливими. Кар'єра

нотаріїв часто залежала від їхньої відданості імператору. Тому ці люди часто розкривали як справжні злочини чи змови, так і вигадані. Постійні доноси спричинювали незадоволення верхівки римського суспільства [8, 66 – 67]. Є свідчення також і про звільнення Юліаном великої кількості донощиків – представників римської таємної поліції і кур'єрської служби (*agentes in rebus*). У їхні повноваження входив нагляд за дорогами імперії та заїжджими дворами, перевірка наявності у мандрівника спеціального ордера, а також контроль над провінційною бюрократією і доставкою в провінції указів зі столиці по всій імперії [2, 65] та виявлення будь яких змов проти імператорської влади. Такі секретні служби, як *agentes in rebus* і *curiosi* були серед підлеглих магістра оффіцій (*magister officiorum*). *Curiosi* – інспектори державної пошти, були свого роду таємними агентами. Ці служби виконували функції розвідки. Лібаній порівнює діяльність цих людей в імперії зі звичайною торгівлею. Звинуваченими у змові проти імператорської влади могли бути представники різних суспільних верств. Будь хто, будучи невинним міг зазнати покарання внаслідок наклепу, в той час як інші, будучи винними, могли відкупитися від звинувачення (Lib. Or. 18, 135 – 138). Античний ритор також стверджує, що імператор ліквідував повністю ці служби і сам для доставки наказів користувався своїми службовцями, яких він мав змогу контролювати. Наслідком цієї реформи Лібаній бачить повернення свободи містам (Lib. Or. 18, 141 – 143). Після правління Юліана продовжувала скорочуватися чисельність таємних агентів. Це було пов'язано з тим, що імператори більше не довіряли подібним службам.

Фергюс Міллар вважає, що повідомлення Лібанія про звільнення Юліаном *agentes in rebus* і *curiosi*, які отримали ці пости, щоб уникнути міських зобов'язань, не означає, що вони в принципі втратили свій імунітет від куріальних обов'язків. Кодекс Феодосія показує, що Юліан фактично підтвердив імунітет *agentes in rebus*, які служили три роки, або були звільнені в рік його четвертого консульства (363) [4, 95].

Імператор Констанцій II брав активну участь у житті і формуванні догматів християнства. Боротьба між православ'ям, яке сповідувало Нікейський символ віри, прийнятий в 325 році і аріанством, яке з цим не погоджувалося, виливалася у численні християнські собори по всій імперії. А такі собори дорого обходилися імперії, оскільки Констанцій II дозволив використовувати християнському духовенству державну пошту *(cursus publicus)*. Амміан Марцеллін пише, що цілі ватаги єпископів роз'їжджали по соборах. Таким дозволом імператор наніс велику шкоду державній пошті (Amm. Marc. 21, 16, 18). Проте, ця структура зазнавала зловживань і з боку державних чиновників. Мули, коні чи осли, які належали державній пошті, зазнавали постійного навантаження і це сильно ослаблювало тварин, від чого вони гинули. Імператор Юліан припинив такі зловживання державною структурою, провівши чергову реформу. Вона передбачала заборону використання державної пошти без нагальної потреби, а також змусила чиновників і християнське духовенство, а також всіх інших, кому були потрібні такі послуги, винаймати тварин за платню або купляти їх (Lib. Or. 18, 143 – 145). Користуватися *cursus publicus*

можна було лише заради державних справ. Ці заходи імператора мали позитивні наслідки для державної пошти, оскільки зменшилася кількість роз'їздів і тварини не експлуатувалися понад норму, а міста в свою чергу отримали значно менше фінансове навантаження на обслуговування служби.

Юліан активно займався законодавчою діяльністю, повернув юридичну силу законам, які були актуальними і доречними на його думку, але були відмінені попередніми імператорами (Lib. Or. 18, 151). На думку К. Пак, структура влади за правління цього імператора сильно змінилася, як на вищому, так і на нижчому рівні. Імператор брав участь у засіданні сенату, виступав там з промовами, брав участь у дебатах і узгоджував з сенаторами свої рішення [6, 94] (Amm. Marc. 22, 7, 3). Він не виділяв себе серед інших членів сенату.

Вступивши на трон, як одноосібний правитель, Юліан відзначився реформами у внутрішній сфері життя імперії. Імператор ліквідував привілеї, якими користувалося християнське духовенство [4, 95]. Було підтверджено імунітети головних лікарів[4, 95] (CTh. 13, 3, 4). За законом імператора головні лікарі були звільнені від куріальних обов'язків.

Велику увагу Юліан приділяв відновленню міст [3, 56]. Відновлення міських рад стало провідною ідеєю у його діяльності [3, 64 – 65]. У Константинополі Юліан побудував великий порт і звивистий портик, який вів у порт. В імператорському портику у Константинополі імператор заснував бібліотеку, в яку віддав на збереження всі свої книги. Античний історик Зосім повідомляє нам також про збільшення чисельності сенату у місті, в якому народився імператор (Zos. III, 11, (3)). Значні кошти на відновлення міста отримала також Нікомедія, яка сильно постраждала від землетрусу (Amm. Marc. 22, 9, 5). У містах Фракії і прикордонних фортецях відновлювалися укріплення (Amm. Marc. 22, 7, 7).

У Кодексі Феодосія зберігся закон, яким імператор Юліан наказував повернутися декуріонам, які приймали християнство, щоб ухилитися від куріальних обов'язків. Переховування декуріонів вільною людиною каралося штрафом, а рабом – смертю (CTh. 12, 1, 50). Це засвідчено також і в листі, адресованому жителям провінції Римської імперії Бізацени, де імператор пише, що повернув провінції усіх членів ради і декуріонів (Jul. Ep. 26 (54)).

Лібаній відзначає, що політика імператора Констанція II згубно впливала на курії. Члени курій мали можливість перевестися на інші посади, отримуючи незаконні імунітети. За законом, встановленим імператором Юліаном, передбачалося закликати усіх в курію, а тих, хто не володіє ніяким майном, включати в список звільнених. Курії поповнилися учасниками. Ось що з цього приводу пише ритор: «… не було ні секретаря, ні євнуха, щоб звільняти за хабар…» (Lib. Or. 18, 151). Імператор намагався покращити соціально-економічне значення курій. Окремим містам були повернуті землі, вилучені попередніми імператорами на користь держави, передані у володіння Церкви або незаконно захоплені приватними власниками, в тому числі і володіння язичницьких храмів, окрім тих, які були законно продані попередніми імператорами [5, 158] (Amm. Marc. 25, 4, 15).

Імператорська влада в IV – V ст. намагається маневрувати між новими земельними магнатами і старими рабовласниками-куріалами. Якщо уряд Костянтина відкрито підтримував земельних магнатів, то в більш пізній час, а саме за правління Юліана, ми стикаємось з протилежними зусиллями імператорського уряду – із прагненням відновити міські курії. Дослідники переконані, що в такому маневруванні у підтримці земельних магнатів чи рабовласників-куріалів проявляється консервативність Римської імперії. Держава втратила свою соціальну опору, вона ще, можливо, була потрібна куріалам, але останні, поступово слабнучи, самі не могли служити імперії опорою. Для великих земельних магнатів, які все більше звільнялися від центральної влади в середині IV ст., держава ставала просто перешкодою [7, 817].

Коли Юліан прийшов до влади, державна казна не відзначалася великими розмірами. Попередник Юліана не втручався у збори податків і не проводив ніяких реформ у цій сфері. Провінційне населення Римської імперії зубожіло під тягарем значних податків. Амміан Марцеллін відзначає, що збирачі податків приносили Констанцію II більше ненависті, аніж коштів (Amm. Marc. 21, 16, 17).

Юліан був особливо вправний у зборі податків. Маючи вже досвід адміністрування в Галлії, він знав, наскільки неефективною і застарілою є система збору податків [3, 65]. Корупція процвітала серед збирачів податків. Тому ці особи тепер були підзвітними через кожні п’ять років своєї служби [3, 65]. Окрім звітності, їх також мали звільняти після п’яти років служби на один рік для того, щоб за цей період на них могли подавати скарги і можна було розслідувати їхню діяльність [8, 68]. Він відновив права міст на збір податків на своїй території. Працював над зменшенням податкового тягаря по всій імперії [3, 65]. Дуже багато труднощів було пов’язано зі збором натурального податку в імперії. Чиновники могли замінювати натуральні поставки грошовими платежами, виходячи з цін ринку. Можливість зловживань при такій системі полягала в тому, що коли натуральні поставки замінювали грошовими платежами, то виходили з максимально високих ринкових цін, а потім закупляли продукти по найнижчих цінах. І в результаті різницю отримували чиновники префекта. Юліан заборонив чиновникам префекта брати участь в процесі збору податків і передав ці повноваження повністю куріям [8, 70]. Імператор відмовився від «коронного золота», яке провінції підносили імператору при вступі на престол, встановив низьку податкову ставку і пробачив містам недостачу по земельному податку, яка накопичилася за тривалий час (Amm. Marc. 25, 4, 15). Окрім Амміана Марцелліна, свідчення збереглися і в самого імператора. В листі до фракійців він пише, що пробачає їм половину боргу, а друга половина піде на утримання армії і це буде також йти їм на користь (Jul. Ep. 31 (73)). Імператор сам затверджував нові податки, а не залишав такі речі на розсуд бюрократичного апарату. Результатом діяльності корумпованих чиновників було накопичення недостачі не лише у бідних, але і в багатих, ці громадяни могли дати хабар за несплату податку, а коли накопичилася велика сума, то місцева влада могла її пробачити [8, 68]. Ці

заходи Юліана стали популярними серед населення, а останній з них мав найбільш позитивні наслідки, оскільки часто недостача перевищувала вартість землі, і це дозволило зібрати йому поточний податок у великій кількості. Ще одним вагомим кроком у цій податковій реформі було скасування податків на користь християнства, які були накладені на язичників та євреїв [1, 593].

Посади відкрито продавалися і куплялися, при чому такі угоди мали юридичну силу. За правління Юліана було скорочено число імператорської охорони до двісті чоловік, серед яких також були особи, які купили посаду і фіктивно на ній перебували [8, 65 – 66]. У боротьбі з корупцією Юліан погрожував великими штрафами правителям провінції, президам і їхнім канцеляріям за затримку відповіді на запити імператора і затримку своєчасно поданих апеляцій. Д. Фурман відзначає, що погроза штрафом була ефективною лише у першому випадку, де імператор міг проконтролювати президів особисто, оскільки у другому випадку важко було довести затримку апеляції. Проте основою у боротьбі з корупцією було те, що імператор обмежував роль бюрократії, деякі її функції зосереджував у своїх руках, а деякі передавав куріям. Аби покласти край корупції, пов'язаної з якимось інститутом чи функцією державного апарату, імператор ліквідовує інститут, а виконання даної функції вилучається у чиновника і переходить до Юліана або передається куріям [8, 70]. Імператор нікому не доручає справи, пов'язані з підвищенням податків, пробаченням недостачі по оплаті земельного податку і дозволом на користування *cursus publicus* [8, 68]. Дозвіл на користування *cursus publicus* також видавали префекти преторія. Такі обмеження ускладнювали роботу державного апарату, тому в середині 362 року було видано дозвіл на користування *cursus publicus* в фіскальних цілях вікаріям і президам, але водночас заборонено вимагати більшу кількість тварин, аніж вказано у дозволі. Деякі дослідники вказують на зловживання службою з боку імператора, оскільки він видавав такі дозволи своїм друзям філософам [8, 69].

Отже, не зважаючи на те що більшість дослідників надають перевагу вивченню релігійної політики імператора Юліана, ми все-таки маємо можливість дослідити його реформаторську діяльність в Римській імперії. Юліан за короткий період свого правління провів набагато більше прогресивних за своїми наслідками реформ в імперії, аніж попередні два імператори разом. Багато виданих ним законів діяли і під час правління його наступників. Законодавча діяльність Юліана охоплювала всі сфери суспільного життя Римської імперії. Можливо, не всі реформи були від початку добре продумані, як, наприклад, право видання дозволів на користування *cursus publicus*, але імператор визнавав свої помилки чи неточності і на законодавчому рівні вносив корективи у вже вжиті заходи. Набутий досвід адміністрування в Галлії допоміг імператору у боротьбі з корупцією, а також у реформуванні і децентралізації податкової системи по всій Римській імперії. В цілому, реформаторська діяльність позитивно вплинула на рівень життя різних суспільних верств і відновлення та розвиток міст в імперії.

Література:

1. Adler M. The Emperor Julian and the Jews // The Jewish Quarterly Review. 1893. № 4. Vol. 5. – P. 591 – 651.
2. Hunt D. Julian // CAH^2. – Cambridge: Cambridge University Press, 1998. – Vol. XIII. – P. 44 – 77.
3. Marshall L. Companion to the Gods, Friend to the Empire: the Experiences and Education of the Emperor Julian and How It Influenced His Reign 361 – 363 Ad. Master of Arts (History), August 2014. – 108 p.
4. Millar F. Empire and City, Augustus to Julian: Obligations, Excuses and Status // The Journal of Roman Studies. – 1983. – Vol. 73. – P. 76 – 96.
5. Ведешкин М. А. Языческая оппозиция христианизации Римской Империи : IV – VI вв. : диссертация ... кандидата исторических наук : 07.00.03 / Ведешкин Михаил Александрович; [Место защиты: Белгород. гос. нац. исслед. ун-т]. – Москва, 2015. – 316 с.
6. Пак Е. А. Политическая деятельность и литературное творчество императора Юлиана Отступника: дис. … канд. ист. наук. 07.00.03 : защищенная 04.06.2015 / Пак Екатерина Анатольевна; Санкт-Петербургский Государственный университет. – СПб, 2014. – 187 с.
7. Утченко С. Л. Всемирная история. Том 2. Ред. А. Белявский, Л. Лазаревич, А. Монгайт. – М.: Государственное издательство политической литературы, 1956 г. – 900 с.
8. Фурман Д. Е. Борьба императора Юлиана с коррупцией государственного аппарата // Вестник Московского университета. 1968. №6. – С. 65 – 71.

Abstract. The article researches the Emperor Julian`s domestic policy. The Emperor dismissed thousands of servants, eunuchs, and superfluous officials. The ways of fighting with corruption are shown. Agentes in rebus and curiosi had been reduced in number during Julian`s government. Julian tried to reduce direct imperial involvement in urban affairs. City lands owned by the imperial government were returned to the cities. Arrears of land taxes were cancelled and it allowed him to increase the levy of current taxes. The author also proves that all of the Julian`s reforms have improved the life in the Roman Empire.

Key words: the Roman Empire, Emperor, Constantius II, Julian, tax reform, cursus publicus reform.

References:

1. Adler M. The Emperor Julian and the Jews // The Jewish Quarterly Review. 1893. № 4. Vol. 5. – P. 591 – 651.
2. Hunt D. Julian // CAH^2. – Cambridge: Cambridge University Press, 1998. –Vol. XIII. – P. 44 – 77.
3. Marshall L. Companion to the Gods, Friend to the Empire: the Experiences and Education of the Emperor Julian and How It Influenced His Reign 361 – 363 Ad. Master of Arts (History), August 2014. – 108 p.
4. Millar F. Empire and City, Augustus to Julian: Obligations, Excuses and Status // The Journal of Roman Studies. – 1983. – Vol. 73. – P. 76 – 96.
5. Vedeshkin M. A. Yazycheskaya oppozitsiya khristianizatsii Rimskoy Imperii : IV – VI vv. : dissertatsiya ... kandidata istoricheskikh nauk : 07.00.03 / Vedeshkin Mikhail Aleksandrovich; [Mesto zashchity: Belgorod. gos. nats. issled. un-t]. – Moskva. 2015. – 316 s.
6. Pak E. A. Politicheskaya deyatelnost i literaturnoe tvorchestvo imperatora Yuliana Otstupnika: dis. … kand. ist. nauk. 07.00.03 : zashchishchennaya 04.06.2015 / Pak Ekaterina Anatolevna; Sankt-Peterburgskiy Gosudarstvennyy universitet. – SPb. 2014. – 187 s.

7. Utchenko S. L. Vsemirnaya istoriya. Tom 2. Red. A. Belyavskiy. L. Lazarevich. A. Mongayt. – M.: Gosudarstvennoe izdatelstvo politicheskoy literatury. 1956 g. – 900 s.

8. Furman D. E. Borba imperatora Yuliana s korruptsiyey gosudarstvennogo apparata // Vestnik Moskovskogo universiteta. 1968. №6. – S. 65 – 71.

Науковий керівник: д. і. н., проф. Петречко О. М.
Стаття відправлена: 14. 05. 2017 р.
Маркович М. М.

ЦИТ: 217-055
DOI: 10.21893/2410-6720.2017-47.3.055
УДК 72.03:514.18

АРХИТЕКТУРА И ГЕОМЕТРИЯ
ARCHITECTURE AND GEOMETRY

ст.преп. Яворская Н.М./sen. lect.Yavorskaya N.M.
к.т.н., доц. Перпери А.А./c.t.s., as.prof. Perperi A.A.
к.т.н., доц. Сидорова Н.В./c.t.s., as.prof. Sydorova N.V.
Одеська державна академія будівництва та архітектури, Одеса, Дідріхсона, 4, 65029
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture, Odessa, Didrikhsona st., 4, 65029

Окружающий нас мир - это мир геометрии чистой, истинной, безупречной в наших глазах. Все вокруг - это геометрия. Никогда мы не видим так ясно таких форм, как круг, прямоугольник, угол, цилиндр, гипар, выполненных с такой тщательностью и так уверенно.

Ле Корбюзье

Аннотация. Для воспитания и образования будущих архитекторов, градостроителей, а также художников необходимо изучать начертательную геометрию, которая, в первую очередь, развивает пространственное воображение, прививает им умение моделировать пространство, изображать свои мысли и проектные предложения.

Ключевые слова: архитектура, образование, пространственные объекты, геометрические формы и приемы, история архитектуры, геометрия.

Вступление.

Почему студентам архитектурного института необходимо изучать начертательную геометрию, как основополагающую дисциплину в образовании архитектора?

Архитектура - это древнейший вид деятельности человека, который на протяжении веков удовлетворяет различные потребности общества, а так же отображает рост технических возможностей. Содержание понятия «Архитектура» разными учеными, мыслителями, архитекторами раскрывалась по-разному. Но не зависимо от этих мнений, архитектура неразрывно связана с геометрическим началом в формообразовании пространственных объектов. Несомненно, в любом архитектурном сооружении должно соединяться духовное и материальное начало. Особенно это актуально в современном строительстве и в современных научных исследованиях по планированию городов и жилых микрорайонов.

Основной текст.

Для решения этих важнейших вопросов, необходимо изучение истории архитектуры и формирование среды обитания человека. При изучении истории архитектуры на сохранившихся памятниках мы видим развитие применения геометрических форм, воплотившихся в конструктивных идеях, а так же в строительном мастерстве зодчего.

Памятники и древние постройки, которыми являются дворцы, храмы, погребальные комплексы относятся к объектам официальной архитектуры. Возвышаясь над застройкой рядового жилища, памятники архитектуры поражают своей геометрией форм. Казалось бы, простые геометрические формы: цилиндры, призмы, конические поверхности в умелых и грамотных руках зодчего превращаются в шедевры архитектуры (рис.1).

Рис.1. Город Пальмира. Триумфальная арка

Геометрия неразрывно связана с конструктивно-художественной формой, эту связь можно проследить в архитектуре древней Индии и древней Греции. В основе развития древнегреческой архитектуры лежит стоечно-балочная конструкция, которая называется ордером. Для того чтобы достичь гармонии архитектурного произведения, древние строители использовали отношение габаритов геометрических форм, соизмеряя части и целое. Итак, мы коснулись понятия пропорции, которая может быть представлена как математически, так и геометрически. Опираясь на высказывание Платона о том, что юноши изучают в Академии арифметику при помощи геометрических построений, можно сделать вывод, что геометрический способ согласования частей и целого в единую композицию лежит в основе архитектурного проектирования.

Пропорции, подобие, ритм и динамика - все это отображается и выполняется геометрическими приемами, используя простые и сложные геометрические образы. Наблюдаем геометрическое подобие части и целого, соотношение ордера и карниза с фризом в храме Посейдона в Пестуме, задуманного на подобии несложных геометрических элементов и образов, представленного на рис. 2.

Рис.2. Храм Посейдона в Пестуме

На протяжении всех этапов развития древнегреческой архитектуры нужно обратить внимание на геометрию планов и на объемно-планировочное решение, которое учитывало сложные условия рельефа и характер религиозных церемоний.

На рис.3 показаны типы планов храмов древней Греции, в которых использовалось взаимосвязь прямоугольников, построенных на арифметической прогрессии, а так же развитие объемно-пространственной композиции и планировки.

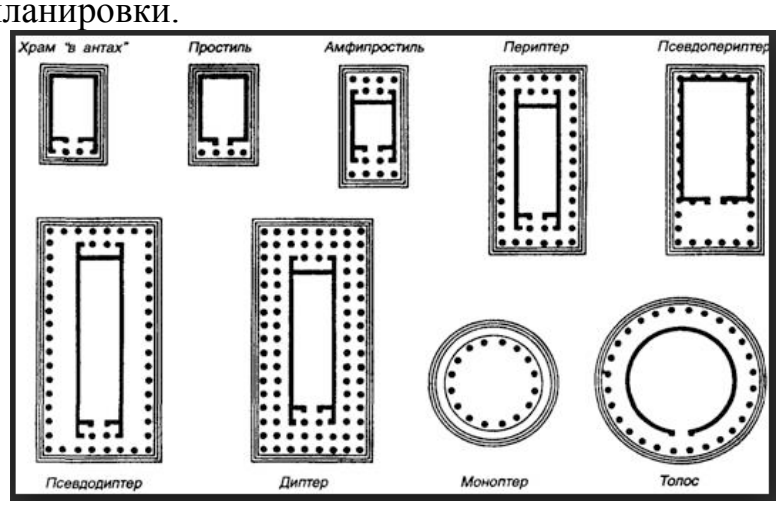

Рис. 3. Типы греческих храмов

Геометрические приемы проектирования широко использовались зодчими многих стран и эпох. Например, отношение стороны квадрата к диагонали или способ засечки диагонали квадрата на продолженную линию его стороны. Великий Марк Витрувий Поллион - римский архитектор, ученый энциклопедист, механик положил в основу своего трактата учение об универсальных закономерностях и пропорциональных отношений в строении Вселенной и человека, которым необходимо руководствоваться при

проектировании зданий и сооружений (рис. 4).

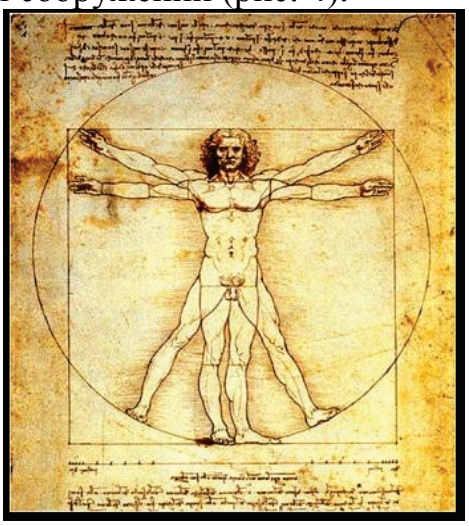

Рис.4. Витрувианский человек

Также он рекомендовал пользоваться способом засечки диагонали квадрата на продолжение его стороны при построении атриума (помещение в центре римского дома, не перекрытое сводом с естественным освещением). К сведению, на сегодняшний день строительство зданий с атриумами приобретает нарастающую актуальность, но в отличие от древних функций, здания строят многоэтажными, с галереями, аркадами и зимними садами.

В древнем Египте архитекторы для разбивки планов пользовались мерным шнуром, поделенным на 12 частей. Если из этого шнура построить треугольник с соотношением сторон (3:4:5), то получался прямоугольный треугольник, который в древнем Египте считался «священным».

Зодчие Древней Руси тоже были связаны с отношением стороны квадрата к его диагонали, это позволяло строить прямой угол и квадрат. Сторона квадрата называлась сажень, а диагональ - косая сажень.

В эпоху средневековья архитекторы и зодчие пользовались геометрическими пропорциями «золотого сечения» - деление отрезка в крайнем и среднем положении. Пропорции золотого сечения - это золотой век архитектуры. Одно слово «пропорция», а архитектурному сооружению уже придается неповторимый образ законченности и гармонии, равновесия, устойчивости и эстетического наслаждения памятником архитектуры.

Возвращаясь к теоретику Витрувию, вспомним три постулата, на которых держится архитектура: «Прочность Польза Красота». Опираясь на это высказывание, понимаем, что современная архитектура должна создавать реальное пространство для жизни и деятельности человека, отвечая всем его современным требованием: функциональным, культурным и эстетическим. Поэтому на помощь архитектору-проектировщику приходит ритм геометрических элементов, симметрия и асимметрия геометрических форм, соотношение элементов и пропорции геометрических образов.

Заключение и выводы.

Таким образом, мы видим, что весь мир архитектуры, который нас окружает, это геометрия. Одной из основных задач начертательной геометрии

для будущих архитекторов есть необходимость изучения объемно-пространственных поверхностей, которые являются неотъемлемой частью формообразования в современной архитектуре.

Для воспитания и образования будущих архитекторов, градостроителей, а также художников важно изучение начертательной геометрии, которая, в первую очередь, развивает пространственное воображение у студентов, прививает им умение моделировать пространство, изображать свои мысли и проектные предложения.

Abstract

For training and education of future architects need to study descriptive geometry. Why students should study descriptive geometry? Geometry develops spatial imagination among students. Architecture is one of the oldest human activities. In any architectural structure must connect the spiritual and the material principle. When we study the history of architecture, we see the development of the use of geometric forms. Simple geometric shapes cylinders, prisms, tapered surfaces in a skillful and competent hands of the architect turn into architectural masterpieces. Geometry is inextricably linked to constructive art form. This relationship can be traced in the architecture of ancient India and ancient Greece. To achieve harmony the ancient builders used the ratio of the dimensions of geometric shapes.

Throughout the development of the architecture need to pay attention to the geometry of the plans and space-planning solution. Geometric methods of design is widely used by architects in many countries and eras. In Ancient Egypt, architects used the measuring cord, which is divided into 12 parts. In the middle ages, the architects used geometric proportions of the Golden section.

We see that the whole world of architecture around us is geometry. Without geometry it is impossible to obtain high-quality architectural education.

Key words: architecture, education, spatial objects, geometric forms and techniques, history of architecture, geometry.

Статья отправлена: 09.05.2017 г.

© Яворская Н.М., Перпери А.А., Сидорова Н.В.

ЦИТ: 217-003
DOI: 10.21893/2410-6720.2017-47.3.003
УДК 796.352

АРГУМЕНТАЦІЯ СТВОРЕННЯ ГОТЕЛЬНИХ ГОЛЬФ-КЛУБІВ
ARGUMENTS AND CREATION CLUB HOTEL GOLF

Коваль О.А. / Koval O.A.

Національний університет харчових технологій, Київ, Володимирська 68, 01601 National University of food technologies, Kiev, Volodymyrska 68, 01601

Анотація. *Гольф є одним з видів спорту, який активно розвивається у світі та є перспективним для подальшого розвитку в Україні, але дослідженням розвитку гольфу в нашій країні не приділялося уваги. Авторами представлено характеристику інфраструктури для спортивного гольфу в Україні, досліджено формування та розвиток гольфу, матеріальної бази для проведення навчання, спортивних змагань з гольфу, сімейного спортивного дозвілля.*

Ключові слова: гольф, гольф-клуб, гольф-поле, гольфісти.

Abstract. *Golf is one the types of sport that actively develops in the world and is perspective for further development in Ukraine, but in our country not spared*

research of development of golf attention. Authors are present description of infrastructure for sporting golf in Ukraine, forming and development of golf is investigational, material base for providing training, sporting competitions on golf, domestic sporting leisure.

Keywords: golf, golf is a club, golf-field, golfers

Вступ. Сьогодні гольф є популярним і розгалуженим видом спорту, кількість гравців у гольф у світі перевищує 60 мільйонів осіб, а гольф-полів – близько 30 тис. США є лідером у розвитку й популяризації гольфу та на світовому ринку має значну перевагу. У США близько 30 млн гравців у гольф, з яких дві третини – активні спортсмени, наявні понад 16 тис. полів. В Європі близько 4 млн гравців у гольф та понад 6 тис. полів, в Азії – близько 20 млн гравців та понад 3 тис. полів. Решта полів припадає на Австралію, Нову Зеландію, Африку.

Гольф є одним із видів спорту, який активно розвивається у світі і суттєво впливає на підтримку позитивного міжнародного іміджу будь-якої країни світу.

Мета дослідження – дослідити формування та розвиток гольфу в Україні як одного з спортивних видів розваг що інтенсивно розвівається, поєднує фізичні, адаптаційні, психологічні, соціальні функції для розвитку інноваційного напряму будівництва гольф-готелів.

Методи дослідження: аналітичні дослідження наукової, спеціалізованої літератури, інтернет-ресурсів, нормативних документів і статистичних звітів; порівняння й зіставлення; функціонально-структурний аналіз.

Вважається, що гра в гольф зародилася в Шотландії і була винайдена пастухами, які за допомогою ціпків (майбутніх ключок) заганяли камені в кролячі нори. Імовірно гра існувала вже в XIV столітті, а в XV столітті в Шотландії вийшло декілька законів, що забороняли грати в «гольф». У XVII столітті ключками в м'яч грали вже в Нідерландах. Гра в її сучасному вигляді оформилася в XIX столітті в Шотландії.

У гольф грають на спеціальних полях, на яких зазвичай є 18 або 9 лунок. Великі турніри тривають чотири дні й загальна кількість лунок, які треба пройти, зазвичай дорівнює 72. В грі використовуються спеціальні м'ячі, що вирізняються складною будовою та мають певні аеродинамічні характеристики.

У період 2004–2008 рр. гольфісти-аматори проводили Кубок України з гольфу (Ukraine Open Golf Gup) на полях поза межами України. 2004 рік - в Чехії у гольф-клубі Асторія (Golf Club Astoria), 20 учасників; 2005 рік - в Польщі в гольф-клубі «Krakov Valley Golf & Country Club», 21 участник; 2006 рік - у Словаччині, 2007 рік – в два етапи, в Росії (гольф клуб «Москов Кантрі Клаб» та у Туреччині, 31 участник. Характерним для нового витка розвитку гольфу в Україні є проведення з 2009 року чемпіонатів в містах Луганськ, Харків та Київ на території України. Відзначено, що кількість гравців за період з 2009 по 2011 р. суттєво збільшилася. У 2010–2011 рр. у змаганнях брали участь найбільше спортсменів — 74 та 85 відповідно. Зростання кількості учасників пов'язано зі вступом Української федерації гольфу 2010 року до Європейської асоціації гольфу та Міжнародної федерації гольфу. Чемпіонати з гольфу в Україні за період 2009–2013 рр. представлені в таблиці 1.

В 2014-2015 рр. основні турніри проводились в Київському гольф-клубі «Golf Stream», це заходи юніорські, дитячі, чемпіонати серед аматорських команд, відкриті чемпіонати Києва (Kiev *Open* Cup). В 2014, 2016 рр. відкритий чемпіонат України з гольфу проводився на полях гольф-клуба «Superior Golf Club», в 2015 році - в Київському гольф-клубі «Golf Stream».

Таблиця 1

Чемпіонати України з гольфу за період 2009–2013 рр.

№	Рік проведення	Місто-область, клуб	К-сть гравців
1	**2009**	Луганськ, Перший гольф-клуб	**48**
2	**2010** (3 етапи)	1 етап – м. Харків, гольф-клуб «Superior»	**74**
		2 етап – м. Луганськ, Перший гольф-клуб	
		3 етап – Київська обл., Київський гольф-клуб «Golf Stream»	
3	**2011**	Київська обл., Київський гольф-клуб «Golf Stream»	**85**
4	**2012**	Київська обл., Київський гольф-клуб «Golf Stream»	**27**
5	**2013**	Харків, гольф-клуб «Superior»	**56**

В 2017 році планується відкритий чемпіонат юніорів, Битва клубів «Superior» та «Golf Stream», фінал Кубка України в гольф-клубі «Superior». Всеукраїнська федерація гольфу спрямовує свою діяльність на розвиток двох видів спорту: гольфу та міні-гольфу. Ці види досить розрізняються по суті гри, за правилами, інвентарем, обладнанням ігрових площадок.

В таблиці 2 представлено хронологію, аналіз будівництва гольф-клубів, гольф-полів в Україні.

Аналіз гольф-клубів станом на 2017 рік. Перший тренувальний майданчик в Кончі-Заспі перетворився в котеджне селище "ZASPAGOLF", де планується побудувати гольф-поле міжнародного рівня на 18 лунок, площею понад 100 га. На території гольф-клубу буде зведено п'ятизірковий готель зі спортивно-оздоровчим комплексом, що включає закритий 25-ти метровий плавальний басейн і зону Spa.

Перше поле для міні-гольфу зараз представляє ресторанний комплекс з полем для міні- гольфа, має зменшений масштаб поля зі штучним покриттям, з березня до жовтня проходять міжнародні та українські турніри.

Перший гольф-клуб «First Golf&Country Club», що знаходиться в Луганщині, перетворили на поле бою. Колись зелені поля без води - позбавлені рослинності галявини, будівлі пошкоджені вибухами. Жахливе явище сьогодення.

Гольф на Оболоні пропонує своїм гравцям територію в 6 га, яка розтяглася уздовж Дніпра, поле на 6 лунок. У своєму будинку центр розмістив драйвинг-рейндж з 36 майданчиками для 200 гравців для відпрацювання ударів, навчання новачків. Клуб перетворився в місце сімейного відпочинку, проведення свят, конференцій.

Таблиця 2

Гольф-клуби та гольф-поля в Україні

№	Гольф-клуб, рік створення	Місце знаходження	Гольф-поля, майданчики для гольфу
1	«Київ Кантрі Клаб», 1998	Київська область, Конча-Заспа, 26-й км. Старообухівської траси	Перший тренувальний майданчик для гольфу (Драйвінг-рейндж)
2	Перше поля для міні-гольфу, 1999	м. Київ, Гідропарк	2000 р. - перший чемпіонат України з міні-гольфу; 18 лунок для міні-гольфу
3	Перший гольф-клуб «First Golf&Country Club», 2004	Луганська обл.	9 лунок – 2008; 12 лунок -2012
4	Гольф центр «Київ» на Оболоні, 2004	М. Київ, 6 га	6 лунок - 2004
5	Київський гольф-клуб «Golf Stream», 2008	Київська обл., Макаровський р-н, с. Гавронщина, 400 га	9 лунок – 2008 «Паркове»; 9 лунок – 2009 «Клубне»; 18 лунок - 2010 - «Чемберлен» (всього 36 лунок)
6	Гольф-клуб «Superior», 2009	м. Харків, 27 га	9 лунок – 2009; до 18 лунок -2012
7	Київський гольф-клуб «Роял» (Royal Kiev Golf Club), 2010	Київська обл., Макаровський р-н , села Копилів та Северинівка	9 лунок - 2010
8	Гольф-клуб «Козин» (Golf Club Kozyn), 2006	Київська обл. Козинський ландшафтний заповідник, 100 га	9 лунок - 2011

Київський гольф-клуб «Golf Stream», що починав будівництво у 2008 році виявився «якорем», адже проект «GolfStream» входив до TOP-10 об'єктів індустрії відпочинку та розваг, анонсованих інвестиційними компаніями Європейського співтовариства у 2007 году. Передбачено будівництво комплексу спортивних споруд, житлових зон и паркових насаджень. Включає Гольф клуб з трьома полями, Академію кінного спорту з кінними манежами, літній спортивний парк, басейн и житлові клубні резиденції трьох типів (особняки, котеджі, лейнхауси), готель, клубний будинок. Комплекс розташованій на відстані 30 км від Києва, у живописній заплаві ріки Здвиж загальною площею понад 400 га. Проект орієнтований на вузьку категорію статусних споживачів. Детальніше на http://www.1000inf.ru/news/4190/

Харківський гольф-клуб «Superior» більше схожий на 5 зірковий гольф-курорт сімейного типу. Мотель, вертолітна площадка, бізнес-центр, бутік-готель розташовані на території єдиного в Україні гольф-курорту Superior Golf & Spa Resort в 15 хвилинах їзди від центру Харкова. Має професійне поле для гольфу на 18 лунок, сучасний Spa-комплекс, багатофункціональний бізнес-центр, універсальні тенісні корти, ресторани з авторською кухнею, дитячий майданчик. Бутік-готель входить в асоціацію кращих готелів світу The Leading Hotels of the World. Це - місце дозвілля, проведення сімейних свят, у тому числі і весіль. Багато уваги приділяється розвитку та навчанню дітей, проведенню

спортивних змагань з дітьми різних вікових груп.

Київський гольф-клуб «Роял» (Royal Kiev Golf Club) виконаний в класичному англійському стилі. Клубний будинок дозволить відпочити після гри, у ресторані можна відновити витрачені на поле сили і випити прохолодні напої. Бар і літній майданчик, спеціалізований гольф-магазин, зал для переговорів - складові Клубного будинку. Вертолітний майданчик, дитячий майданчик для міні-гольфу, котеджі, Spa-зона, два поля для гольфу і тренувальна зона офіційно відкриті з квітня по листопад, але гра і тренування можливі завжди, коли це дозволяють погодні умови. Багато водних перешкод і бункерів, високий і густий раф робить це гольф-поле одним з найбільш захоплюючих і важких полів Європи. Архітектором гольф-поля максимально збережено природний ландшафт місцевості, залишено недоторканими пагорби і схили. Щоб відкрити повноцінний гольф-клуб з власним полем і супутньою інфраструктурою, необхідно було вкласти $ 100-500 млн, які окупляться за декілька років.

Вже десятий рік на території заказника державного значення "Козинський" в Обухівському районі Київщини зростає елітний гольф-клуб "Козин". Засновники клубу запевняли, що все облаштування членами клубу поля на 9 лунок звелося до сінокосу та вивезення будівельного сміття. Екологи стверджують, що унікальна заповідна територія в заплаві Дніпра знищується. На сьогоднішній день на площі близько 100 гектарів знищений природний рослинний покрив і облаштовані штучні газони, насипані земляні пагорби і вириті ями, триває будівництво об'єктів інфраструктури. Невідоме майбутнє цього клубу, адже зараз діяльністю клубу займається прокуратура. Джерело: http://kievvlast.com.ua/text/stolichnie_tolstosumi_razorjajut_goszakaznik_pod_kievom_prevrashhaja_ego_v_golfklub28782.html.

Вартість будівництва типового поля для гольфу з 18 лунками становить від двох до трьох мільйонів євро, разом з тим це витрати на будівництво тільки самого поля. Додаткових витрат вимагає інфраструктура: будівля клубу, господарські будівлі, навіс для тренувального поля, під'їзні та внутрішні дороги і стежки, мости тощо. Замовник може прийняти загальний застосовний і до гольф-проекту принцип, що додаткові витрати будуть дорівнювати вартості будівництва самого гольф поля. Крім того для підтримки гарного стану поля необхідно мати сільськогосподарські машини. Придбання комплекту нових машин обійдеться в 500 тисяч євро. Рекомендується, щоб вартість будівництва необхідних будівель та інфраструктури не перевищувала витрати на саме гольф поле. Джерело: http://www.golf.ru/page/architecture/land-part2.htm.

Аналіз вартості будівельних робіт робить зрозумілим вартість разових послуг в сотні гривень та пакетів річних послуг гри в гольф від 200.000 до 50.000 грн. залежно від вікових категорій та послуг, що не співпадає з заробітною платою основного населення України і робить цей спорт недоступним для переважної більшості населення. Крім того великою є вартість постійного догляду, що наводить на думку необхідності пошуку шляхів для зменшення вартості будівництва та облаштування полів. Другим варіантом зменшення собівартості перебування у гольф-клубі є шлях, яким

користуються північні країни: переведення гольф-полів на цілорічний режим роботи – крім гольфу на траві існує гольф на снігу, на кризі, розширення мережі послуг у вигляді Spa, дозвілля, відпочинку, занять іншими видами спорту.

Країни, населення яких не має достатніх матеріальних можливостей, більше уваги приділяють розвитку міні-гольфу, для якого площадка може бути навіть 15х15 метрів як під відкритим небом, частіше в парковій зоні, так і під дахом в будівлі, як в природному, так і в штучному середовищі, де є можливість насипати пісок, утворити пагорбки, створити міні-ставки та інші різні перешкоди. Для імітації трави використати гладке сукно зеленого кольору або штучну траву у вигляді матів. На одному майданчику зазвичай розміщують від 5 до 20 лунок, позначених прапорцями.

Новим напрямом в розвитку гольфу є створення інтерактивних форм для проведення занять, зокрема це дозволяє зробити система гольф-симулятора «Golfwall», яка складається з широкоформатного натяжного экрана 5:3, HD-проектора і комп'ютера з датчиками для розрахунку траекторії руху м’яча і фіксації його дійсного переміщення. Система представлена компанією «Cosmos Golf», працює в «Cosmos Golf Ukraine Office». Принцип дії системи оснований на максимально точному зчитуванні руху м'яча і головки ключки завдяки використанню звукових технологій в поєднанні з оптичним аналізом траєкторії руху ключки. Таким чином, була вдосконалена трекінг-система «TruTrac» від компанії виробника «TruGolf», яка поєднує в собі дві абсолютно різні технології відстеження в одній потужній системі. Джерело інформації: http://cosmosgolf.com.ua/

Висновки. Проведені аналітичні дослідження популярності гольфу в країнах світу, Україні, як своєрідного спортивного виду розваг, що поєднує фізичні, адаптаційні, психологічні, соціальні функції. Будівництво гольф-готелів є інноваційною перспективною справою для нашої країни, дозволить поєднати здоровий спосіб життя і комфортний відпочинок. Для зменшення вартості будівництва і обслуговування самого гольф-поля, інфраструктури для забезпечення роботи гольф-клубу необхідно:

- більше створювати невеликі поля для міні-гольфу в навчальних та дошкільних закладах, готелях;
- приділяти більшу увагу пошуку природних ландшафтів місцевості наближених до бажаного виду поля що не потребує великих земляних робіт та знищення рекреаційних систем;
- перейти на будівництво великих багатофункціональних розважально-спортивно-лікувальних комплексів біля природних водних об’єктів зі створенням природних парків відпочинку з різноплановими видами спорту і розваг, Spa-процедурами, широким спектром послуг з приготування та подачі їжі для всіх членів сім’ї;
- обирати місця забудови з меншою вартістю землі за межами міст, на порозі міст, на неугіддях, неорних землях;
- створювати нові та залучати існуючи інтерактивні форми для розвитку

інтелектуального та фізичного розвитку людей.

Джерела інформації:

1. Формування та розвиток гольфу на теренах України / М. Терещук, Г. Дробишевський. // Фізична активність, здоров'я і спорт. – 2014. – №3(17). – С. 11– 18. Режим доступу: //www.ukrgolf.org/i/cat/1107/golf-ukraine.pdf (дата звернення 24.04.2016).

2. Олимпийский спорт: в 2 т. /В. Н. Платонов, С. Н. Бубка, М. М. Булатова [и др.]; под общ. ред. В. Н. Платонова. – К.: Олим. лит., 2009. – Т. 2. – 696 с.

3. Профессиональный спорт: [учеб. для студ. высш. учеб. завед. физ. воспитания и спорта] / под общ. ред. С. И. Гуськова, В. Н. Платонова. – К.: Олимп. лит., 2000. – 392 с.

4. Гольфовое поле как начало дальнейших изменений современного культурного ландшафта / Колейка, Я. // Географический вестник. – 2014.– №4(31).–С. 7–17. [Электронный ресурс] // Режим доступа: http://cyberleninka.ru/article/n/golfovoe-pole-kak-nachalo-dalneyshih-izmeneniy-sovremennogo-kulturnogo-landshafta#ixzz4easOVPAT

5. К вопросу об оценке исполнения инновационных проектов развития гольф-индустрии / Лукьянов О.А. // Транспортное дело России. – 2009, – №12, С. 75-76. [Электронный ресурс] // Режим доступа: http://cyberleninka.ru/article/n/golfovoe-pole-kak-nachalo-dalneyshih-izmeneniy-sovremennogo-kulturnogo-landshafta#ixzz4easOVPAT

6. Все клубы [Электронный ресурс] // Режим доступа: http://golf.ua

References

1. Tereshchuk, M. and Drobyshevskyi, H. (2014), "*Formation and development of golf in the territory of Ukraine*", Fizychna aktyvnist, zdorovia i sport, [Electronic], vol. №3 (17), pp. 11– 18, available at: www.ukrgolf.org/i/cat/1107/golf-ukraine.pdf (accessed 24 Feb 2017).

2. Platonov, V. N., Bubka, S. N., Bulatova M. M. [and others] (2009) Olympyiskyi sport [Olympic sport], volume 2. in Platonov V.N. (ed.), Olympyiskaia lyteratura, Moskva, RU. Vol. 2, pp. 696.

3. Huskova, S. Y. and Platonova. V. N. (2000). *Professionalnyiy sport.* [Professional sports], in Huskova, S. Y. and Platonova. V. N. (ed.), Olympyiskaia lyteratura, Moskva, RU.

4. Koleyka, Ya. (2014), "Golf course as the beginning of further change of the modern cultural landscape", Geograficheskiy vestnik, [Electronic], vol. №4 (31), pp. 7–17, available at: http://cyberleninka.ru/article/n/golfovoe-pole-kak-nachalo-dalneyshih-izmeneniy-sovremennogo-kulturnogo-landshafta#ixzz4easOVPAT (accessed 24 Feb 2017).

5. Lukyanov, O.A. (2009), "On the performance assessment of innovative development projects, golf industry" Transportnoe delo Rossii [Electronic], vol. №3 (17), pp. 11– 18, available at: www.ukrgolf.org/i/cat/1107/golf-ukraine.pdf (accessed 24 Feb 2017).

6. All clubs, [Electronic], available at: http://golf.ua (accessed 24 Feb 2017).

Статья отправлена: 13.04.2017 г.

© Коваль О.А.

ЦИТ: 217-051
DOI: 10.21893/2410-6720.2017-47.3.051
УДК 379.857

НАПРАВЛЕНИЯ МУЛЬТИПЛИКАТИВНОГО ЭФФЕКТА ОТ РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННОГО ТУРИЗМА
DIRECTIONS OF MULTIPLICATIVE EFFECT FROM INDUSTRIAL TOURISM DEVELOPMENT

ст. преподаватель В.Г.Антонец / senior lecturer, V.G.Antonets
Донецкий национальный университет экономики и торговли имени Михаила Туган-Барановского, Донецк, ул.Щорса, 31, 283050
Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhayilo Tugan-Baranovsky, Donetsk, Schorsa, 31, 283050

В данной статье рассмотрены методические подходы к оценке мультипликативного влияния промышленного туризма на социально-экономическое положение региона. Обосновано, что мультипликативный эффект можно оценить как совокупность прямого и косвенного экономического и социального эффектов.

Ключевые слова: промышленный туризм, мультипликативный эффект, экономический эффект, социальный эффект.

Вступление. В сложной социально-экономической ситуации, когда промышленные регионы находятся в состоянии поиска новых способов повышения репутации, конкурентоспособности и привлечения инвестиций, формирование такой сферы деятельности, как промышленный туризм, является насущной необходимостью. Промышленный туризм открывает новые возможности как для города, так и для предприятия. В частности, для городов с большой производственной базой промышленный туризм предлагает интересные возможности в сфере прямой и косвенной занятости, а также увеличения поставок и разнообразие туристического продукта. У городов, которые имеют узкоспециализированные промышленные предприятия, или городов, которые имеют исторически сложившуюся отраслевую производственную структуру, есть шанс заявить о себе, прорекламировать свой потенциал за счет туризма. Промышленный туризм открывает новые возможности, с точки зрения доходов и как инструмент управления для отдельных предприятий.

Цель статьи обосновать целесообразность развития промышленного туризма путем оценки его мультипликативного эффекта.

Основной текст. В научной литературе, когда говорят об эффективности туризма, подразумевают два вида эффекта: экономический и социальный. Также рассматривается прямое и косвенное влияние различных видов туризма на экономику региона [1-4]. Однако остается без внимания воздействие именно промышленного туризма на повышение имиджа региона, научно-технического и инновационного потенциалов предприятий, а также инвестиционной привлекательности региона.

Промышленный туризм является фактором роста результативности всех

предприятий, принимающих участие в промышленном и туристическом бизнесе, что создает высокий мультипликативный эффект от его развития. Промышленный туризм вовлекает в орбиту своей деятельности сопутствующие секторы: туристические предприятия, транспорт, сферу размещения туристов, связь, общественное питание, торговлю, банки и финансовое обслуживание, индустрию развлечений и аттракции, музеи и иные культурные объекты – и оказывает стимулирующее влияние на их развитие.

Метод туристического мультипликатора является наиболее подходящим способом оценки влияния туризма на экономику региона на данном этапе развития статистики туризма.

Сущность эффекта мультипликатора сформулировано следующим образом: увеличение любого из компонентов автономных расходов вызывает увеличение национального дохода общества. Мультипликатор (в макроэкономике) - числовой коэффициент, показывающий во сколько раз изменятся итоговые показатели развития экономики при росте инвестиций или производства. Мультипликативный эффект – это его способность благодаря инициации спроса вызывать необходимость развития многих удовлетворяющих этот спрос производств на территориях, посещаемых туристами. Имеются в виду не только те организации, существование которых обусловлено работой непосредственно с туристами (туроператоры, турагенты), но и средства размещения, организации общественного питания, средства транспорта, музеи, театры, иные объекты туристического показа, т.е. организации, которые в той или иной степени участвуют в обслуживании туристов. Мультипликативный эффект промышленного туризма представлен на рисунке 1.

Рассматривая мультипликативность как управляемые действия или стихийные процессы, направленные на увеличение эффективности системы и основываясь на методике расчета мультипликативного эффекта от развития медицинского туризма [2], разработаем модель расчета мультипликативного эффекта для региона от развития промышленного туризма. Мультипликативный эффект развития промышленного туризма можно оценить по двум подходами: с позиции расходов, понесенных туристами на территории региона, и с позиции доходов, аккумулируемых предприятиями промышленной и туристической индустрии и смежных сфер экономической деятельности (транспортом, связью, торговлей, др.).

По первому подходу, эффект от промышленного туризма определяется суммой понесенных туристами расходов на приобретение туров и сопутствующих расходов туриста.

По второму подходу, величина мультипликативного эффекта от развития промышленного туризма будет зависеть от величины прямых и косвенных экономических доходов и прямых и косвенных социальных благ, полученных регионом в результате развития такого вида туризма.

Рис. 1. Направления эффективности промышленного туризма [5]

Мультипликативный эффект по второму подходу предлагаем оценивать по формуле:

$$Э_м = Э^э_{пр} + Э^с_{пр} + Э^э_{кв} + Э^с_{кв} \quad (1)$$

где $Э^э_{пр}$, $Э^э_{кв}$ - соответственно мультипликативный прямой и косвенный экономический эффект региона от развития промышленного туризма;

$Э^с_{пр}$, $Э^с_{кв}$ - соответственно мультипликативный прямой и косвенный социальный эффект региона от развития промышленного туризма.

Предложенная модель расчета мультипликативного эффекта от развития промышленного туризма требует значительного объема статистической информации.

На основе данной модели рассчитаем мультипликативный эффект от развития промышленного туризма в Рурской области, так как она по территориальным признакам и наличию промышленных объектов наиболее приближена к Донецкому региону. Рурскую область еще недавно называли индустриальным сердцем Германии. Эта область, занимающая 4,4 тыс. км^2 (1,3% территории страны), с населением 5,3 млн. человек и средней его плотностью 2100 человек на 1 км2, дает около 1/10 всего промышленного производства. Здесь сформировался сложный комплекс промышленных производств, включающий угольную, металлургическую, химическую промышленность, тяжелое (в том числе военное) машиностроение, энергетику и предприятия многих смежных отраслей. Рурская область – один из наиболее типичных старопромышленных районов Европы, в котором активно развивается промышленный туризм [6].

Результаты расчета мультипликативного эффекта от развития промышленного туризма в Рурской области представим в таблице 1.
Мультипликативный эффект для Рурской области от развития промышленного туризма составляет 24237,389 млн. рублей в год.

Заключение и выводы. Таким образом, подтверждается необходимость рассмотрения промышленного туризма как фактора, способствующего экономическому росту региона в неразрывной связи с социальной составляющей. Поэтому нельзя не принимать во внимание воздействие промышленной индустрии на научно-технический, инновационно-инвестиционный и человеческий потенциалы, которые формируют его ресурсную базу и стимулируют развитие всех отраслей, прямо и косвенно задействованных в данном бизнесе.

Предложенная модель оценки мультипликативного эффекта от развития промышленного туризма на социально-экономическое развитие региона предусматривает два направления такой оценки: с позиции несения основных и дополнительных расходов промышленных туристов на территории региона и с позиции генерации прямых и косвенных социально-экономических эффектов от развития промышленного туризма.

Таблица 1

Расчет мультипликативного эффекта от развития промышленного туризма в Рурской области [7]

Показатель	Условное обозначение	Единицы измерения	Результаты расчета
Чистая маржа промышленных предприятий от развития промышленного туризма	$ЧД_{пр}$	млн. руб.	18560
Чистая маржа туристических предприятий от развития промышленного туризма	$ЧД_{тур}$	млн. руб.	88,7
Поступления в бюджет от базовых предприятий развития промышленного туризма	$Д_Б$	млн. руб.	4620
Прибыль промышленных и туристических предприятий, направленная на реинвестирование	$П^{р}_{i+1}$	млн. руб.	650
Рентабельность реинвестируемого капитала	R^{k}_{i+1}	%	17
Мультипликативный прямой экономический эффект региона от развития промышленного туризма	$Э^{э}_{пр}$	млн. руб.	**23379,2**
Заработная плата работников промышленных предприятий	$ЗП_{пр}$	млн. руб.	3200
Заработная плата работников туристических предприятий	$ЗП_{тур}$	млн. руб.	3,6
Дополнительные вознаграждения работникам промышленных и туристических предприятий	$В_{доп}$	млн. руб.	2,5
Мультипликативный прямой социальный эффект региона от развития промышленного туризма	$Э^{с}_{пр}$	млн. руб.	**3206,1**
Чистая маржа предприятий-партнеров развития промышленного туризма	$ЧД_{п}$	млн. руб.	60,5
Чистая маржа инфраструктурных предприятий развития промышленного туризма	$ЧД_{инфр}$ -	млн. руб.	38,7
Поступления в бюджет от инфраструктурных предприятий развития промышленного туризма	$Д_Б$	млн. руб.	25,8
Прибыль предприятий-партнеров и инфраструктурных предприятий, направленная на реинвестирование	$П^{р}_{i+1}$	млн. руб.	18,3
Рентабельность реинвестируемого капитала	R^{k}_{i+1}	%	13
Мультипликативный косвенный экономический эффект региона от развития промышленного туризма	$Э^{э}_{кв}$ -	млн. руб.	**127,379**
Заработная плата работников предприятий-партнеров развития промышленного туризма	$ЗП_{п}$	млн. руб.	155,8
Заработная плата работников инфраструктурных предприятий развития промышленного туризма	$ЗП_{инфр}$	млн. руб.	215,6
Дополнительные вознаграждения работникам предприятий-партнеров инфраструктурных предприятий	$В_{доп}$	млн. руб.	38,8
Мультипликативный косвенный социальный эффект региона от развития промышленного туризма	$Э^{с}_{кв}$	млн. руб.	**410,2**
Мультипликативный эффект Рурской области от развития промышленного туризма	$Эм$	млн. руб	**24237,389**

Литература:

1. Логунова, Н.А. Эффективность круизного туризма: критерии оценки / Н.А. Логунова// Вісник ДІТБ. – Донецьк: ДІТБ, 2012. – № 16. – С.198-202.

2. Малімон, В.В. Формування та розвиток регіональних ринків медичного туризму в Україні: автореф. дис. канд..екон. наук / В.В. Малімон:. – Луцьк, 2013. – С. 11-15.

3. Морозов, М.А. Экономика туризма: учебник / М.А.Морозов, Н.С.Морозова, Г.А. Карпова. — Москва: Федеральное агентство по туризму, 2014. — 320 с

4. Муратова, Л.И. Туризм как стратегический мультипликатор экономического развития [Электронный ресурс] / Л.И. Муратова. Режим доступа: http:// www.uecs.ru/uecs-38-382012/item/1042-2012-02-16-08- 41-18. - Загл. с экрана.

5. Антонец, В.Г. Эффективность промышленного туризма и его влияние на социально-экономическое развитие региона / В.Г. Антонец // Стратегия развития индустрии гостеприимства и туризма: материалы VI Международной Интернет-конференции, г. Орел – 2016 г. – С.55-58.

6. Рурская область ФРГ – старопромышленный район в развитии [Электронный ресурс] // Все о Германии. - 2008. - Режим доступа: http://de-web.ru/article/read/Rurskaja_oblast_FRG_staropromyshlennyj_rajon_v_razvitii.html. - Загл. с экрана.

7. Официальный сайт Всемирной Туристской Организации UNWTO. Факты и цифры [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://unwto.org. - Загл. с экрана.

Abstract. *The article discusses methodological approaches to assessing the multiplicative impact of industrial tourism on the region socio-economic situation. It is justified that the multiplicative effect can be estimated as a combination of direct and indirect economic and social effects. The following directions of the industrial tourism efficiency are distinguished: economic, social, resource, scientific and technical, environmental, image. A model for estimating the multiplicative effect from the industrial tourism development on the socio-economic state of the region was developed. The multiplicative effect of the industrial tourism development can be estimated by two approaches: from the standpoint of the costs incurred by tourists in the region, and from the position of incomes accumulated by enterprises of the industrial and tourist industry and related spheres of economic activity.*

Keywords: industrial tourism, multiplicative effect, economic effect, social effect.

Статья отправлена: 09.05.2017 г.

© Антонец В.Г.

ЦИТ: 217-090
DOI: 10.21893/2410-6720.2017-47.3.090
УДК 630*62

СОХРАННОСТЬ ПОДЛЕСКА И ЖИВОГО НАПОЧВЕННОГО ПОКРОВА В МЕСТАХ МАССОВОЙ РЕКРЕАЦИИ ВОЗЛЕ ПРИГОРОДНЫХ ЛЕСНЫХ ОЗЕР РЕСПУБЛИКИ МАРИЙ ЭЛ

THE SAFETY OF THE UNDERGROWTH AND LIVING GROUND COVER IN PLACES OF MASS RECREATION NEAR THE SUBURBAN FOREST LAKES OF THE MARI EL REPUBLIC

к.с.х.н., доц.Закамский В.А. / k. s. h. s., as.prof. Zakamskii V. A
магистр Канашина Ю.А./ master Kanashina Y. A.
Поволжский государственный технологический университет
Йошкар-Ола, Пл. Ленина 3, 424000
Volga State University of Technology,Yoshkar-Ola, PL. Lenina 3, 424000

Аннотация. *В статье рассматриваются исследования, проведенные на территории лесных природных комплексов в свежих сосновых борах. Которые показали, что видовое разнообразие подлеска в основном состоит из трех видов вяза обыкновенного, ракитника русского и рябины. Благонадежность и состояние подлеска в целом удовлетворительное. Изучение живого напочвенного покрова позволило установить, что живой напочвенный покров преобладает лесной 90% , луговой 10%. Состояние живого напочвенного покрова в целом хорошее.*

На основании анализа мест для посещения вблизи небольших озер в окрестностях города, рекомендуется проводить работы по непрерывному мониторингу возможных изменений в нижних слоях растительности. На будущее, мы предлагаем создание проектов по совершенствованию благоустройства, так чтобы посетители располагались ближе к береговой полосе, что позволит лучше сохранить присутствие подлеска и живого напочвенного покрова прибрежной зоны.

Ключевые слова: *подлесок, живой напочвенный покров, лесная рекреация, пригородные озера.*

Вступление.

В современном мире остро появляется проблема сохранения биологического разнообразия лесных экосистем при одновременном эффективном использовании лесных ресурсов в рекреационных целях. В этом случае оптимальные способы ведения лесного хозяйства должны сохранять нетолько продуктивную способность леснойэкосистемы, нои ее биологическое разнообразие. А для оптимизации рекреационного хозяйства при сохранении экологических функций лесного фитоценоза необходимо знать продуктивность всех его элементов. в том числе очень важен учет подлеска и живого напочвенного покрова, поскольку их органическое вещество вносят большой вклад в общий круговорот углерода и азота в лесной экосистеме [2,4].

К подлеску мы относим кустарники, реже древесные породы, произрастающие под пологом леса и не способные образовать древостой в данных условиях местопроизрастания. Как компонент фитоценоза подлесок обычно составляют теневыносливые кустарники или древесные породы, образующие нижний ярус в насаждениях. состав и характер развития подлеска часто служит индикатором (определителем) лесорастительных условий [1]. В свою очередь, подлесок сам оказывает влияние на окружающую среду. Во многих случаях он содействует образованию мягкого гумуса, улучшает структуру и повышает плодородие почвы (серая ольха, желтая акация, лещина, липа, рябина, ильмовые, черемуха, бузина). В условиях продолжительной зимы подлесок содействует накоплению снега, следовательно, повышению

влажности почвы. В ряде районов он предотвращает ветровую и водную эрозию почвы. Некоторые виды подлеска повышают устойчивость древостоев против пожаров (липовый и орешниковый подлесок в сосновых борах). Повсеместно, где произрастает подлесок, он способствует увеличению лесной фауны. С другой стороны, некоторые виды подлеска содействуют более частому возникновению пожаров (можжевельник в сосновых борах), могут передать грибную инфекцию древесным породам, препятствуют при буйном разрастании возобновлению главных пород.

Живой напочвенный покров обычно представлен совокупностью полукустарников, травянистых растений, мхов и лишайников, покрывающих почву под пологом леса, на вырубках и гарях. Состав и характер живого напочвенного покрова определяются главным образом лесорастительными условиями. Следовательно, по покрову, так же как и по подлеску, можно достаточно точно характеризовать условия местопроизрастания, и наоборот, по характеру почвы и составу древостоев можно предполагать состав и характер живого покрова. На почвах с избыточным увлажнением появляется мох «кукушкин лен». На наносных, достаточно плодородных илистых почвах пойм и долин часто разрастается буйный травяной покров из сныти, таволги и ряда других растений. Хотя состав и характер живого покрова определяются почвенно-климатическими условиями, видовым разнообразием местной фауны и степенью хозяйственного вмешательства человека, напочвенный покров, в свою очередь, влияет на почву, микроклимат, фауну, процесс лесовозобновления и весь ход развития древостоя. Одни виды живого покрова (злаки) относятся к сильным иссушителям почвы, другие (кипрей) не являются в этом отношении конкурентами древесных пород, третьи (кукушкин лен) способствуют заболачиванию почвы. Одни представители живого покрова (пролеска, копытень) улучшают гумус, другие (вереск, черника) способствуют процессу подзолообразования. Такие растения напочвенного покрова, как вейник и вереск, усиливают распространение лесного пожара, а такие, как плауны и широколистные травы, сдерживают его [3].

Методика, результаты исследований и их обсуждение.

Целью данной работы является изучение наличия подлеска и живого напочвенного покрова как естественно возобновляющихся видов в условиях воздействия рекреантов при отдыхе на территории свежих боров возле пригородных озер соснового бора.

Для реализации этой цели были поставлены задачи:

-выявить наличие подлеска хозяйственно ценных пород под пологом насаждений, его благонадежности и состояния;

- определить состояние и наличие видов живого напочвенного покрова;

- рекомендовать меры по сохранению подлеска и живого напочвенного покрова.

Объектами данной работы являлись озера пригородной зоны Республики Марий Эл. Пробные площади закладывались по отраслевому стандарту (ОСТ 56-100-95) на территории наиболее посещаемой и близко расположенной от озера. Было выбрано решение, что исследования территории будут проводиться

по методике организации мониторинга при экологической оценке состояния подлеска и живого напочвенного покрова пригородной зоны возле озер в пригородной зоне г.Йошкар-Ола. Было отдано предпочтение о применении метода биоиндикационной сети. Для этого исследовательские работы проводились на пунктах постоянного учета (ППУ). Центры ППУ подбирались не ближе 40-50 метров от края озера. В центре ППУ выбиралось дерево, на котором мелом наносилась отметка, чтобы ППУ можно было без труда найти при следующем обследовании. На каждом ППУ закладывались 4 точки учета (ТУ) в направлениях по сторонам света на расстоянии 25 метров от центра. В центре ТУ устанавливался столбик. От центра каждой ТУ измерялось точное расстояние до шести ближайших деревьев 1-3 классов роста по Крафту. Расстояние измерялось с точностью 10 см и до центра ствола. На учетных деревьях краской наносились их номер. Для каждого ППУ, преобразуемого затем в пробную площадь (ПП), в специальные учетные бланки заносились параметры. На первом бланке делались зарисовки плана размещения ППУ, четырех ТУ, центра ППУ и учетных деревьев с их номерами. У каждого учетного дерева определялись порода, возраст, окружность на высоте 1,3 м, диаметр рассчитывали через окружность, высоту, охвоенность в %, категорию состояния. Далее проводился полный перечет всех деревьев по категориям состояния и элементам леса на пробной площади, ограниченной столбиками ТУ. Данные перечета заносились в специальные учетные бланки. Указывался характер повреждений деревьев, их степень и причины их вызвавшие.

На учетной полосе шириной 2 м и длиной 50 м на линии соединяющей северную и южную ТУ определялась сомкнутость, высота и состояние подлеска. Данные записывались в учетный бланк. Результаты по полевым материалам были обработаны и представлены на рис. 1

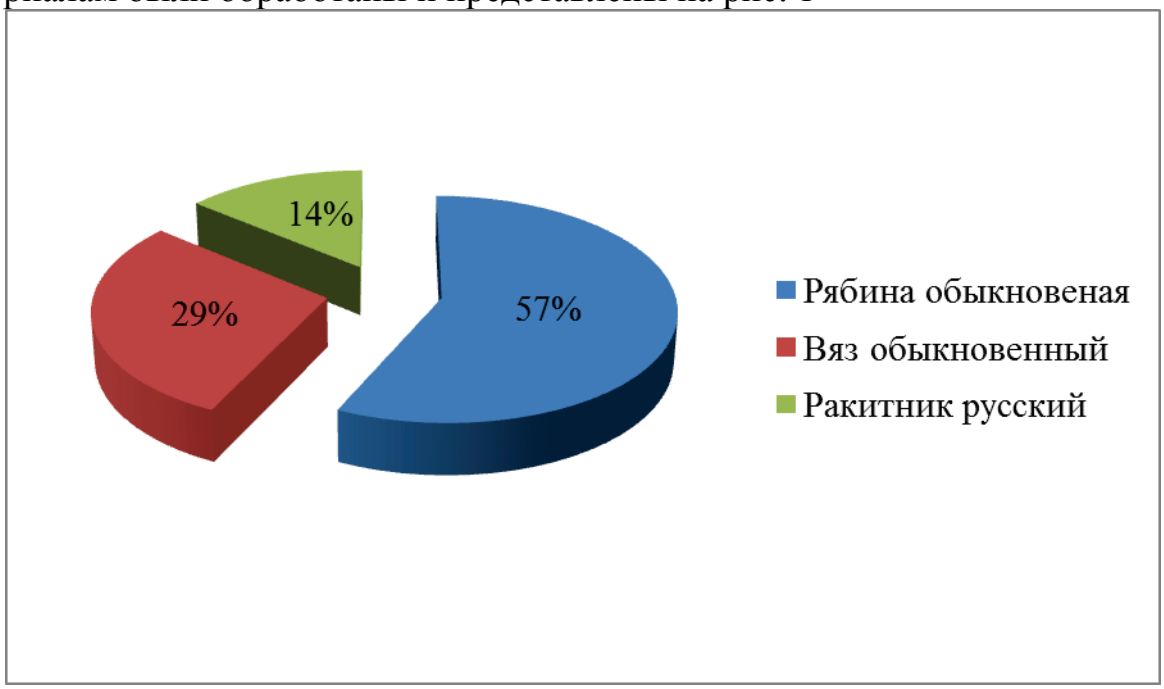

Рис. 1 Видовое разнообразие подлеска

Из которого (рис.1) видно, что видовое разнообразие подлеска состоит в

основном из трех пород: рябины обыкновенной, вяза обыкновенного, ракитника русского. В процентном соотношении среди подлеска преобладает рябина обыкновенная – 57%, 29% - вяз обыкновенный, 14% приходится на ракитник русский.

На учетной полосе проводили линейную таксацию состояния поверхности почвы и состояния живого напочвенного покрова (ЖНП) с целью определения стадии дигрессии. Так же для ЖНП определялось (глазомерно) проективное покрытие по видам и ярусам для всей ПП, ограниченной точками ТУ.

Из (рис. 2) мы видим, что лесные виды живого напочвенного покрова преобладают на данной территории и составляют – 90%, луговые всего – 10%.

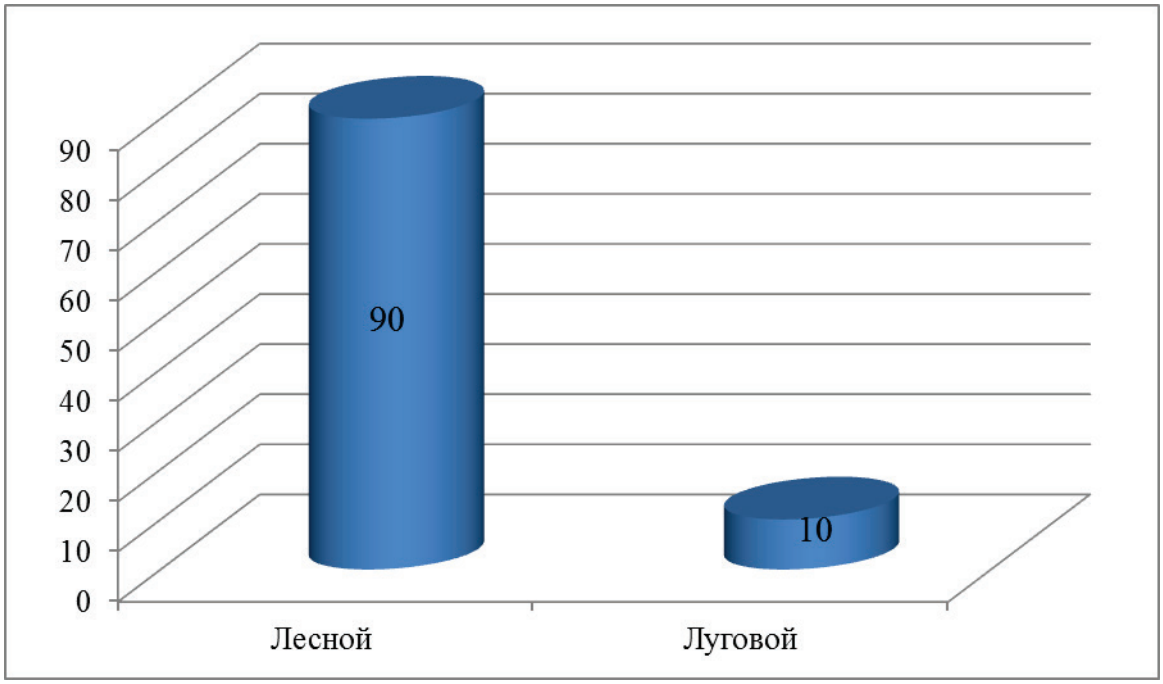

Рис.2 Наличие видов живого напочвенного покрова

Заключение и выводы.

- обследование, проведенное на территории лесных природных комплексов свежего соснового бора, показало, что видовое разнообразие подлеска состоит в основном из трех благоприятных пород: рябины обыкновенной, вяза обыкновенного и ракитника русского. Благонадежность и состояние подлеска удовлетворительное.

-исследование, проведенное по живому напочвенному покрову, позволили установить, что лесные виды живого напочвенного покрова на данной территории преобладают и составляют – 90%, луговые – 10%. Состояние живого напочвенного покрова хорошее.

- На основании проведенной работы для мест массового посещения возле небольших озер в пригородной зоне города следует организовать рекреационный мониторинг для постоянного наблюдения за возможными изменениями в нижних ярусах растительности. На перспективу предлагается для лесных территорий озер проводить разработку проектов по

организации благоустройства с целью концентрации посетителей ближе к береговой полосе, что позволит лучше сохранять характерный подлесок и живой напочвенный покров в прибрежной полосе.

Список литературы

1. Лесная энциклопедия: В 2-х т./Гл.ред. Воробьев Г.И.; Ред.кол.: Анучин Н.А., Атрохин В.Г., Виноградов В.Н. и др. - М.: Сов. энциклопедия, 1985.-563 с., ил.

2. Закамский, В. А.Рекреационное лесопользование. Часть I. Экологические основы: учебное пособие / В.А. Закамский. – Йошкар-Ола: Марийский государственный технический университет, 2012. – 240 с.

3. Закамский В.А. Основные этапы лесоводственно - рекреационной оценки лесной территории на экологических маршрутах Марийского Заволжья. Закамский В.А.,Конюхова Т.А., Сахбиева Л.А.// Лесной вестник – 2010.-№1:- С. 48-52.

4. Закамский В.А. Рекреационное лесоводство / Закамский В.А. Андреев Н.В. – Йошкар-Ола. МарГТУ, 2005.- 128с.

5. 12.ОСТ 56-100-95. Стандарт отрасли. Методы и единицы измерения рекреационных нагрузок на лесные природные комплексы / под общ. ред. Р. И. Ханбекова. – М., 1995. – 12 с.

Abstract.

The article discusses the research conducted on the territory of the forest natural complexes in the fresh pine forests. Which showed that the species diversity of the undergrowth consists mainly of species of elm, and scotch broom russian, rowan . The trustworthiness and status of undergrowth is satisfactory.

The study of the living ground cover was allowed to establish, that live ground cover in the area of 90% forest, meadow 10% . The state of the living ground vegetation in General, as a rule, good.

Based on the research of places to visit near small lakes in the vicinity of the city, we need to conduct studies for continuous monitoring of possible changes in the lower layers of vegetation. For the future, we propose the creation of projects in development to improve the organization,so that visitors closer to the foreshore, which will allow better to keep the presence of undergrowth and the living ground vegetation in the coastal strip

Bibliography

1. Forest encyclopedia: in 2 t./GL.Ed. G. I. Vorob'ev; Ed.Col.: Anuchin A. N. Utrobin V. G., Vinogradov V. N. and others - M.: Owls. encyclopedia, 1985.-563 p., Il.

2. Zakamskii, V. A. Recreational forest use. Part I. Ecological fundamentals: tutorial / V. A. Zakamskii. - Yoshkar-Ola: Mari state technical University, 2012. - 240 S.

3. .Zakamskii V. A. the Main stages lesovodstvennye recreation assessment forest area on ecological trails Mari TRANS-Volga region. Zakamskii V. A.,Konyukhova T. A., Sakhbieva L. A.// Forest Bulletin - 2010.-№1:- S. 48-52.

4. Zakamskii V. A. Recreational forestry / Zakamskii V. A. Andreev N. V. - Yoshkar-Ola. Marstu, 2005.- 128 S.

5. OST 56-100-95. The industry standard. Methods and units of recreational pressure on forest natural complexes / under the General Ed. by R. I. Hanbekova. - M, 1995. - 12 S.

ЦИТ: 217-012
DOI: 10.21893/2410-6720.2017-47.3.012
УДК 615.83

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ЕКРАНІВ “DIGITAL SIGNAGE” В ГОТЕЛЯХ
DIGITAL SCREENS “DIGITAL SIGNAGE” IN THE HOTELS

Стукальська Н.М., Кудлай А.А., Калініченко Т.П. /
Stukalskaya N.N., Kydlay A.A., Kalinichenko T.P.
Національний університет харчових технологій,
Київ, Володимирська 68, 01601
National University of Food Technologies, Kyiv, Vladimir st.68, 01601

Стаття присвячена перспектив використання мультимедійних екранів в закладах готельно-ресторанного господарства. Розглядаються переваги та цілі встановлення мультимедійних екранів в певних зонах та наведено приклади декількох готелів, що зробили крок до інновації – встановили Digital Signage. Надається інформація про те, як залучити чи зацікавити гостя, який відвідує заклад готельно-ресторанного господарства, за допомогою цифрового екрану. Розглянуто переваги встановлення мультимедійних екранів в готелях та ресторанах,а також функції використання Digital Signage.

Ключові слова: *цифрові екрани, Digital Signage, готелі.*

Постановка проблеми.

На початку XXI століття увесь цивілізований світ дізнався, що таке digital signage. Поодиноке впровадження цифрових технологій продемонструвало їх колосальний потенціал для рекламно-інформаційного бізнесу. Ефективність застосування аудіовізуальних технологій у сфері товарів і послуг, визнану всім цивілізованим світом, визнали й у нас. Сьогодні український ринок digital signage знаходиться на стадії активного розвитку. Незаперечним фактом є все більш глибоке проникнення Інтернету в наше життя. На готелях це відбилося новою обов’язковою характеристикою – наявністю на їхній території спрощеного доступу до мережі Інтернет. 50% гостей сайтів пошуку готелів визначають Wi-Fi як важливий фактор майбутнього місця розташування. Гості подорожують не тільки з ноутбуками, але й із планшетами та смартфонами. Для маркетингового бюджету готельєрів це означає, що Інтернет – головне джерело клієнтів у наші дні, адже кількість Інтернет-реклами збільшується навіть на падаючому ринку та є чи не єдиним інструментом, який може гарантувати появу гостя в готелі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогоднішній день чимало праць присвячені застосуванню цифрових екранів у готельно-ресторанному господарства, застосуванню PR-технологій та інформаційних технологій в готельно-ресторанному бізнесі. Серед науковців, які працюють над дослідженнями в сфері готельно-ресторанного господарства доцільно від-мітити таких, як Л. О. Іванова, В. О. Лук’янов, О. Ф. Мор- гун, Г. Б. Мунін, Ю. О. Карягін, К. М. Прохоренко, Х. Й. Рог- лєв, С. І. Руденко, С. В. Скибинський, К. С. Федосова та інші. Але щодо сучасних інноваційних підходів розвитку го-

тельного бізнесу, зокрема особливостей функціонування та розвитку готелів з урахуванням Інтернет-технологій, тенденцій digital-ринку необхідно відмітити мізерну кількість наукових праць.

Мета статті. Розглянути теоретичні та практичні аспекти застосування Digital Signage в готельному бізнесі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкуренція в готельному бізнесі постійно зростає. Сьогодні для гостей готелі пропонують великий асортимент додаткових послуг та направленостей самих готелів, тому для залучення клієнта і його утримання критично важливо виділити певний готель і зберегти інтерес до нього.

Широкий асортимент послуг спонукає гостя до покупки різноманітних додаткових послуг, але більшість рішень про покупку приймаються відвідувачем безпосередньо в готелі. Відповідно до цих завдань, фактичним завданням готельєрів являється спочатку перетворити «відвідувача» в «покупця», а потім збільшити кількість куплених додаткових послуг.

Правильний мерчандайзинг грає в рішенні цієї задачі критично важливу роль. Однак, складність і висока вартість виробництва, логістики та монтажу традиційних рекламних матеріалів змушує рітейлерів проводити масштабні, але однотипні рекламні кампанії з мінімальною адаптацією під індивідуальні особливості регіону або міста.

До цього слід додати загальні для галузі проблеми з відповідністю якості та наповнення рекламних матеріалів: деформація розмірів, що не читабельні тексти, постійні правки в ціноутворенні на конкретні групи послуг. Результат виливається в істотні витрати бюджету на невикористані матеріали, втрачені можливості залучення клієнтів і навіть втрату існуючого інтересу через неясність гасел. Це, ймовірно, одна з найбільших проблем традиційних рекламних кампаній: покупців бомбардують десятками маркетингових слоганів, багато з яких просто губляться в масі інших.

Для вирішення даної проблеми, а саме залучення споживача до готелю використовують цифрові медіа систем DIGITAL SIGNAGE

Пропоноване SystemGroup рішення дозволить отримати ряд вагомих вигод з точки зору маркетингової діяльності готелю:

- збереження часу і грошей;
- цифрова реклама на екранах дозволяє проводити рекламні кампанії, націлені на збільшення кількості покупців послуг готелю і перетворення їх в реальних покупців;
- використання цифрових медіа систем Digital Signage дозволить знизити витрати на додатковий персонал або послуги сторонніх організацій, необхідні при розміщенні або заміні традиційних рекламних матеріалів;
- скорочення витрат;
- грамотна концепція цифрових систем дозволяє готелям використовувати існуючі медіа активи і швидко створювати новий контент.

А для готелів застосування Digital signage має свої певні переваги:

- привертає увагу гостей, які знаходяться в ліфті;
- вражає відвідувачів інноваційним рішенням;

- інформує і розважає гостей готелю;
- рекламує послуги і продукти;
- відео-гід для гостей готелю.

Поняттям Digital Signage позначають практику застосування цифрових і мультимедіа дисплеїв для демонстрації інформації, реклами та іншого контенту в громадських місцях. Технологія передбачає використання екрану з високою роздільною здатністю і персонального комп'ютера або іншого плеєра для управління контентом на екрані[4].

У всіх суспільних зонах готелю – біля стійки розміщення, в лобі-барах, ліфтах, зонах відпочинку (СПА, фітнес, басейн), територіях ділової активності (переговірні кімнати, зали для конференцій, бізнес-центр) – встановлюються екрани. Дисплеї різного розміру і типу монтуються всередину стін і меблів, декоруються в елементи інтер'єру або встановлюються у вигляді окремо розташованих інформаційних стендів і кіосків. Вони транслюють текстові та графічні об'яви, фотографії, слайди, відеоролики і природне живе відео з високою роздільною здатністю HD, що дозволяє створити привабливу рекламну кампанію усередині готелю. Розмістивши мережу табло у всіх доступних місцях готелю, можна без допомоги консьєржа направити гостя в конференц-зал, ресторан готелю, басейн. Або використовувати для цього консьєрж-сервіс.

Можливість регулярно і швидко оновлювати контент – одна з найважливіших вимог у напруженому готельному середовищі. За допомогою систем управління Digital Signage готельні мережі можуть користуватися потужним інструментом публікації та контролем доступу користувачів. У такому випадку персонал готелю отримує можливість легко публікувати шаблони і контент згідно індивідуальним правам доступу. Дисплей з контентом можна запланувати на місяці вперед або змінити за потребою. Інтернет-стрічки оновлюються автоматично: розклад прибуття і вильоту літаків, прогноз погоди, міжнародні новини, курс валют.

Серед головних переваг Digital Signage — охоплення аудиторії і безпосередня можливість впливати на споживачів певним контентом в бажаному місці в потрібний час. Гарний відеоролик, що рекламує затишну атмосферу і вишукану кухню ресторану готелю, за кілька секунд може вирішити долю романтичної або ділової вечері туриста або бізнесмена прямо біля стійки реєстрації. Поки гостя поселяють в номер, відвернути і захопити в потрібному напрямку його увагу можна за допомогою невеликої цифрової вивіски.

Текстові та графічні оголошення, фотографії, слайди, відеоролики і природне живе відео з високою роздільною здатністю HD дозволяють створити привабливу і, що найголовніше, ненав'язливу рекламну кампанію усередині готелю. Цифрові вивіски покращують зв'язок з гостем, на відміну від традиційних маркетингових матеріалів цей процес може бути автоматизований для передачі потрібної інформації в потрібний час і в безліч місць одночасно. По суті, це один з ключових елементів системи CRM (від англ. Customer Relationship Management System – система управління взаємодією з клієнтами)

для готелю.

Корпоративна інформаційна система здатна вирішити відразу декілька важливих питань: підвищення рівня продажів, оптимізація маркетингових витрат; поліпшення якості та швидкості обслуговування клієнтів і ряд інших.

Розглянемо результати діяльності застосування цифрових екранів Digital Signage в закордонних готельних мережах і виявимо позитивні моменти.

Готель «Дель Коронадо» у Каліфорнії вперше застосував цифрові екрани в 213 році. І з тих пір зарекомендувала себе, як ефективна система ретрансляції інформації про нерухомість та послуги в динамічному візуальному форматі.

Курорт в змозі відслідковувати використання конкретних QR-кодів, результатів спеціальних пропозицій, розміщених в налагоджуваному тікері та інших частинах екрану, і кількість карт, завантажених на смартфони користувачів.

Дані показують, що дуже великий відсоток гостей використовує не тільки екрани-навігатори, але й електронною поштою відправляють карти в свої телефони. Це покращує загальне враження гостя готелю, і говорить про успіх установки.

У мережі готелів та ресторанів Van der Valk у Європі (Нідерланди, Німеччина, Бельгія, Іспанія, США, Франція та на Кариби) використання цифрових екранів допомагає усунути величезну витрату паперу і підтримувати зелене середовище.

Завдяки використанню цифрових вивісок, готель створив відточений, сучасний образ. Нова система відображення інформації досить проста і зрозуміла персоналу готелю, щоб підтримувати і оновлювати її самостійно без необхідності використання дорогих контрактів на обслуговування та утримання.За допомогою нової системи, персонал витрачає набагато менше часу, координуючи розклад конференц-залів та готельні події.

З квітня 212 року в готелі «Прем'єр Палац», Київ, Україна встановлено три цифрових лайтбокси і шість екранів у ліфтах, а через рік впровадили систему «Віртуальний консьєрж-сервіс». Щодня на дисплеях оновлюють інформацію про погоду, курс валют, акції в ресторанах і барах, а також транслюють іміджеву відеорекламу. Застосування цифрових екранів призводить до залучення уваги гостя готелю, що спонукає збільшенню великої кількості гостей, особливо в ресторані готелю.

Технології Digital Signage працюють у стабільному, передбачуваному режимі, не завантажують непотрібними турботами обслуговуючий персонал, завдяки чому постояльці та гості готелів отримують висококласний сервіс

Висновки. Технології Digital Signage працюють у стабільному, передбачуваному режимі, не завантажують непотрібними турботами обслуговуючий персонал, завдяки чому постояльці та гості готелів отримують висококласний сервіс. На сьогоднішній день аудіовізуальні вивіски можуть працювати в єдиному комплексі з різними системами управління готелем. Одним натисканням на кнопку можна передавати інформацію в будь-яке приміщення готелю, де встановлений об'єкт Digital Signage.

За допомогою мережі Digital Signage відвідувачі готелю можуть дізнатися

про додаткові послуги, що надаються працівниками готелю. Цифрові вивіски в готелі надають інформацію на сучасному рівні, зменшуючи витрати на друк плакатів та листівок.

Список літератури

1. Digital Signage в готелях [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://digitalsignage.net.ua/2012/03/digital-at-the-hotel-2/

2. Інновації в готельному бізнесі [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://digitalsignage.net.ua/2014/02/innovation-in-hotel-business-2/

3. Digital Signage – Вікіпедія [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Digital_signage

4. Digital Signage [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.prestigio.ua/catalogue/Digital_Signage

The article focuses on the impact of multimedia screens on the operation of the accommodation. It also discusses the advantages and purposes of establishment of multimedia screens and a few examples of hotels that have taken the step to innovation – mounted Digital Signage. In addition, you can learn how to attract or be of interest to the guest who visits your school, with the help of digital screen. Considered the advantages of the installation of multimedia screens in hotels and restaurants,as well as functions using Digital Signage.

Key words: *digital screens, Digital Signage, hotels.*

ЦИТ: 217-077
DOI: 10.21893/2410-6720.2017-47.3.077
УДК 616.853.31-009.24

ДЕОНТОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ПРИ ЭПИЛЕПСИИ
DEONTOLOGICAL ASPECTS OF INTERACTION IN EPILEPSY

к.м.н., доц. Токарева Н.Г. / c.m.s., Tokareva N.G.
Национальный исследовательский Мордовский государственный университет им. Н.П. Огарева, Саранск, ул.Ульянова 26А, 430000
National Research N.P. Ogarev Mordovia State University, Saransk, Ulyanova 26A, 430000

Аннотация. В работе рассматривается результаты изучения деонтологических аспектов взаимодействия при эпилепсии. Проанализированы факторы медицинской деонтологии, психологической деонтологии с учетом благоприятного и неблагоприятного типов течения эпилепсии. Эти результаты представляют большой интерес для врачей и других специалистов, участвующих в проведении лечебно-реабилитационных мероприятий больным эпилепсией.

Ключевые слова: эпилепсия, медицинская деонтология, психологическая деонтология.

В основе духовно-нравственных принципов врача лежат такие составляющие как этика, мораль, культура, деонтология и сам подход врача к работе с пациентом. Эффективность лечения в медицине традиционно оценивается на основе симптоматического критерия: выздоровление, улучшение, без изменений, ухудшение. В настоящее время разрабатываются и

дополнительные критерии оценки эффективности различных методов и приемов комплексной терапии. Наиболее адекватным комплексной оценки эффективности лечения считается поход, который учитывает все три плоскости рассмотрения терапевтической динамики: соматическую, психологическую и социальную. Именно проблема взаимоотношений врача с пациентом неоднократно интересовала людей, которые размышляли о путях повышения эффективности лечебного процесса.

Понятие индивидуальности личности отражает сочетание ее психологических качеств, включающих характер, темперамент, мотивы поведения, социальный опыт. Личность - это прежде всего конкретный человек со своими достоинствами и недостатками. При составлении психологического портрета личности врач должен уметь видеть и оценивать ее в динамике психической деятельности, в различных проявлениях ее темперамента и характера. Важно, чтобы врач знал отношение больного к болезни и избирал соответствующий психологический подход, предупреждая тем самым возможность возникновения ятрогении. При позитивной установке больной точно выполняет указания врача, его поведение определяется положительным отношением к медицине вообще и к врачу, который его лечит, в частности, а установка может быть и негативной. Каждое заболевание оказывает влияние психику больного, отражается на его положении в семье, обществе, на работе. Немаловажную роль в психическом состоянии больного играет и само пребывание в стационаре, особенно излишне длительное, что приводит к ограничениям больного, лишает его привычных домашних условий, общения с близкими. Кроме того, контакт с другими больными невольно индуцирует его, неблагоприятно сказывается на его эмоциональном состоянии. При медико-психологическом исследовании необходимо учитывать с одной стороны, влияние патофизиологических процессов на характер субъективно-психологических реакций больного, с другой - воздействие субъективных особенностей личности на ее объективное состояние.

С другой стороны состояние больного оказывает влияние на врача (эмоции, моральные установки, эмоции больного), что в свою очередь не проходит бесследно для больного. Иначе говоря, отношения в системе «врач-больной» носит взаимообусловленный характер. В них проявляются их интеллектуальные способности и нравственные установки. Все достижения техники в медицине не снимают и не могут снять необходимости исследовать личность больного. Медицина была и будет медициной личности. Ценностная ориентация в медицине обусловлена тем, что здоровье людей является высшим благом. Психотерапевт встречается с оценкой разнообразных жизненных позиций личности, ее сложных психоэмоциональных взаимоотношений. Оценочно-терапевтический анализ психической жизнедеятельности может быть реализован как в общесоциальном, так и в морально-этическом плане, поскольку речь идет об осуществлении таких способов мышления и поведения, которые характеризуются гармоничностью, доброжелательностью, богатством чувств, здоровой нравственной атмосферой. Основная задача психологической деонтологии – способствовать успешному выполнению профессиональных

обязанностей психолога. Деятельность психологов всех специализаций необходимо оценивать с точки зрения позитивных или негативных последствий для жизни конкретных личностей и социума в целом. Психологическая деонтология развивается вместе со всеми отраслями психологии и будет актуальна всегда. Деонтология как бы собственная философия медицины, выполняет роль мировоззренческого руководства в медицинском деле. Американский биоэтик Роберт Витч выделил 4 модели взаимоотношения врач-пациент, характерных для современного общества: инженерную, патерналистскую, коллегиальную и контрактную. С точки зрения Витча, эти модели неравноценны по своему моральному значению и представляют собой последовательность от наименее морально обоснованной инженерной модели к наиболее обоснованной - контрактной. 1)Инженерная модель предполагает, что врач относится к пациенту как к механизму, который лишен личностного начала. Смысл врачевания сводится к манипулированию с телом пациента. Врач ведет себя как инженер, пытаясь устранить неполадки в механизме, его ремонт. Эта модель строится на представлении о медицинской деятельности как о сфере прикладного применения объективного научного знания о природных механизмах жизнедеятельности человеческого организма. Задача врача - исправление отклонений в неисправном физиологическом механизме. 2) Патерналистская модель предполагает, что отношения здесь выстраиваются как отношения отца и ребёнка, наставника и подопечного. Принципы отношения к пациенту – любовь, милосердие, забота, благодеяние и справедливость. 3) Коллегиальная модель. Больной в рамках этой модели предстает как равноправный в своем взаимодействии с врачом. Для того чтобы играть свою роль, пациент должен получить от врача достаточное количество правдивой информации о своем состоянии здоровья, вариантах лечения, прогнозе развития заболевания, возможных осложнениях и т.д. Будучи в некоторой степени уравнен в отношении информированности с медиками, пациент становится в состоянии принимать участие в выработке конкретных решений, касающихся своего лечения, по сути дела действует, как коллега лечащего врача. 4) Контрактная модель. Взаимодействия врача и пациента осуществляются на принципах общественного договора. Пациенты заключают договор на медицинское обслуживание с лечебным учреждением или через страховую компанию. Каждая сторона в таком договоре несёт свои обязательства, и каждая достигает своей выгоды. Этот контракт составляется обоими лицами свободно с учетом интересов каждой сторон [2].

Эпилепсия – это междисциплинарная проблема. Оказанием медицинской помощи этой категории больных занимаются специалисты разных специальностей: врачи неврологи, психиатры, терапевты, психологи, психотерапевты, социальные работники. Длительное течение заболевания и многочисленные, нередко совершенно непредсказуемые привходящие обстоятельства способны повлиять и на проявления болезни, и на особенности ее развития, и на возможные осложнения, затрудняя или даже делая иногда невозможными достоверные прогностические оценки отдаленного будущего. В зависимости от типа течения болезни благоприятного или неблагоприятного у

больных эпилепсией формируются различные варианты типов отношения к болезни. Для большинства больных характерен анозогнозический тип отношения к болезни, который характеризуется активным отбрасыванием мыслей о болезни, о возможных ее последствиях и соответствующее отношение к лечению. У больных с благоприятным типом течения болезни преобладают неврастенический тип отношения к болезни по типу «раздражительной слабости», нетерпеливость в обследовании и лечении, а также обсессивно-фобический тип отношения к болезни с тревожной мнительностью и опасениями по поводу возможных неудач в лечении, работе, жизни в связи с болезнью. У больных с неблагоприятным типом течения болезни преобладают параноальный и апатический типы отношения к болезни с подозрительностью и настороженностью[1]. Все эти особенности необходимо учитывать при проведении лечебно-реабилитационных мероприятий данному контингенту больных с учетом позиций медицинской и психологической деонтологии. Практика оказания психиатрической помощи регламентируется законом. Но законом не могут быть предусмотрены частные вопросы этики. Врач же имеет дело с конкретным человеком и индивидуальными особенностями его состояния. В своей практической деятельности врач руководствуется положениями Закона и принципами врачебной этики, основные требования которой следующие: деятельность врача должна быть направлена на благо больного, соблюдение его интересов и врачебной тайны. В обществе все еще существует настороженное и подозрительное отношение к больным с психическими нарушениями. Поэтому наличие психиатрического диагноза у лица, его пребывание на лечении или под наблюдением психиатрического учреждения, если это становится известно окружающим, могут создать для него дополнительные трудности как в социальном существовании, так и в профессиональной деятельности. Знание индивидуального диагноза больного далеко не всегда позволяет правильно определить закономерности последующего развития болезни, т.е. уверенно говорить о прогнозе. Необходимо учитывать различия характеров больных и соответственно влиять на психическое состояние каждого пациента. Индивидуальным подходом к больному должен овладеть каждый медицинский работник.

Заключение и выводы.

Были рассмотрены вопросы медицинской и психологической деонтологии, с учетом благоприятного и неблагоприятного типов течения эпилепсии, а также модели взаимоотношений в системе врач-пациент.

Таким образом, можно сделать вывод, что нравственные принципы врача являются одним ключевых путей к выздоровлению больного. Врачу, а также другим специалистам, участвующим в оказании лечебно-реабилитационной помощи больным эпилепсией, необходимо не только иметь научные знания, но и создавать пациенту комфортный психологический климат, находить общий язык с ним, интересоваться его духовной жизнью. Во время всего лечения больного необходимо добиться от больного полного доверия и понимания, а также учитывать индивидуальные особенности каждого пациента,

внутреннюю картину болезни.

Литература:

1.Железнова Е.В., Токарева Н.Г. Клинико-психологические аспекты отношения к болезни у больных эпилепсией // Материалы I международной научно-практической конференции «Наука и образование».- Белгород, 2014.- Вып.12.- С. 33-35.

2. Шамов И. А. Биомедицинская этика. М.: Медицина, 2006. - 288с.

Abstract

The article discuss the results of the research of deontological aspects of interaction in epilepsy. Factors of medical ethics, psychological ethics of were analyzed with account of favorable and unfavorable types of epilepsy course. Epilepsy is an interdisciplinary problem. Depending on the type of the disease, favorable or unfavorable in patients with epilepsy are generated different variants of the types of attitude to disease. These results are of great interest to doctors and other specialists dealing with treatment and rehabilitation of epilepsy patients.

Key words: epilepsy, medical ethics, psychological ethics.

References:

1. Tokareva N.G., Zheleznova E.V. (2016). Kliniko-psihologicheskie aspekty otnosheniya k bolezni u bol'nyh epilepsiei [Clinical and psychological aspects of attitude towards disease in patients with epilepsy] in Materialy I Mezhdunarodnoi nauchno-prakticheskoi konferencii «Nauka i obrazovanie» [Materials of I international research and practice conference «Science and education»], Belgorod, vol. 12, pp. 33-35.

2. Shamov I.A. (2006). Biomedicinskaya etika [Biomedical ethics], M.: Medicina, 288p.

Статья отправлена: 14.05.2017 г.

© Токарева Н.Г.

ЦИТ: 217-053
DOI: 10.21893/2410-6720.2017-47.3.053
УДК 619:614.31:637.

НОРАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ЩОДО КОНТРОЛЮ ЗА ХАРЧОВИМИ ЗООНОЗАМИ

LEGAL ACTS WHICH REGULATE FOOD ZOONOSIS CONTROL PROCE

к.вет.н., доц. Кос'янчук Н. І. / c.vet.s., as.prof. Kos'yanchuk N.
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Київ ,вул. Потехіна 16, 03041
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
Ukraine, Kyiv, Potechina st., 16, 03041

Анотація. Проблема харчових інфекцій, включаючи і харчові зоонози координується Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ), Продовольчою і сільськогосподарською організацією (ФАО), Європейським органом з безпечності харчових продуктів (EFSA), Міжнародним епізоотичним бюро (МЕБ).

У світі вимоги до безпечності харчової продукції стосовно зоонозів регламентуються такими нормативно-правовими актами: Регламент ЄС № 853/2004 «Про гігієну харчових продуктів тваринного походження», Регламент ЄС № 854/2004 «Про організацію офіційного контролю продуктів тваринного походження, призначених для споживання людиною», Регламент ЄС

№882/2004 «Про офіційний контроль, здійснюваний з метою забезпечення перевірок відповідності законодавству щодо харчових продуктів та кормів, та правил щодо охорони здоров'я та добробуту тварин», Регламент ЄС № 2073/2005 «Щодо мікробіологічних критеріїв харчових продуктів», Регламент ЄС № 2160/2003 (встановлює правила контролю забруднення сальмонелами та іншими збудниками харчових зоонозів), Регламент ЄС № 999/2001 (встановлює правила запобігання, контролю та використання продуктів щодо певних форм трансмісивної губчатоподібної енцефалопатії) тощо.

Ключові слова: харчові зоонози, безпечність, якість, харчові інфекції, ризики, здоров'я споживача, нормативно-правове регулювання, бактеріальне обсіменіння.

Вступ. В умовах становлення і стабілізації української економіки ключового значення набувають питання безпечності, якості і конкурентоспроможності продукції вітчизняного виробництва [1].

Вирішення даного питання здійснюється на основі удосконалення харчового законодавства ЄС щодо забезпечення скоординованого підходу до контролю безпечності харчування людей у всіх державах- членах ЄС, а також проведення наукових розробок та впровадження стратегії контрою у виробництво [2,3].

Проблема харчових інфекцій, включаючи і харчові зоонози координується Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ), Продовольчою і сільськогосподарською організацією (ФАО), Європейським органом з безпечності харчових продуктів (EFSA), Міжнародним епізоотичним бюро (МЕБ).

Згідно з даними P. Acha, B. Szyfres (1991) до небезпечних інфекцій, властивих для людей і тварин, належить більше 190 нозологічних форм з числа відомих.

Спалахи харчових зоонозів у людей можуть виникати внаслідок використання харчових продуктів, отриманих від хворих тварин, а також від вторинної контамінації продукції тваринного походження в процесі заготівлі, забою, розбирання туш, холодильного зберігання і виготовлення їжі. Профілактика цих інфекцій у людини вимагає не тільки знань біології та екології збудників, але й проведення санітарно-гігієнічних заходів впродовж усього харчового ланцюга.

Метою роботи було вивчення нормативно-правового регулювання та комплексу заходів щодо організації і здійснення контролю харчових зоонозів.

Результати дослідження. Основним показником безпечності та якості м'ясної продукції є відсутність в них токсичних речовин та умовно патогенної мікрофлори, а загальне бактеріальне обсіменіння не повинно перевищувати допустимий рівень відповідно чинного «Обов'язкового мінімального переліку досліджень сировини і продукції тваринного та рослинного походження...» [4].

В Україні Державна ветеринарна та фітосанітарна служба в тісному співробітництві з іншими секторами і працівниками інших галузей спрямовують свою діяльність на ефективне управління, контроль та профілактику небезпек і ризиків для здоров'я споживачів, пов'язаних із

харчовими продуктами.

Для боротьби із зоонозами та зменшення ризику харчових токсикозів і токсикоінфекцій, що викликані вживанням продукції тваринного походження, керуються відповідними інструкціями та настановами щодо боротьби з певним видом хвороби, правилами тощо.

У світі вимоги до безпечності харчової продукції стосовно зоонозів регламентуються такими нормативно-правовими актами: Регламент ЄС № 853/2004 « Про гігієну харчових продуктів тваринного походження», Регламент ЄС № 854/2004 « Про організацію офіційного контролю продуктів тваринного походження, призначених для споживання людиною », Регламент ЄС №882/2004 « Про офіційний контроль, здійснюваний з метою забезпечення перевірок відповідності законодавству щодо харчових продуктів та кормів, та правил щодо охорони здоров'я та добробуту тварин », Регламент ЄС № 2073/2005 « Щодо мікробіологічних критеріїв харчових продуктів », Регламент ЄС № 2160/2003 (встановлює контроль за сальмонелами та іншими збудниками харчових зоонозів); Регламент ЄС № 999/2001 (встановлює правила запобігання, контролю та використання певних форм трансмісивної губчатоподібної енцефалопатії) тощо.

Відповідно до Директиви 2003/99/ЕС з 2004 року всі держави – члени ЄС мають збирати дані моніторингу зоонозів, зоонозних збудників та стійкості ізольованих культур проти дії протимікробних препаратів. Результати моніторингу надсилають до EFSA, де проводиться їх аналіз та щорічна публікація зведеного звіту про проведену роботу [5].

Після вступу України до Світової організації торгівлі значно розширились можливості міжнародної торгівлі продуктами тваринництва, і, зокрема, птахівництва (розроблено Програму контролю сальмонельозу в Україні на 2009-2013 роки).

Програма державного ветеринарно-санітарного контролю сальмонельозу птиці розроблена відповідно до Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», «Про ветеринарну медицину», Санітарного кодексу наземних тварин, Міжнародного епізоотичного бюро, з урахуванням вимог Директиви ЄС № 2003/99, Регламентів ЄС: № 2160/2003, № 2073/2005, № 2074/2005, № 1177/2006, які регламентують заходи профілактики та контролю сальмонельозу на всіх етапах розведення, вирощування, утримання та обігу птиці, продуктів птахівництва та кормів, з метою зменшення ризиків поширення сальмонельозу, що становить загрозу для людей (S. enteritidis, S. typhimurium, S. cholerae suis, S. paratyphi B, S. virchov, S. hadar, S. infantis).

Заходи контролю в усіх країнах ЄС щодо запобігання передачі збудників, як потенційних етіологічних чинників харчових токсикоінфекцій для людини мають включати всі етапи обігу харчових продуктів: виробництво, переробку, зберігання та реалізацію м'яса бройлерів. Стратегія контролю стрептококової інфекції здійснюється за принципом «від лану до столу».

Стратегічними заходами контролю зоонозів в умовах птахогосподарств під час вирощування птиці є здійснення біозахисту, знезараження посліду,

застосування добавок до кормів із сполуками, що є інгібіторами збудників зоонозів та очищення питної води, а також вакцинація, застосування пробіотиків, пребіотиків, антибіотиків та антимікробної альтернативи (тобто бактеріофагів, бактеріоцинів), які в поєднанні запобігають появі резистентних до антибіотиків штамів мікроорганізмів.

У відповідності з Рішенням 98/179 ЕС, для затверджених лабораторій обов'язковою є участь у міжнародно-визнаній зовнішній оцінці контролю якості і схемі акредитації. Затверджені лабораторії підтверджують свою компетентність у ході регулярної участі у відповідних схемах професійного тестування, визнаних або організованих національними референс-лабораторіями або референс-лабораторіями Спільноти.

Особливе місце відводиться методикам, які після апробації повинні бути валідовані відповідно до стандарту ДСТУ ISO/IEC 17025:2006 і «Європейській інструкції щодо застосування аналітичних методів та інтерпретації результатів ЕС 657/2002».

Висновок

Для боротьби із зоонозами та зменшення ризику харчових токсикозів важливим є розроблення й впровадження національної програми щодо контролю зоонозів та їх збудників на всіх етапах виробництва харчового

ланцюга – «від лану до столу».

Література:

1. Постанова Кабінету Міністрів України № 729 від 20 серпня 2008 року «Про заходи щодо активізації роботи з розвитку тваринництва» [Електронний режим]. – Режим доступу: htt:// http: // zakon 4.radagov.ua/laws show/729-2008-n.

2. Analysis of the baseline survey on the prevalence of Campylobacter in broiler batches and of Campylobacter and Salmonella on broiler carcasses in the EU, 2010, Part B: Analysis of factors associated with Campylobacter colonisation of broiler batches and with Campylobacter contamination of broiler carcasses; and investigation of the culture method diagnostic characteristics used to analyse broiler carcass samples / European food safety authority (2010 c) // The EFSA Journal. – 2011. – Vol. 8 (8). – 1522 p.

3. FAO / WHO 2009. Joint FAO/WHO food standards programme CODEX Committee on food hygiene. Proposed draft guidelines for control of Campylobacter and Salmonella spp. in chicken meat (N08 – 2007), Coronado, USA.

4. Обов'язковий мінімальний перелік досліджень сировини продукції тваринного та рослинного походження, комбікормової сировини, комбікормів, вітамінних препаратів та інше, які слід проводити в державних лабораторіях ветеринарної медицини, за результатами якої видається ветеринарне свідоцтво (Ф.-2). – Київ. – 2004. – 41 с.

5. Food & Drag Administration «Isolation of Campylobacter Species from Food and Water» Bacteriological Analytical Manual Online. – http://www.cfsan.fda.gov/ – ebam/ban.7.html

6. Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», № 16.02. – VII від 22.07.2014 – [Чинний від 2015 - 09 - 15].

Abstract.

The safety, quality and competition problems of domestic food products will be importance key under formation and stabilization conditions of Ukrainian economics.

Improve activity in EC Food Lagislation in part of control co-ordination in safety human nutrition all country-members of EC, including conduct research and control strategy manufacture introduction, is the satisfactory solution of this question.

The problem of food infections, including food zoonosis, is coordinated by The World Health Organization (WHO), The Food and Agriculture Organization (FAO), European Food Safety Authority (EFSA), World Organisation for Animal Health (OIE).

There are more than 190 nosological forms from all well-known belong to agents of human and animal dangerous infections, according to P. Acha, B. Szyfres (1991).

Focuses of food zoonosis will be consequence after use food products from sick animals, also second contamination animal products during purchasing, slaughtering, disassembling animal bodies, with following stocking in cold places and making food. Prophylaxis this human infections requires not only biological knowledges and agent's bionomics, as well as realize sanitary measures in all food succession.

The State Veterinary and Phytosanitary Service of Ukraine in close cooperation with other sectors and members of other departments realized efficient management, control and prevention of consumer health hazards and risks which associated with food.

For the zoonosis control and reduce the food poisoning and toxic risks of consumption a animal products, guided by appropriate instructions and guidelines to control certain type of disease, etc. rules.

The world requirements regarding food safety zoonosis regulated by such Legal Acts: EU Regulation № 853/2004 «About the hygiene of animal origin food", EC Regulation № 854/2004 «About the official controls organization of animal origin products intended for human consumption", Regulation EC №882/2004"About official controls carried out ensure compliance the law inspections of food and feed, and preventive rules of the animals health and welfare", EC Regulation № 2073/2005 «Regarding microbiological criteria for food stuffs", EC Regulation № 2160/2003 (to establishing control of Salmonella and other food pathogens zoonosis); EC Regulation № 999/2001 (to establishing prevention rules for control and use of certain forms transmissible spongiform encephalopathies products contamination) and others.

Since Ukraine joined to The World Trade Organization opportunities for international trade in animal products greatly expanded, and particularly for poultry (The Salmonella Control Program developed in Ukraine during 2009-2013).

The Program of the State Veterinary and Sanitary Control Birds Salmonella developed according to the Law of Ukraine "About basic principles and requirements for food safety and quality", "About The Veterinary Medicine", Terrestrial Animal Health Code, OIE, it been taking into account the requirements of the EU Directive number 2003/99 EC Regulation: № 2160/2003, № 2073/2005, № 2074/2005, № 1177/2006, which regulating the prevention and control of Salmonella contamination at all stages of breeding, cultivation, maintenance and circulation of poultry, poultry products and feed, in order to reduce the risk of Salmonellosis diseases, which is a threat to people (S. Enteritidis, S. Typhimurium, S. Sholerae suis, S. Paratyphi B, S. virchov, S. Hadar, S. Infantis).

EC control measures to prevent pathogen transmission, as a potential etiological agents of human food toxic infections, must including of all food product processing stages: poultry-broiler meat manufacture, process, store and realization. The Streptococcus Control Strategy put into practice according "From the field to the table" principle.

The Strategy Zoonosis Control Actions during breeding in poultry farms are conductions of bioprotection, manure decontamination, food application of inhibition zoonosis agents, drinking water disinfection, also vaccination, apply specified probiotics, prebiotics, antibiotics and antibacterial alternative drugs (such as bacteriophags, bacteriocins), which prevent to appearance antibiotic resistence strains of microorganisms when are combine.

In accordance with Decision 98/179 EC approved laboratories compulsory involved in external internationally recognized quality control validation and accreditation scheme. Approved laboratories confirm their competence in the course of regular participation in relevant professional testing schemes recognized or organized by the National Reference Laboratories or The European Community Reference Laboratories.

A special place given to methods which after testing must be validated according to ISO standard ISO/IEC 17025:2006 and "European guidelines of the analytical methods use and interpretation of results EC 657/2002".

Key words: *food zoonosis, safety, quality, food infections, risks, consumer health, legal control, bacterial contamination.*

References.

1. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 729 vid 20 serpnya 2008 roku "Pro zahody schodo aktuvizacii roboty z rozvytku tvarynnictva" [Elektronnyyi rezhym] [The Cabinet of Ministers of Ukraine № 729 of 20 August 2008 "On measures to intensify the development of livestock" [Electronically]] (2008, august) Retrieved from htt:// http: // zakon4.radagov.ua/lawsshow/729-2008-n.

2. Analysis of the baseline survey on the prevalence of Campylobacter in broiler batches and of Campylobacter and Salmonella on broiler carcasses in the EU, 2010, Part B: Analysis of factors associated with Campylobacter colonisation of broiler batches and with Campylobacter contamination of broiler carcasses; and investigation of the culture method diagnostic characteristics used to analyse broiler carcass samples / European food safety authority (2010 c) // The EFSA Journal. – 2011. – Vol. 8 (8). – 1522 p.

3. FAO / WHO 2009 a. Joint FAO/WHO food standards programme CODEX Committee on food hygiene. Proposed draft guidelines for controlof Campylobacter and Salmonella spp. inchickenmeat (N08- 2007), Coronado, USA.

4. Obov'jazkovyj minimal'nyj perelik doslidzhen' syrovyny produkcii' tvarynnogo ta roslynnogo pohodzhennja, kombikormovoi' syrovyny, kombikormiv, vitaminnyh preparativ ta inshe, jaki slid provodyty v derzhavnyh laboratorijah veterynarnoi' medycyny, za rezul'tatamy jakoi' vydajet'sja veterynarne svidoctvo [The obligatory minimum list of research of raw animal and vegetable products, mixed fodder raw materials, mixed fodders, vitamin preparations, etc., which should be carried out in state laboratories of veterinary medicine that results in the issuance of a veterinary certificate]. (2004). Administrative order (F. 2). Kyiv [in Ukrainian].

5. Food & Drag Administration Isolation of Campylobacter Species from Foodand Water» Bacteriological Analytical Manual Online. – http://www.cfsan.fda.gov/-≈ebam/ban.7.html

6. Zakon Ukrayiny "Pro osnovni pryncypy ta vymogy do bezpechnosti ta yakoati harchovyh produktiv", № 16.02.– VII vid 22.07.2014. [The Law of Ukraine "On basic principles and requirements for safety and quality of food», № 16.02.- VII from 22.07.2014] (2015, 15, September)

ЦИТ: 217-063
DOI: 10.21893/2410-6720.2017-47.3.063
УДК: 619:617-089.5.618.5-089. – 008 . – 079

ВПЛИВ ГОМЕОСТАЗУ НА ВИНИКНЕННЯ АКУШЕРСЬКОЇ ПАТОЛОГІЇ У САМИЦЬ М'ЯСОЇДНИХ

IMPACT OF HOMEOSTASIS ON EMERGENCE OF OCCURRENCE OF OBSTETRICAL PATHOLOGY IN FEMALE CARNIVORES

Корейба Л.В., к. вет. н., доцент, Ткачук І.Г., к.вет.н., асистент, Сосонний С.В., к.вет.н., асистент, Юрчик С.В., магістр. /
Koreyba L.V., Candidate of Vet. Sc., Associate Professor, Tkachuk I.G., the candidate of veterinary sciences, assistant, Sosonnyy S.V., the candidate of veterinary sciences, assistant, Yurchik S.V., master.

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет
Dnipropetrovsk State Agro-Economical University

Анотація: *У плазмі крові дослідних тварин діагностували підвищення рівня креатиніну та сечовини, що свідчило про ниркову недостатність; зниження рівня гемоглобіну і кількості еритроцитів, що відображає різну ступінь анемії; порушення кальцій – фосфорного співвідношення, рівень фосфору перед родами, що свідчило про недостатність рівня енергетичних процесів в організмі. У таких тварин спостерігали відсутність родової діяльності, переношену вагітність, первинну родову слабкість, швидке виснаження під час родів, слабке потомство, післяродову еклампсію, мертвонароджених, виродливих плодів.*

Виникнення та розвиток акушерсько – гінекологічної патології у вагітних самиць відбувається на фоні впливу комплексу несприятливих факторів (знижена концентрація у крові до родів рівня фосфору, глюкози, порушення метаболізму загального білка та його фракцій), що знижують захисно – адаптаційні функції організму у другу половину вагітності, що призводить до порушень у системі ендокринної регуляції.

З дистоціями родів, обумовленими патологіями матері були первинна родова слабкість реєструвалась, вторинна родова слабкість, бурхливі перейми та потуги, вузькість родового каналу. З дистоціями, обумовленими патологіями плода було зареєстровано поперечне положення плода, вклинення двох плодів у родовий канал, виродливість плодів, крупний плід, мертвонароджені.

Ключові слова: плазма крові, дистоція, слабкість родової діяльності, вузькість родових шляхів, бурхливі перейми та потуги, виродливість, крупний плід, неправильне положення плоду, внутрішньоутробна загибель.

Вступ. Гомеостаз – це постійність внутрішнього середовища і фізіологічних функцій організму (сталість хімічного складу та фізико-хімічних властивостей, що виражається наявністю ряду стійких показників (констант) і характеризує нормальний стан організму: температуру, тиск крові, кількість у крові речовин (Са, К, Na).

В період плодоносіння змінюються основні метаболічні процеси в організмі самки, так збільшується потреба у поживних речовинах та підвищується водно-сольовий обмін [1–4]. Захворювання матері, як правило, виникає на фоні зниження в крові (до та після родів) загального білка та його фракцій, дефіциту глюкози, калію, магнію, цинку, йоду та інших речовин, що призводить до порушення гомеостазу організму, яке завдяки складній нейрогуморальній регуляції викликає зміну вмісту гормонів в крові, що обумовлює відповідну реакцію у вагітної самки, що клінічно може виявитися порушенням характеру перебігу родового та післяродового періоду, а також розладом функціональної активності яєчників [1].

Огляд літератури. Акушерсько-гінекологічна патологія у самиць м’ясоїдних призводить до великих збитків, які можливо порівняти хіба що з інфекційними захворюваннями.

Найбільш поширена патологія незаразної етіології – акушерська – дистоції родів, запальні процеси у матці й молочній залозі та гінекологічна – хвороби яєчників [5–7].

Вихідні дані і методи. Для реалізації поставлених перед нами завдань в умовах приватного підприємства «Бойко О.Л.» міста Дніпропетровськ було проведено дослідження сук та кішок з дистоціями родів.

Об'єктом для дослідження були суки та кішки у яких реєструвались патологічні роди. Особлива увага приділялася породі тварин, віку, вгодованості, наявності вакцинацій, даним щодо умов утримання, годівлі і моціону.

При виконанні поставлених перед нами завдань вивчали строки виведення плодів та відокремлення посліду, виникнення родових і післяродових ускладнень у сук та кішок, а також визначали ступінь їх розповсюдження.

Проводилося акушерське дослідження статевих органів самиць в період вагітності, родів і в післяродовий період. Під час родів акушерське дослідження проводили тільки при наявності передумов до надання допомоги.

Біохімічні показники плазми крові вивчали за загально прийнятими методиками в умовах районної лабораторії ветеринарної медицини.

Результати. **Обговорення і аналіз.** Нами були отримані результати загальних та біохімічних показників крові 5 вагітних кішок та 5 сук. Одержані результати наведені у таблиці 1.

Таблиця 1.

Біохімічні показники плазми крові вагітних самиць

Показники		Концентрація в крові, M ±m
		За 3 – 1 день до родів
Загальний білок, г/л	норма	55,0 – 75,0
	патологія	51,0 ± 3,2
Альбуміни, г/л	норма	25,0 – 38,0
	патологія	23
Глобуліни, г/л	норма	30,0 – 37,0
	патологія	28,0 ± 0,5
Загальний кальцій, ммоль/л	норма	2,2 – 3,0
	патологія	3,2 ± 0,8
Неорганічний фосфор, ммоль/л	норма	0,9 – 2,0
	патологія	0,7 ± 0,1
Ca/P, од	норма	1,7 – 2,0
	патологія	1,4 – 1,5(2,1 ± 0,2)
Гемоглобін, г/л	норма	120,0 – 180,0
	патологія	110,0 ± 4,5
Креатинін, мкмоль/л	норма	45,0 – 135,0
	патологія	162,9 – 170,1

Сечовина, ммоль/л	норма	3,3 – 5,9
	патологія	9,06 – 10,2
Глюкоза, ммоль/л	норма	3,4 – 5,65
	патологія	3,1 ± 0,2

З даних таблиці видно, що у 2 тварин діагностували підвищення рівня креатиніну (162,9–170,1, мкмоль/л) та сечовини (9,06–10,2, ммоль/л) у крові, що свідчило про ниркову недостатність, у 5 – зниження рівня гемоглобіну (90–101, г/л), що відображає різну ступінь анемії, у 3 - порушення кальцій – фосфорного співвідношення (1,4–1,5, од.).

У таких тварин спостерігали відсутність родової діяльності, переношену вагітність, первинну родову слабкість, швидке виснаження під час родів, слабке потомство, післяродову еклампсію, мертвонароджених, виродливих плодів.

У тварин, що були схильні до акушерсько – гінекологічної патології, рівень фосфору перед родами був нижче за фізіологічну норму, що свідчило про недостатність рівня енергетичних процесів в організмі.

В той час, як у тварин, що мали більш високий рівень глюкози перед родами спостерігали нормальний перебіг родів, що свідчить про достатній рівень біоенергетичних процесів в організмі. Встановлено, що у тварин з затримкою посліду на час родів були знижені показники неспецифічного захисту (загальний білок, загальні імуноглобуліни).

Потрібно відмітити, що патологія родів частіше діагностувалася у тварин старших 6 – ти років, виснажених чи тих, які мали зайву вагу, були хворими на момент родів чи під час вагітності, також у чистопорідних тварин.

Серед кішок найчастіше до клініки зверталися власники кішок британської породи, найпоширенішою патологію у яких були крупноплідда та первинна родова слабкість.

Щодо породної схильності сук, то найчастіше дистоцію родів реєстрували у самиць-брахеоцефалів (французький та англійський бульдог, пекінес) та у міні-порід (вага дорослої тварини до 3 кг: йоркширський тер’єр, померанцький шпіц, чіхуа-хуа), патології родів, у яких були пов’язані із крупним плодом, вузькістю родових шляхів та первинною та вторинною родовою слабкістю.

Висновки.

1. Виникнення та розвиток акушерсько – гінекологічної патології у вагітних самиць відбувається на фоні впливу комплексу несприятливих факторів (знижена концентрація у крові до родів рівня фосфору, глюкози, порушення метаболізму загального білка та його фракцій), що знижують захисно – адаптаційні функції організму у другу половину вагітності, що призводить до порушень у системі ендокринної регуляції.

2. Серед патологій зумовлених патологіями матері мали місце вузькість родового каналу, первинна та вторинна родова слабкість, вузькість родового каналу й бурхливі перейми і потуги. В більшості патологічні роди були зумовленими первинними слабкими переймами і потугами.

3. Ускладнення родів з причин перерозвиненості та виродливості плода,

неправильного членорозміщення і мертвонародження спричинило порушення динаміки родової діяльності у всіх випадках. Найвищий відсоток припадав на долю крупноплідності.

Annotation: *In blood of researched animals was diagnosed the increase of creatinine level and urea, that was indicating kidney failure; decrease in hemoglobin level and in the number of red blood cells, as a reflection of different degrees of anemia; breach of calcium – phosphorus correlation, phosphorus level before delivery was lower than the physiological norm, indicating a lack of energy processes in the body.*

In these animals we have observed lack of labor activity, post-term pregnancy, the primary weakness of labor, rapid exhaustion during the labor, weak offspring, postpartum eclampsia, stillbirth, fetuses with defects.

The emergence and development of obstetric – gynecological diseases in pregnant females occurs on the background of complex influence of adverse factors (reduced concentration of phosphorus and glucose in the blood before delivery, infringement of a metabolism of total protein and its fractions), which reduced the protective – adaptive function of the body in the second half of pregnancy, leading to disorders of the endocrine system regulation.

Dystocia's of labor that were caused by mother's pathologies were: primary weakness of labor have been, secondary weakness of labor, rapid contractions and attempts at delivery, narrow birth canal.

Dystocia's of labor that were caused by fetuses pathologies were: transverse fetal position have been registered, jammed two fetuses in the birth canal, fetuses deformation, large fetuses, stillborn.

Key words: blood plasma, dystocia, primary and secondary generic weakness, narrow birth canal, forcible contractions and attempts, ugliness, big fuetus, malposition of fuetus, intrauterine death.

Література.

1. Дубова О.А. Стан системи гемостазу при вагітності собак: загально патологічні закономірності. / Науковий вісник Львівської державної академії ветеринарної медицини ім. С.Г.Гжицького. – Т. 4 (№ 2). Ч 1. – Львів. – 2002. – С.219-223.

2. Дюльгер Г.П. Физиология размножения и репродуктивная патология собак. – М.: Колос, 2002. – 152 с.

3. Карпов В.А. Акушерство мелких животных. – М.: Россельхозиздат, 1984. – 240 с.

4. Харенко М.І., Хомин С.П., Кошовий в.П. та ін. Фізіологія та патологія розмноження дрібних тварин / навчальний посібник. – Суми: ВАТ «Сумська обласна друкарня», видавництво «Козацький вал», 2005. – 554 с.

5. Concannon P. W., McCann J. P. and Temple M. (1989) Biology and endocrinology of ovulation, pregnancy and parturition in the dog. Journal of Reproduction and Fertility, 39 (Suppl.), 3–25.

6. Darvelid A. W. and Linde-Forsberg C. (1994) Dystocia in the bitch: a retrospective study of 182 cases. Journal of Small Animal Practice 35, 402–407.

7. Ekstrand C. and Linde-Forsberg C. (1994) Dystocia in the cat: a retrospective study of 155 cases. Journal of Small Animal Practice 35, 459–464.

ЦИТ: 217-064
DOI: 10.21893/2410-6720.2017-47.3.064
УДК: 619:614.31:616

ВИКОНАННЯ НАЛЕЖНИХ УМОВ ДОБРОБУТУ ТВАРИН ПІД ЧАС ТРАНСПОРТУВАННЯ НА М'ЯСОПЕРЕРОБНЕ ПІДПРИЄМСТВО
IMPLEMENTATION OF ANIMAL WELFARE CONDITIONS DURING TRANSPORTING TO A MEAT PROCESSING FACTORY

к.вет.н., доц. Кос'янчук Н. І. / c.vet.s., as.prof. Kos'yanchuk N.
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Київ,вул. Потехіна 16, 03041
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
Ukraine, Kyiv, Potechina st., 16, 03041

Анотація. Висвітлені основні причини незадовільного добробуту тварин, під час транспортування на м'ясопереробне підприємство.

За транспортування тварин рівень їх добробуту може суттєво відрізнятися, залежно від виду та віку тварин, засобів завантаження, розвантаження і транспортування, відстані та умов перевезення. Жорстоке поводження з тваринами під час транспортування і передзабійного утримання може призвести до:

– PSE (pale soft exudative) – бліде, дрябле, ексудативне м'ясо;

– DFD (dark, firm and dry) – темне, щільне і сухе м'ясо .

PSE виникає в основному у свиней, а DFD буває і у інших видів тварин.

Неналежні умови транспортування тварин призводять до зниження економічних показників та якості і безпечності продуктів харчування.

Ключові слова: транспортування та забій тварин, передзабійне утримання, добробут, голод, біль, дискомфорт, спрага, якість та безпечність продуктів харчування, стрес.

Вступ. За інтенсивного введення тваринництва невід'ємною частиною є транспортування та забій тварин. Під час проведення даних заходів виникають питання щодо гуманного ставлення до тварин. За транспортування тварин рівень їх добробуту може суттєво відрізнятися, залежно від виду та віку тварин, засобів завантаження, розвантаження і транспортування, відстані та умов перевезення, ефективності заходів, які проводять у разі виникнення непередбачуваних обставин [1]. Неналежні умови транспортування тварин (спрага, голод, біль, дискомфорт, страждання) призводять до зниження продуктивності тварин та якості і безпечності тваринницької продукції (за забою тварин виснажених і ослаблених при транспортуванні).

Метою роботи було висвітлити основні ризики, які виникають під час транспортування тварин на м'ясопереробне підприємство.

Результати досліджень. Згідно даних Д. Вебстера (1997) багато страждань тварини отримують у результаті неналежного облаштування транспортних засобів, грубого поводження з тваринами, незадовільного забезпечення кормами та водою, відсутності засобів і чітких вказівок щодо проведення евтаназії, які не лімітуються законодавством.

Основною причиною незадовільного добробуту тварин під час транспортування може бути погана організація, неузгодженість і просто недбалість відповідальних осіб, а в результаті – невиправдані страждання багатьох мільйонів тварин.

Тварини помирають від стресу, викликаного усіма жахами транспортування.

Тваринники часто ставляться до тварин як до механізмів, що породжує жорстоке поводження з ними, збільшення стресу та ослаблення їх резистентності.

Під час перевезення тварини, потрапляючи у незвичні умови, переносять не тільки фізичне, але й психологічне напруження, що спричинює стресовий стан.

Природна стійкість тварин до стресу має велике значення особливо для свинарства та птахівництва, оскільки впливає на продуктивність та економічні показники галузі тваринництва [2].

На виникнення стресу суттєво впливають перевантаження від дії інерційних сил, вібрація і температура навколишнього середовища. Причиною стресу може бути висока температура і нестача кисню всередині транспортного засобу, а висока температура (понад 25 °С) повітря під час перевезення свиней може стати навіть причиною їх загибелі. Наприклад, найбільше зниження живої маси свинопоголів'я при транспортуванні спостерігається у літній час – 3,2%; весною – 2,8%; зимою – 2,6%. Час доби також впливає на організм тварин. Так, при ранковому перевезенні стрес розвивається в 80% тварин, при вечірньому – тільки в 40%.

Стресові явища, які виникають під час поганого добробуту передзабійного утримання та транспортування тварин, впливають на зниження глікогену в м’язовій тканині, і таким чином, на характер дозрівання м’яса. У ньому утворюється велика кількість молочної кислоти, що призводить до швидкого зниження pH, в результаті чого знижується стійкість м’яса при зберіганні, воно швидко псується і може бути джерелом харчових токсикоінфекцій і токсикозів. У м’ясі тварин, забитих у стресовому стані, погіршуються органолептичні показники.

Жорстоке поводження з тваринами під час транспортування і перед забійного утримання може призвести до:

– PSE (pale soft exudative) – бліде, дрябле, ексудативне м'ясо;

– DFD (dark, firm and dry) – темне, щільне і сухе м'ясо.

PSE виникає в основному у свиней, а DFD буває і у інших видів тварин. Поширення PSE і DFD свинини подані різними дослідженнями у світовому масштабі між 10 – 32% – для PSE і 10 – 35% – для DFD. В обох випадках PSE і DFD м'ясо виникає з причини перенесеного живими тваринами передзабійного стресу [3,4].

Відповідно Регламенту Ради (ЄС) №1/ 2005 жодній особі не дозволяється перевозити або вимагати перевезення тварин транспортом, який може спричинити їх ушкодження або завдати їм непотрібних страждань (транспортний регламент, Ст.3).

Не випадково члени об'єднаного комітету експертів з питання гігієни м'яса відмічали, що « для одержання доброякісного м'яса і м'ясопродуктів необхідно приділяти увагу догляду за тваринами при транспортуванні».

У 2006 році при Інституті добробуту тварин (Animal welfare institute (AWI) створене окреме відділення – Схвалений добробут тварин (СДТ) або Animal welfare approved (AWA). Головною метою відділення були сертифікація і сприяння розвитку тваринницьких ферм, які використовують стандарти добробуту тварин. Критеріями стандартів СДТ є оцінка можливостей для тварин проявляти свою природну поведінку і залишатися в стані доброго фізичного та ментального здоров'я.

Директивою Ради 93/119 ЄС (Ст. 3) про захист тварин під час забою та умертвіння передбачено: необхідно позбавити тварину хвилювань, болю, страждань під час перевезення, передзабійного утримання, обмеження руху тварин, оглушення або жорстоких способів умертвіння, яких можна уникнути.

У 2003 році Рада з добробуту продуктивних тварин зазначила, що на додаток до «П'яти Свобод», з точки зору добробуту під час забою тварин, необхідно приділяти увагу всім технологічним процесам, а саме:

– транспортуванню тварин, застосовуючи спеціально обладнаний транспорт;

– передзабійному утриманню тварин на м'ясокомбінаті, залучаючи компетентний персонал і застосовуючи відповідні умови утримання;

– забою тварин, використовуючи відповідне обладнання та ефективні методи забою, які викликають миттєву втрату свідомості і гарантують, що тварина не отямиться і цей стан буде продовжуватися до настання смерті [5].

Ці принципи є важливими щоб гарантувати, що при оцінці будь-якої системи забою, в першу чергу буде розглядатися весь процес, а не тільки сам забій.

Висновки. Виконання положень регламентів та принципів добробуту тварин під час транспортування, передзабійного утримання та забою тварин є не тільки етичним обов'язком виробників м'ясної промисловості, але й важливим етапом виробничого процесу для отримання якісної та безпечної тваринницької продукції.

2. Розроблення рекомендацій і законодавчих актів щодо добробуту тварин під час транспортування та забою, які відповідатимуть міжнародним стандартам, значно підвищать конкурентну здатність галузі за рахунок розширення експортних можливостей.

Література:

1. Козій В. І. Добробут тварин (історичні, наукові та нормативні аспекти) / В. І. Козій // Навчальний посібник, Біла Церква. – 2012. – С. 197 – 225.

2. Решетник А. О. /Відгодівельні та м'ясні якості свиней з різним коефіцієнтом емоційності при інтенсивній технології виробництва свинини / А. О. Решетник, М. В. Демчук // Науковий вісник Львівської національної академії ветеринарної медицини ім. С.З. Гжицького. Львів. – Т. 10, Ч. 4. – №2 (37). – 2008. – С. 149.

3. Кос'янчук Н. І. / Вплив деяких факторів добробуту тварин на якість

м'яса/ Н. І. Кос'янчук, А. І. Тютюн // Науковий вісник Львівської національної академії ветеринарної медицини ім.. С. З. Гжицького. – Львів. – Т. 13, Ч. 2. – №2 (48). – 2011. – С. 245 – 248.

4. Багачик О. Г. / Реальна ціна дешевого м'яса / О. Г. Багачик // Зб. наук. праць Вінницького національного аграрного університету. – Вінниця, 2011. – Вип. 8 (48). – С. 264 – 265.

5. Кос'янчук Н.І. /Здоров'я та добробут тварин / Н. Кос'янчук, В. Недовєков //Научный взгляд в будущее, г. Одесса. – 2016. – №4. – Том.10. – С. 18 – 22.

Abstract

The animal transporting and slaughter is the integral part during the intensive livestock farming. The holding of these activities raises questions about ensuring humane treatment of animals. The animal transporting welfare strongly varies according to species and age, ways of loading and unloading, transport methods and conditions, carriage distance. Unsatisfactory animals transport conditions (like thirsty, starvation, discomfort, pain and stress) was resulted the decrease economic indicators (in view of following high animals morbidity rate), low quality and safety food products (after slaughter the animals, which were sick or have weak of health during transporting).

The goal of our work is risk cover, which have a place during animals transporting.

According to D. Vebster data (1997), many animal stresses had been in result of insufficiently equipped vehicle use, rough treatment, inadequate food and water supply, absence of method and accurate instructions for conducting euthanasia, which does not limited by the legislation.

The main reasons of unsatisfactory animal transporting welfare are poor process organization, lack of coordination and irresponsibility of qualified personnel, as a result we had unjustified stress of millions animals.

Animals died of transport stress, which activated by terrible shipping conditions. Natural stress resistance plays an important role in animal breeding, especially for pig breeding, considering the behavior this species of animals, when they will relocation in unusual conditions.

There are physical and nervous efforts under the influence of unusual conditions among of transporting animals lead to inescapable shock status. Effect of inertial forces, vibration, temperature changes, regrouping of animals impact the transport stress status. Most frequent of stress reasons are high temperature and low oxygen level in air of transport compartment, the high air temperature (over 25°C) with crush often can cause the pig death.

For example, the most decrease in the live weight of transport pig livestock observing about 3,2% in summer time; 2,8% in spring; 2,6 % in winter. Also, the time-of-day period influence on animal organism too. Thus, morning transporting cause stress status in 80% of animals, if it guiding in the evening only in 40%.

Stress effects of unsatisfactory animals welfare of transport and pre-slaughter keeping conditions influencing in decrease glycogen muscular tissue level and therefore in character of meat ripening. There are high level of muscular lactic acid and decrease pH level will be result of low storage period, quickly spoiling with toxicosis and toxicological infection damages. Animal were slaughter in stress condition have been low meat organoleptic index.

Unsatisfactory animals welfare of transport and pre-slaughter keeping conditions will leads to:

– PSE (pale, soft, exudative) meat;

– DFD (dark, firm and dry) meat.

PSE effect showed up mainly in pork, DFD in other species animal's meat. There are 10-32% PSE and 10-35% DFD of world scale pork according to numerous efforts. In both cases, PSE and DFD meat effects were formed after animal pre-slaughter stress.

In compliance with The Council Regulations (EU) no.1/2005 no single person is allowed transporting or demanding to transport of animals by vehicles, which can cause its damage or suffering (Transport Regulation, art. 3.).

The Council Directions 93/119 EU (art. 3.) about animals protection during its slaughter or mortification providing to defend animals against nervousness, pain, suffering during its transporting and pre-slaughter keeping, also to avoid motion restriction, stunning or other brutal slaughter.

In 2003 The Council of Livestock Animals Welfare from point of view slaughter process welfare clarified to pay attention of all technological procedures, further to "The Five Freedoms" principle:

– animal transporting on special vehicles;

– animal pre-slaughter keeping in corresponding conditions with recruiting a competent staff;

– animal slaughter method, which guarantee momentary loss of consciousness and continuance of unconscious state until organism death.

Conclusions. Implementation the list of animal welfare regulations and principles in transporting, pre-slaughter keeping and slaughter procedures by meat producers are not only for ethical duties, but it is important part in manufacturing process of high quality meat products.

Key words: animal transporting and slaughter, animal pre-slaughter keeping, animal welfare, starvation, pain, discomfort, thirsty, food products quality and safety, stress.

References:

1. Koziy V. (2012), Dobrobut tvaryn (istirychni, naukovi ta normatyvni aspekty) [Animal welfare (historical, scientific and regulatory aspects)], Tutorial, Bila Tsercva, – P. 197 – 225 .

2. Reshetnyik A., Demchuk M. (2008), Vidgodivelni ta myasni yakosti cvyney z riznym koeficientom emociiynosti pry intensyvniiy tehnologii vyrobnyctva cvynyny [Feeding and meat quality of pigs with different coefficients of emotion with intensive pig production technology], Scientific Bulletin of Lviv National Academy of Veterinary Medicine name by S. Gzhytsky. - Lviv. – V. 10, Part 4. – №2 (37). – p. 149.

3. Kosyanchuk N., Tiutiun A. (2011), Vplyv deyakyh faktoriv dobrobutu tvaryn na yakist myasa [Influence of some factors on animal welfare meat quality], Scientific Bulletin of Lviv National Academy of Veterinary Medicine name by S. Gzhytsky. – Lviv. – V. 13, Part 2. – №2 (48). – p. 245 – 248.

4. Bagachyk O. (2011), Realna cina deshevogo myasa [The real price of cheap meat], Coll. Science. works of Vinnytsya National Agrarian University. – Vinnytsya, – Vol. 8 (48). – P. 264 – 265.

5. Kosyanchuk N, Nodosekov V. (2016) Zdorovya ta dobrobut tvaryn [Health and welfare of animals], Scientific look into the future, Odessa. – № 4. – Volume. – P. 18 – 22.

СОДЕРЖАНИЕ / Contents

ФИЛОСОФИЯ И ФИЛОЛОГИЯ /
Philosophy and philology

Социальная философия / *Social Philosophy*
ЦИТ: 217-107
ПОСТКОЛОНИАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ УЧЕНЫХ УКРАИНСКОЙ ДИАСПОРЫ
POSTCOLONIAL STUDIES OF THE SCIENTISTS OF THE UKRAINIAN DIASPORA
к.п.н., доц. Воропаева Т.С. / c. p.s., as.prof. Voropayeva T.S.……..3

Философия образования/ *Philosophy of education*
ЦИТ: 217-041
СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД: ОТ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ТЕОРИИ К ИННОВАЦИОННЫМ ТЕХНОЛОГИЯМ
PHILOSOPHIC AND ANTROPOLOGIC DESCRIPTION OF PERSONALITY`S POTENTIAL
д.ф.н., проф. Попович О.В. / d.f.n., prof. Popovich O.V.…….9

Религиоведение / *Religious*
ЦИТ: 217-031
СПАСО-ПРЕОБРАЖЕНСЬКА ПУСТИНЬ - ПЕРЛИНА НА ОКОЛИЦІ КИЄВА
SPASO-PREOBRAZHENSK MONASTERY - PEARL ON THE OUTSKIRTS OF KIEV
д.м.н., проф. Дудка П.Ф., / d.m.s., prof. Dudka P.F.
к.м.н. Тарченко І.П. / PhD Tarchenko I.P., к.м.н. Добрянський Д.В. / PhD Dobrianskiy D.V.
Тарченко Н.В. / Tarchenko N.V., Резнікова Н.М. / Reznikova N.M.……19

Языковедение и иностранные языки в современном мире /
Linguistics and foreign languages in the world today
ЦИТ: 217-042
ВЕДУЩИЕ МОТИВЫ ОПИСАНИЙ ПЕЙЗАЖА В АНГЛИЙСКОМ ХУДОЖЕСТВЕННОМ ДИСКУРСЕ
LEADING MOTIFS OF LANDSCAPE DESCRIPTION IN THE ENGLISH BELLES-LETTRES DISCOURSE
c.ph.s., as.prof. Pasichnyk H.P. / к.фил.н., доц. Пасичник Г.П.……..28

Литературоведение / *Literary criticism*
ЦИТ: 217-085
ФОРМИ ХРОНОТОПУ ПОСТКОЛОНІАЛЬНОГО РОМАНУ «ТИХИЙ АМЕРИКАНЕЦЬ» Ґ. ҐРІНА
FORMS OF CHRONOTOPE IN THE POSTCOLONIAL NOVEL «THE QUIET AMERICAN» OF G. GREENE
к.ф.н., доц. Назаренко Н. І. / c.p.s., as.prof. Nazarenko N. I.
магістрантка Івахненко М. І. / master Ivakhnenko M. I.……..36

Фольклористика / *Folklore*
ЦИТ: 217-020
ВАРИАНТЫ СВЯТОЧНЫХ ГАДАНИЙ С ЗЕРКАЛОМ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ РУССКИХ ПОЭТОВ И ПИСАТЕЛЕЙ XIX – НАЧ. XX ВЕКА
VARIANTS OF CHRISTMAS MIRROR-GAZING IN THE WORKS BY RUSSIN POETS AND WRITERS OF 19TH – EARLY 20TH CENTURES
Мартыненко Л.Б., Стронская Д.Д. / Martynenko L.B., Stronskaya D. D......43

ИСТОРИЯ / *HISTORY*

Всемирная история и история Украины / *World History and History of Ukraine*
ЦИТ: 217-095
РЕФОРМАТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ІМПЕРАТОРА ЮЛІАНА
THE EMPEROR JULIAN`S REFORMATIVE ACTIVITIES
Маркович М. М. / Markovych M. M......49

ИСКУССТВОВЕДЕНИЕ, АРХИТЕКТУРА И СТРОИТЕЛЬСТВО / *ART, ARCHITECTURE AND BUILDING*

Архитектура зданий и сооружений / *Architecture of buildings and structures*
ЦИТ: 217-055
АРХИТЕКТУРА И ГЕОМЕТРИЯ
ARCHITECTURE AND GEOMETRY
ст.преп. Яворская Н.М./sen. lect.Yavorskaya N.M.,
к.т.н., доц. Перпери А.А./c.t.s., as.prof. Perperi A.A.
к.т.н., доц. Сидорова Н.В./c.t.s., as.prof. Sydorova N.V......56

ТУРИЗМ И РЕКРЕАЦИЯ / *TOURISM AND RECREATION*

Теоретические и методологические основы туризма и рекреации / *Theoretical and methodological foundations of tourism and recreation*
ЦИТ: 217-003
АРГУМЕНТАЦІЯ СТВОРЕННЯ ГОТЕЛЬНИХ ГОЛЬФ-КЛУБІВ
ARGUMENTS AND CREATION CLUB HOTEL GOLF
Коваль О.А. / Koval O.A......60

ЦИТ: 217-051
НАПРАВЛЕНИЯ МУЛЬТИПЛИКАТИВНОГО ЭФФЕКТА ОТ РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННОГО ТУРИЗМА
DIRECTIONS OF MULTIPLICATIVE EFFECT FROM INDUSTRIAL TOURISM DEVELOPMENT
ст. преподаватель В.Г.Антонец / senior lecturer, V.G.Antonets.....67

ЦИТ: 217-090
СОХРАННОСТЬ ПОДЛЕСКА И ЖИВОГО НАПОЧВЕННОГО ПОКРОВА В МЕСТАХ МАССОВОЙ РЕКРЕАЦИИ ВОЗЛЕ ПРИГОРОДНЫХ ЛЕСНЫХ ОЗЕР РЕСПУБЛИКИ МАРИЙ ЭЛ
THE SAFETY OF THE UNDERGROWTH AND LIVING GROUND COVER IN PLACES OF MASS RECREATION NEAR THE SUBURBAN FOREST LAKES OF THE MARI EL REPUBLIC
к.с.х.н., доц.Закамский В.А. / k. s. h. s., as.prof. Zakamskii V. A
магистр Канашина Ю.А./ master Kanashina Y. A......72

Туристский рынок, его современное состояние и прогноз развития /
The travel market, its current status and development forecast
ЦИТ: 217-012
ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ЕКРАНІВ “DIGITAL SIGNAGE” В ГОТЕЛЯХ
DIGITAL SCREENS “DIGITAL SIGNAGE” IN THE HOTELS
Стукальська Н.М., Кудлай А.А., Калініченко Т.П. /
Stukalskaya N.N., Kydlay A.A., Kalinichenko T.P.……78

МЕДИЦИНА, ВЕТЕРИНАРИЯ И ФАРМАЦЕВТИКА /
MEDICINE, VETERINARY AND PHARMACY

Клиническая медицина / *Clinical medicine*
ЦИТ: 217-077
ДЕОНТОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ПРИ ЭПИЛЕПСИИ
DEONTOLOGICAL ASPECTS OF INTERACTION IN EPILEPSY
к.м.н., доц. Токарева Н.Г. / c.m.s., Tokareva N.G.……82

Ветеринарная медицина и зооинженерия / *Veterinary medicine and Zootechnics*
ЦИТ: 217-053
НОРАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ЩОДО КОНТРОЛЮ ЗА ХАРЧОВИМИ ЗООНОЗАМИ
LEGAL ACTS WHICH REGULATE FOOD ZOONOSIS CONTROL PROCE
к.вет.н., доц. Кос'янчук Н. І. / c.vet.s., as.prof. Kos'yanchuk N.……86

ЦИТ: 217-063
ВПЛИВ ГОМЕОСТАЗУ НА ВИНИКНЕННЯ АКУШЕРСЬКОЇ ПАТОЛОГІЇ У САМИЦЬ М’ЯСОЇДНИХ
IMPACT OF HOMEOSTASIS ON EMERGENCE OF OCCURRENCE OF OBSTETRICAL PATHOLOGY IN FEMALE CARNIVORES
Корейба Л.В., к. вет. н., доцент, Ткачук І.Г., к.вет.н., асистент, Сосонний С.В., к.вет.н., асистент, Юрчик С.В., магістр. /
Koreyba L.V., Candidate of Vet. Sc., Associate Professor, Tkachuk I.G., the candidate of veterinary sciences, assistant, Sosonnyy S.V., the candidate of veterinary sciences, assistant, Yurchik S.V., master.……...91

ЦИТ: 217-064
ВИКОНАННЯ НАЛЕЖНИХ УМОВ ДОБРОБУТУ ТВАРИН ПІД ЧАС ТРАНСПОРТУВАННЯ НА М'ЯСОПЕРЕРОБНЕ ПІДПРИЄМСТВО
IMPLEMENTATION OF ANIMAL WELFARE CONDITIONS DURING TRANSPORTING TO A MEAT PROCESSING FACTORY
к.вет.н., доц. Кос'янчук Н. І. / c.vet.s., as.prof. Kos'yanchuk N.……96

Экспертно-рецензионный Совет журнала

Expert-Peer Review Board of the journal

Абдулвелеева Рауза Рашитовна, кандидат педагогических наук, доцент, Оренбургский государственный университет, Россия

Артюхина Марина Владимировна, кандидат экономических наук, доцент, Слов'янський державний педагогічний університет, Донбасский государственный педагогический университет, Украина

Афинская Зоя Николаевна, кандидат филологических наук, доцент, Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова, Россия

Башлай Сергей Викторович, кандидат экономических наук, доцент, Українська академія банківської справи, Украина

Белоус Татьяна Михайловна, кандидат медицинских наук, доцент, Буковинська державна медична академія, Украина

Бутырский Александр Геннадьевич, кандидат медицинских наук, доцент, Медицинская академия имени С.И. Георгиевского ФГАОУ ВО КФУ имени В.И. Вернадского, Россия

Войцеховский Владимир Иванович, кандидат сельскохозяйственных наук, доцент, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Украина

Гаврилова Ирина Викторовна, кандидат педагогических наук, доцент, Магнитогорский государственный технический университет имени Г.И.Носова, Россия

Гинис Лариса Александровна, кандидат педагогических наук, доцент, Южный федеральный университет, Россия

Гутова Светлана Георгиевна, кандидат философских наук, доцент, Нижневартовский государственный университет, Россия

Зубков Руслан Сергеевич, кандидат экономических наук, ГП НПКГ "Зоря"-"Машпроект" г. Николаев, Украина

Ивлев Антон Васильевич, кандидат экономических наук, доцент, Магнитогорский государственный технический университет имени Г.И.Носова, Россия

Идрисова Земфира Назиповна, кандидат экономических наук, доцент, Уфимский государственный авиационный технический университет, Россия

Илиев Веселин, кандидат технических наук, доцент, Болгария

Капитанов Василий Павлович, доктор технических наук, профессор, Одеський національний морський університет, Украина

Кириллова Татьяна Климентьевна, кандидат экономических наук, доцент, Иркутский государственный университет путей сообщения, Россия

Коваленко Татьяна Антольевна, кандидат технических наук, Поволжский государственный университет телекоммуникаций и информатики, Россия

Котова Светлана Сергеевна, кандидат педагогических наук, доцент, Российский государственный профессионально-педагогический университет, Россия

Лобачева Ольга Леонидовна, кандидат химических наук, доцент, Горный университет, Россия

Ляшенко Дмитрий Алексеевич, кандидат географических наук, доцент, Національний транспортний університет, Украина

Мельников Александр Юрьевич, кандидат технических наук, доцент, Донбаська державна машинобудівна академія, Украина

Мороз Людмила Ивановна, кандидат экономических наук, доцент, Національний університет "Львівська політехніка", Украина

Музылёв Дмитрий Александрович, кандидат технических наук, доцент, Харьковский национальный технический университет сельского хозяйства имени Петра Василенко, Украина

Надопта Татьяна Анатолиевна, кандидат технических наук, ст. преп, Хмельницький національний університет, Украина

Напалков Сергей Васильевич, кандидат педагогических наук, Нижегородский государственный университет имени Н.И. Лобачевского, Арзамасский филиал ННГУ, Россия

Осипов Виктор Авенирович, доктор географических наук, профессор, Тюменский государственный университет, Россия

Привалов Евгений Евграфович, кандидат технических наук, доцент, Ставропольский государственный аграрный университет, Россия

Ребезов Максим Борисович, доктор сельскохозяйственных наук, профессор, Южно-Уральский государственный университет, Россия

*Сегін Любомир Васильович, к*андидат филологических наук, доцент, Слов'янський державний педагогічний університет, Украина

Сентябрев Николай Николаевич, доктор биологических наук, профессор, Волгоградская государственная академия физической культуры, Россия

Сергиенко Александр Алексеевич, доктор медицинских наук, профессор, Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького, Украина

Сочинская-Сибирцева Ирина Николаевна, кандидат экономических наук, доцент, Кіровоградський державний технічний університет, Украина

Сысоева Вера Александровна, кандидат архитектурных наук, доцент, Белорусский национальный технический университет, Беларусь

Тлеуов Асхат Халилович, доктор технических наук, профессор, Казахский агротехнический университет, Казахстан

Ходжаева Гюльназ Казым кызы, кандидат географических наук, Россия

Чигиринский Юлий Львович, кандидат технических наук, доцент, Волгоградский государственный технический университет, Россия

Шехмирзова Анджела Мухарбиевна, кандидат педагогических наук, доцент, Адыгейский государственный университет, Россия

Шпинковский Александр Анатольевич, кандидат технических наук, доцент, Одеський національний політехнічний університет, Украина

Научное издание

НАУЧНЫЕ ТРУДЫ SWORLD

Выпуск 47

Том 5

Философия и филология
История
Искусствоведение, архитектура и строительство
Туризм и рекреация
Медицина, ветеринария и фармацевтика

На русском, украинском и английском языках

Свидетельство СМИ
ПИ № ФС 77 – 62059
ЭЛ № ФС 77 – 62060

Научные достижения Авторов были также представлены на международной научной конференции «Современные проблемы и пути их решения в науке, транспорте, производстве и образовании'2017» (с 16 по 23 мая 2017 г.)
на сайте www.sworld.education
Решением международной научной конференции работы, которые получили положительные отзывы, были рекомендованы к изданию в журнале.

Разработка оригинал-макета – ООО «Научный мир»

Формат 60x84/16. Усл.печ.л. 6,1
Тираж 300. Заказ №К17-2.
Подписано: 30.05.2017

ООО «НАУЧНЫЙ МИР»
153012, г.Иваново, ул.Садовая 3, 317
e-mail: orgcom@sworld.education
www.sworld.education
Идентификатор субъекта издательского дела №9906509

Издатель не несет ответственности за достоверность информации и научные результаты, представленные в статьях